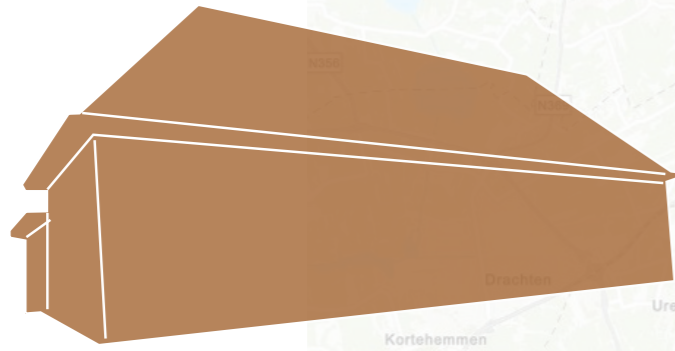
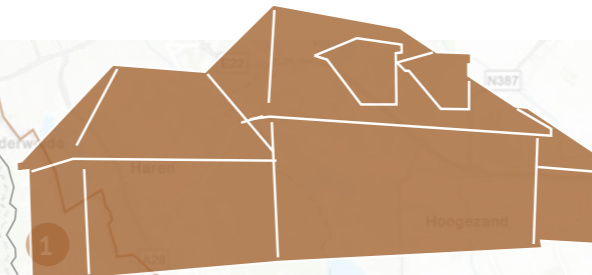

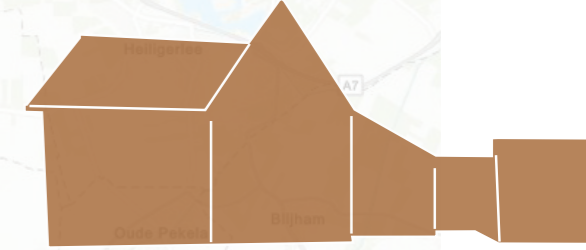
6 De Gowe te Dwingeloo-Geeuwenbrug

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

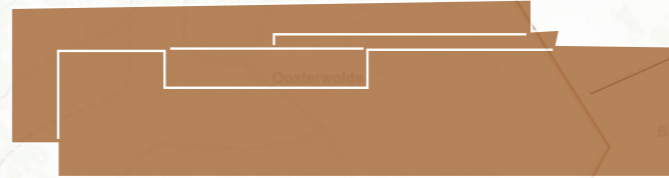
1 Ons Dorpshuis te Paterswolde

7 De Kiel te De Kiel

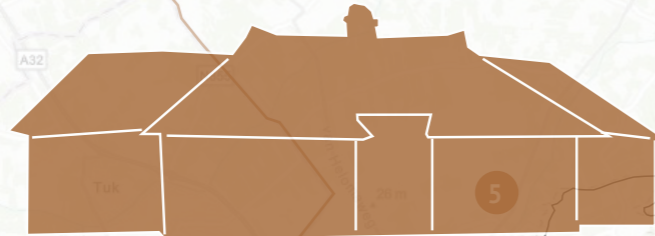
4 De Stobbe te Darp

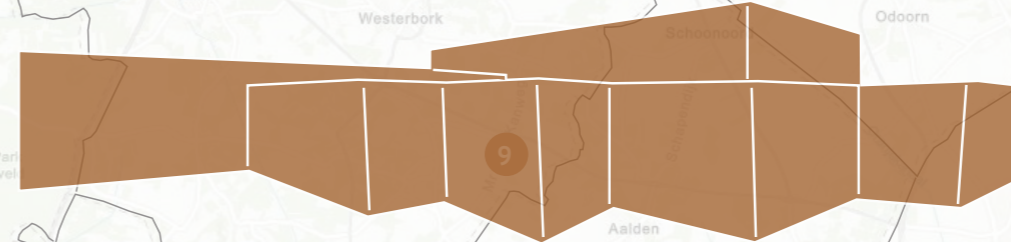
5 De Vlasbarg'n te Uffelte

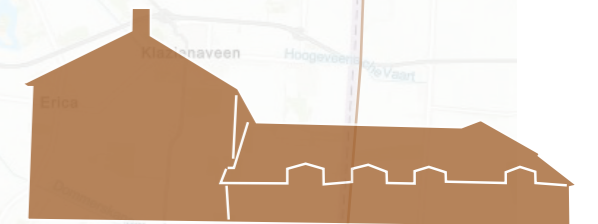
2 De Pan te Vries

8 Oens Huus te Wapse

3 Over Entinghe te Dwingeloo

9 De Tille te Witteveen

Pilot
Verduurzaming Dorpshuizen
Drenthe
08.12.2022

In de provincie Drenthe vervullen meer dan 200 dorpshuizen een belangrijke maatschappelijke rol. Deze dorpshuizen verschillen op vele manieren van elkaar, door hun leeftijd, grootte, architectuur, cultuurhistorische waarde, indeling, gebruik, ligging et cetera. Maar er zijn ook overeenkomsten, zoals de inzet van de vele vrijwilligers – vaak mensen uit de directe omgeving – om het dagelijkse reilen en zeilen mogelijk te maken. En in veel gevallen zien we, dat veranderingen in de maatschappij, recente nog door corona, vaak hebben geleid en voortdurend zullen blijven leiden tot een veranderd gebruik van dorpshuizen. Ook voelen de besturen van de dorpshuizen en ook de gemeentebesturen, dat de noodzaak tot verduurzaming van de gebouwen recent urgenter is geworden door de sterk gestegen energieprijzen. Actie is derhalve op meerdere fronten geboden!

Dit rapport gaat in op hoe je de verduurzaming van dorpshuizen met cultuurhistorische waarden kan aanpakken. Voor een selectie van 10 dorpshuizen geeft dit rapport een uitgebreid, integraal antwoord. Een antwoord dat bestuurders van andere dorpshuizen en gemeenten hopelijk inspireert, aan het denken zet en tot initiatieven brengt, waarbij samenwerking tussen alle betrokken partijen onontbeerlijk is. De provincie Drenthe wil op deze wijze haar bijdrage leveren aan die samenwerking en daarmee aan de broodnodige verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.

Onze dank gaat uit naar de opstellers van dit rapport, die in de periode januari - juli 2022 intensief hebben gewerkt aan de totstandkoming van dit fraaie boekwerk. Onze dank gaat ook uit naar de bestuursleden en vrijwilligers van de betrokken buurthuizen die voor de lokale inbreng hebben gezorgd, alsook naar de medewerkers van de provincie die dit project hebben geïnitieerd, begeleid en tot een goed einde hebben gebracht.

Provincie Drenthe

Colofon

DAAD Architecten
Rob Hendriks, Architect
Wietske Attema
Paltz 21
9411 PM Beilen
Tel: 0593 582 450
E-mail: info@daad.nl
Web.: www.daad.nl

In opdracht van:

Provincie Drenthe

Cultuurhistorie en Ruimte (CMV)
Verduurzaming Maatschappelijk Vastgoed (VMV)

In samenwerking met:

MLG Gebiedsontwikkeling
Sander Uiterwijk, projectleider
Tel: 06 22 47 01 96
E-mail: s.uitervijk@ml-g.nl
Web.: www.ml-g.nl

Architectuurhistoricus
Wijnand Galema
Tel: 06 41 37 11 43
E-mail: mail@wijnandgalema.nl
Web.: www.wijnandgalema.nl

Archipunt
Aron Banninga
Tel: 0503 133 636
E-mail: aron@archipunt.nl
Web.: www.archipunt.nl

M³energie
Hans Klunder
Tel: 0595 851 751
E-mail: info@m3energie.nl
Web.: www.m3energie.nl

Inhoudsopgave

Colofon	3
Inleiding	5
Problematiek	6-7
Uitkomsten	
Conclusie	9
Algemene aanbevelingen	10 - 15
Inventarisatie 10 pilot dorpshuizen	18 - 77
<i>Per dorpshuis:</i>	
Omschrijving	
Cultuurhistorie	
Huidige situatie	
Specifieke aanbevelingen	
Bijlagen	78

De provincie Drenthe is een groot project gestart om eigenaren van maatschappelijk vastgoed te begeleiden richting verduurzaming van hun gebouw(-en). De Drentse dorpshuizen maken deel uit van deze opgave. Het project beslaat niet de uitvoering van de verduurzaming zelf maar juist de stappen en keuzes die hieraan voorafgaand nodig zijn. Er is op een brede manier naar duurzaamheid gekeken (gebruik, buitenruimte, beheer, inrichting) en daarnaast gefocust op energetisch-economische duurzaamheid. Op basis van het huidige gebruik wordt een afweging gemaakt of het financieel voordeliger is om in te zetten op optimale isolatie van het gebouw of dat het beter is om het gebouw juist zo weinig mogelijk bouwkundig aan te pakken en vol in te zetten op verbetering van de klimaatinstallatie. Waarbij de frequentie van het gebruik invloed kan hebben op welke klimaatinstallatie financieel het meest interessant is.

Eerder is er een BOKD-enquête over verduurzamingplannen onder dorpshuizen uitgezet, waarbij er van een aantal dorpshuizen energiescans zijn gemaakt. Daarnaast is er in opdracht van de afdeling Cultuurhistorie en Ruimte het onderzoek naar Duurzame Drentse Dorpshuizen, verbinden van cultuurhistorische waarden en verduurzaming (Wijnand Galema en Amanda Terpstra, 2021) uitgevoerd. Hierin is het cultuurhistorisch kader waarbinnen het dorpshuis is ontstaan en zich heeft ontwikkeld beschreven. Alsmede is er een typologisch kader geschetst en zijn aanbevelingen gedaan om bij verduurzamingsoperaties de cultuurhistorische waarden te behouden of zelfs te versterken. Van de bijna tweehonderd dorpshuizen die Drenthe rijk is, zijn er in dit onderzoek dertig geselecteerd en beschreven. Deze dertig zijn op hun erfgoedwaarden bekeken en gewaardeerd, met daarbij adviezen over hoe de karakteristieke elementen bij het verduurzamen gerespecteerd of benut kunnen worden.

Om dergelijke adviezen wat meer te kunnen veralgemeniseren zijn 3 hoofdgroepen/types vastgesteld: herbestemd (dorpshuizen waarvan het gebouw eerder een andere functie had), naoorlogs zaalgebouw en Post 65 Ontmoetingsplek. De algemene karakteristieken hiervan zijn beschreven en ook uitgewerkt naar onderdelen als daken, gevels e.d.. Uit een gezamenlijke sessie met een dorpshuisbestuurder, een energieadviseur, de architectuurhistorici Amanda Terpstra en Wijnand Galema, architect Rob Hendriks (DAAD) en landschapsarchitect Mathijs Dijkstra (LAOS) werd duidelijk dat het belangrijk is om ook het huidige programma en gebruik van het dorpshuis te inventariseren. Hierin de verwachtingen van de beheerders op het toekomstige programma en gebruik mee te nemen. Op basis van deze gegevens zou een ontwerpende partij tot een integraal verduurzamingsadvies moeten kunnen komen dat daarop goed is toegesneden en dat hopelijk tot verrassende, kostenbesparende en toekomstbestendige resultaten kan leiden.

De provincie Drenthe afdeling Erfgoed is opzoek naar dergelijke, integrale methodieken, die mogelijk toepasbaar kunnen zijn voor meerdere soorten gebouwen. Vanuit dit perspectief is DAAD Architecten, in samenwerking met Archipunt, M³energie, Wijnand Galema en MLG Gebiedsontwikkeling gevraagd om een pilot uit te voeren met 10 Drentse dorpshuizen. De resultaten van het onderzoek, waarvan in deze rapportage verslag wordt gedaan, leveren concrete antwoorden op de gesignaleerde kwestie. Niet alleen voor de onderzochte dorpshuizen maar daarnaast leveren ook een methodiek van onderzoeken en ontwerpen op die bij andere dorpshuizen (en wellicht ook ander maatschappelijk vastgoed) in de Provincie toepasbaar is.

‘Als nu niet de stap richting verduurzaming wordt gezet wanneer dan wel?’

De urgente verduurzamingslag die we met al onze bestaande gebouwen willen maken valt bij de dorpshuizen samen met een programmatische verandering die daarnaast speelt. Waren de dorpshuizen eerder het onderkomen voor verenigingen en evenementen op de schaal van het dorp, tegenwoordig zijn het voornamelijk plekken van samenkomst voor grotere of kleinere groepen die incidenteel of met regelmaat een gemeenschappelijke activiteit hebben. Dit betekent voor de gebouwen onder andere dat zij onregelmatig gebruikt worden, wat betekend dat er ruimtes van diverse afmetingen gewenst zijn, met diverse ruimtelijke kwaliteiten (donker, licht, hoog, klein, afgezonderd, open, etc.) en dat het gebruik wisselt. Vaak betreft het activiteiten die het zonder ruime financiële middelen moeten zien te redden. Vanuit deze nieuwe gebruiksperspectieven is er dan ook behoefte aan ruime behuizing waarin van alles en nog wat kan, terwijl het lastig blijkt vanuit de exploitatie van de dorpshuizen rond te krijgen.

De selectie van onderzochte dorpshuizen toont dat de gebouwen onderling sterk verschillen, evenals het gebruik, de eigendomssituatie en het beheer. In de beoogde verduurzamingsoperatie is er dan ook niet één manier van werken aan te bevelen die voor alle dorpshuizen adequaat is. Er zijn hierbij tenminste vijf vragen die moeten worden beantwoord alvorens tot een accuraat voorstel te komen.

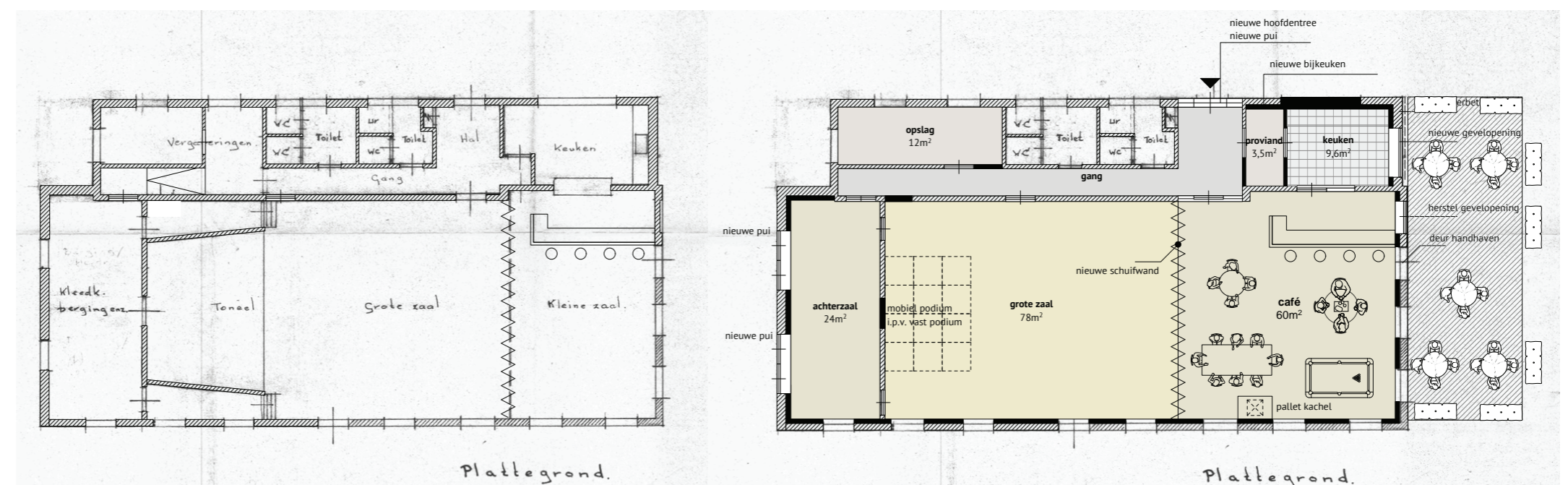
Nadat is vastgesteld dat de thermische schil van een gebouw verbetering behoeft, hetgeen bij de meeste van de onderzochte dorpshuizen het geval blijkt. Is de eerste vraag; of het beter is om in te zetten op optimale isolatie van het gebouw zodat alle ruimtes binnen de schil gelijkmatig en continu verwarmd kunnen worden zonder dat dit een extreem hoge energierekening oplevert. Of dat het beter is om het gebouw juist zo weinig mogelijk bouwkundig aan te pakken en vol in te zetten op verbetering van de klimaatinstallatie? Het zou dan beter kunnen zijn juist te investeren in duurzame energiebronnen waarmee het minder van belang is dat de warmte het gebouw snel verlaat. Beantwoording van deze vraag heeft te maken met de bezettingsgraad van het gebouw, de manier waarop het is opgebouwd (detaillering, bewerkelijkheid van de aanbrenge na-isolatie, monumentaliteit) en de aard van de verschillende programma's die in het gebouw een plek hopen te vinden. Daarnaast zal het hierbij de vraag zijn in hoeverre het bestaande gebouw is voorbereid op of geschikt is voor verduurzaming van de gevel, het dak en de vloeren. Is er een spouw die na-geïsoleerd kan worden? Past er triple-glas in de kozijnen? Kan er aan de buitenzijde geïsoleerd worden? Hoe bewerkelijk is isolatie aan de binnenzijde; zijn er penanten, dagkanten, lambriseringen, etc.?

‘Duurzaam, zorgzaam en actief burgerschap. Daarin wordt het dorpshuis steeds meer gezien als een sociale onderneming. Er is een trend gaande dat bewoners minder in verenigingsverband bij elkaar komen of activiteiten organiseren, maar steeds meer op eigen initiatief, zonder organisatievorm.’

De tweede vraag is of en hoeveel er gesloopt en/of bijgebouwd moet gaan worden. De maat van de bestaande gebouwen zal vaker niet dan wel precies overeenkomen met die van het actuele programma. Wellicht is sloop van een deel van het gebouw een optie nadat is onderzocht of de programmaonderdelen ook in een kleinere, multifunctioneel in te zetten ruimte kunnen worden ondergebracht. Daarnaast kan gehele sloop en duurzame nieuwbouw worden overwogen. Er zijn bouwtechnisch en bouwfysisch grote verschillen tussen vooroorlogse gebouwen die voor een andere functie zijn gebouwd (school, kerk, boerderij) en later tot dorpshuis zijn omgebouwd en naoorlogse gebouwen die met beperkte middelen en snel zijn neergezet. Al hoewel de milieu gebruikruimte altijd groter zal zijn bij sloop en vervangende nieuwbouw dan bij hergebruik is het toch nuttig te streven naar een kleiner, maar multifunctioneel in te zetten nieuw volume, in plaats van kostte wat het kost het bestaande gebouw in stand te willen houden. Zo is in veel dorpshuizen bijvoorbeeld nog een gebouwd podium ten behoeve van voorstellingen aanwezig. Met nieuwe vindingen als demontabele podia, schuivende wanden en verlichtingsprogramma's kan dezelfde ruimte relatief eenvoudig geschikt gemaakt worden voor ook andere functies.

De derde vraag, die met name opkomt wanneer het antwoord op de vorige vraag wordt gevonden. Dat wanneer er met minder volume zou kunnen worden volstaan, is de vraag wat de cultuurhistorische waarde van het pand is. Om te weten welke onderdelen van het pand karakteristiek zijn en tenminste behouden zouden moeten worden om de essentie van het gebouw overeind te houden, is een cultuurhistorische analyse een vereiste. Soms zal de schil van essentieel belang zijn, in andere gevallen de structuur of bijzondere details. Bestaat het gebouw uit delen uit verschillende bouwperiodes? En zo ja, welke waardering hebben deze? Op grond van een dergelijke analyse en waardering kan vervolgens tot een besluit worden gekomen ten aanzien van sloop of verbouw. Er kan middels een ontwerp op een zinvolle en respectvolle manier aan ingrepen worden gewerkt. Dit zal tot een scala van mogelijke ingrepen kunnen leiden die variëren van totaal behoud of tot sloop, 'inpakken' van het gebouw of behoud van alleen de constructie, hergebruik van onderdelen, toevoeging van een nieuw volume, etc.

Aanpassingsvoorstel dorpshuis, Den Horn waarbij door vervanging van het vaste podium door een mobiel podium het café-gedeelte kan worden vergroot terwijl de grote zaal zijn maat behoudt (DAAD, 2019).

De vierde vraag is welke huidige of nieuwe programma's zijn gewenst in het dorps huis? Als we iets van de geschiedenis van de dorps huizen tot op heden kunnen leren dan is dat zich voorlopig niet opnieuw een eenduidig programma zal aandienen waarmee het gehele dorps huis gedurende een langere periode gevuld zal zijn. Waarschijnlijk zet de trend van snel wisselende gelegenheidsprogramma's van georganiseerde groepen uit het dorp zich voort. Dit betekent dat het gebouw voorbereid zal moeten worden op wisselend gebruik, op periodes waarin het weinig wordt gebruikt die worden afgewisseld door periodes van intensiever gebruik. Dat er wellicht ook programma's ontstaan in de dorpen die zich als particuliere initiatieven voordoen en dat er vragen in het dorp blijken te leven die voorheen niet direct aan de functie van een dorps huis zouden worden gekoppeld. Hierbij valt te denken aan functies als een pakketjes- of boodschappenbezorgpunt, werkplekken voor zzp'ers, zorgfuncties, pop-up restaurant, dorpsbioscoop, kleine lokale detailhandel of zelfs bewoning. Als vanuit de dorps huisruimtebehoefte zou blijken dat het gebouw te groot is voor het huidige programma en er zou voor gedeeltelijke sloop worden geopteerd om de exploitatielasten laag te houden, dan kan wellicht beter worden overwogen de vrijkomende ruimtes voor ander gebruik vrij te geven. Dit vergroot de flexibiliteit van het pand in de toekomst (wie weet is de ruimtebehoefte dan opnieuw een andere), kan helpen de exploitatie rond te krijgen en levert wellicht een nieuwe dynamiek met onverwachte verbindingen tussen verschillende dorpsprogramma's op die zou kunnen helpen het dorps huis opnieuw tot levendig hart van het dorp te maken.

Tenslotte blijkt het dorps huis in een aantal dorpen op een relatief kleine afstand van een bestaande school, sporthal of andere dorpsvoorziening te liggen. Hier zou een eventuele samenwerking kunnen worden aangegaan. Alvorens verbouw- of uitbreidingsplannen te gaan maken dient te worden verkend of er samenwerkingsmogelijkheden tussen de verschillende voorzieningen denkbaar zijn en of er over en weer van elkaars gebouwen gebruikgemaakt kan worden.

'Behoud van gebouwen of delen daarvan draagt bij aan beleving en zichtbaarheid van dit unieke erfgoed.'

Nadat deze vragen zijn beantwoord, het gebouw op bouwfysische kwaliteiten is onderzocht, een energiescan en een cultuurhistorische waardenstelling zijn gemaakt, kan een integrale afweging worden gemaakt op welke wijze het betreffende dorps huis het best kan worden verduurzaamd. Om voor de tien dorps huizen tot integrale verduurzamingsadviezen te komen hebben wij in deze studie de volgende werkwijze gevolgd:

Stap 1. Voor de tien pilotdorps huizen die meedraaien in de pilot is de betreffende typologie vastgesteld: herbestemd, naorlogs zaalgebouw of post 65 ontmoetingsplek.

stap 2. Van elk pand is een waardenstelling gemaakt.

Stap 3. Er is een enquête uitgegaan richting gebruikers en betrokkenen van de dorps huizen met vragen over programma en ruimtegebruik.

Stap 4. Alle dorps huizen zijn bezocht. Voorafgaand aan het bezoek zijn alle gegevens uit de enquête verzameld, zodat aan de hand hiervan een gesprek gevoerd kon worden.

Stap 5. Ervonden gezamenlijke werksessies met drie of vier dorps huizen plaats samen met de architectuurhistoricus, energieadviseur en architect. Hierin kwamen alle geïnventariseerde aspecten aan bod en is er gezamenlijk gewerkt aan de richting waarin het integrale advies zou moeten gaan. De geïnventariseerde aspecten:

- concrete wensen ten aanzien van verduurzaming,
- het huidige gebruik en programma van de verschillende ruimtes in het dorps huis,
- de geschiedenis en de karakteristieke elementen van het dorps huis en adviezen op hoofdlijnen,
- de adviezen uit de energiescan en het maatwerkadvies,
- het beeld van de toekomst van het dorps huis: qua functies en gebruik; betekenis in het dorp e.d.

Stap 6. De resultaten zijn in een matrix met oplossingsrichtingen voor de tien projecten verwerkt.

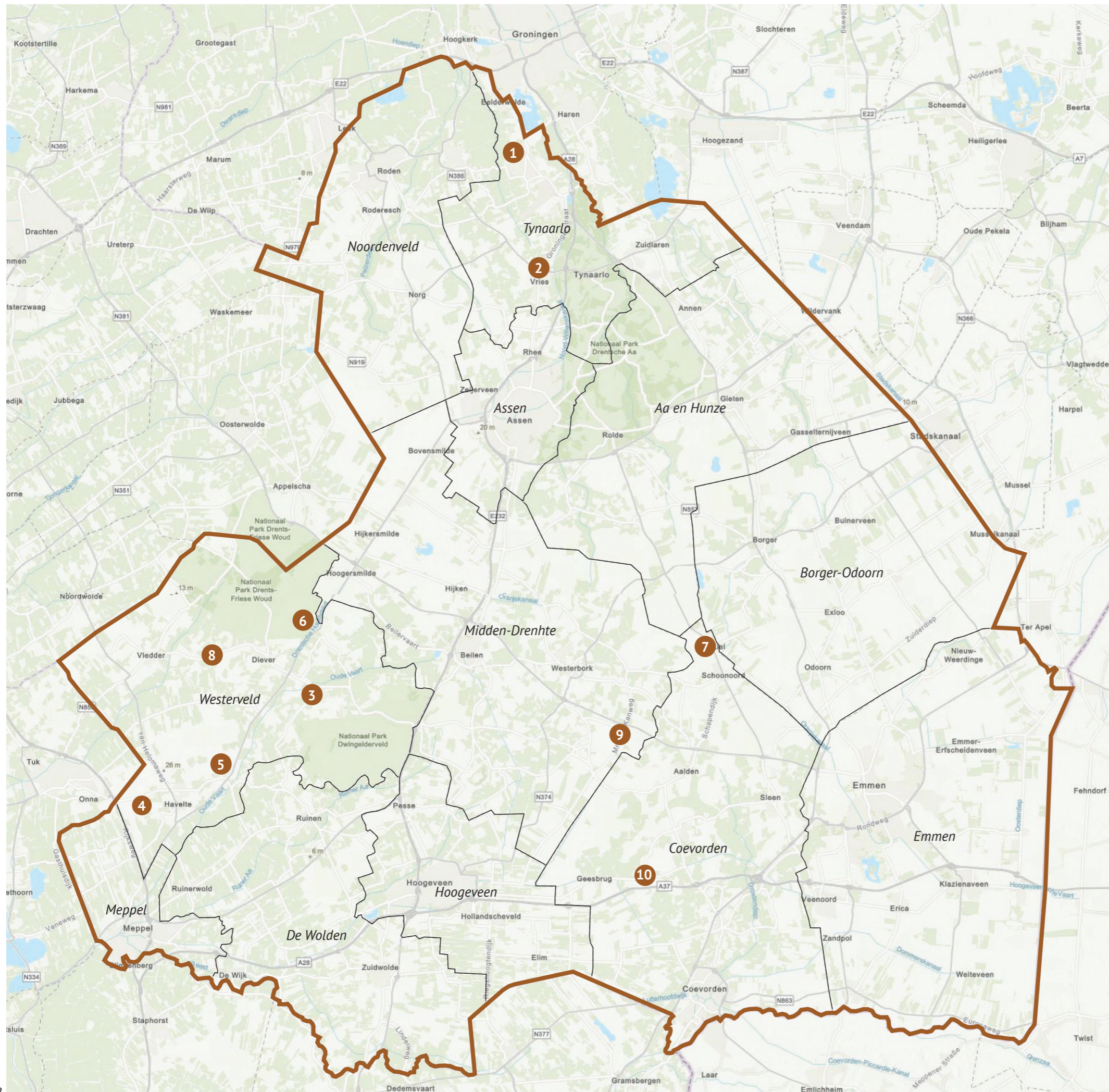
Stap 7. Tot slot zijn alle uitkomsten gepresenteerd in een slotbijeenkomst.

Aanpassingsvoorstel van he oudste gebouwdeel van het oude gemeentehuis te Borger (Cor Kalfsbeek, 1973) waarbij nieuwe dorpsfuncties een plek vinden (DAAD, 2014).

Schetsplan voor transformatie van het gemeentehuis Borger tot huis voor het dorp.

1 Ons Dorpshuis te Paterswolde

2 De Pan te Vries

3 Over Entinghe te Dwingeloo

4 De Stobbe te Darp

5 De Vlasbarg'n te Uffelte

6 De Gowe te Dwingeloo-Geeuwenbrug

7 De Kiel te De Kiel

8 Oens Huus te Wapse

9 De Tille te Witteveen

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

Conclusie

Uit de inventarisatie naar activiteiten en ruimtegebruik zijn o.a. de onderstaande algemene conclusies voortgekomen:

Maatwerk

De selectie van dorpshuizen in de pilot is zo gemaakt dat deze representanten van elk van de drie benoemde typologieën bevat: enkele herbestemde panden, naoorlogse zaalgebouwen en enkele post '65 ontmoetingsplekken. Op deze wijze kan tot verduurzamingsadviezen worden gekomen die ook per type veralgemeniseerd kunnen worden. Waar bij de cultuurhistorische aspecten nog veel overeenkomsten tussen de gebouwen leken te bestaan, blijkt dit voor de ruimtelijke, programmatische en energetische aspecten meestal niet het geval. Uit de inventarisatie naar activiteiten en ruimtegebruik van de dorpshuizen blijkt dat geen twee dorpshuizen overeenkomen in gebruik, eigendom, exploitatie en beheer. Er kan daardoor niet één algemeen advies per type gegeven worden, dit vraagt om maatwerk.

Programma

De activiteiten in relatie tot het ruimtegebruik zijn in kaart gebracht. Op voorhand was het de vraag of verduurzaming van het gehele gebouw noodzakelijk zou zijn. Mogelijk zijn er gebouwdelen die cultuurhistorisch minder waardevol zijn of is de ruimtelijke opzet van het dorpshuis niet goed passend bij het programma. De totale ruimtebehoefte bleek echter doorgaans goed overeen te komen met de omvang van de dorpshuizen. De vraag die eerder gesteld kan worden hoe de aanwezige ruimtes multifunctioneler kunnen worden gebruikt.

Er kan hierbij onderscheid gemaakt worden tussen grote dorpshuizen met verschillende ruimtes en kleine dorpshuizen bestaande uit één ruimte. De grote dorpshuizen hebben te maken met het probleem dat ruimtes niet goed op elkaar aansluiten doordat er door de jaren heen uitbreidingen zijn gedaan of omdat ze te maken hebben met een dwingende bestaande structuur. Bij de kleine dorpshuizen is er behoefte aan een flexibel te gebruiken ruimte, zodat deze voor uiteenlopende activiteiten te gebruiken is. Dat heeft consequenties voor de inrichting, verlichting en ruimte scheidende elementen als schuifwanden en/of gordijnen.

'Een dorpshuis is een ontmoetingsruimte voor en door de gemeenschap die flexibiliteit biedt voor verschillende activiteiten en toekomstige veranderingen.'

Betekenis

Uit de inventarisatie blijkt dat de dorpshuizen veel betekenis hebben voor de gemeenschappen in de dorpen. De dorpshuizen worden soms al jarenlang beheerd door leden van de gemeenschap. Zij hebben emotionele waarde, er zijn veel nostalgische herinneringen en vervullen een belangrijke sociale functie in het dorp. De beheerders vertellen met passie en betrokkenheid over de dorpshuizen. Een voorbeeld is de beheerder in Vries die de functie al 20 jaar bekleedt, zijn vader was nog naar school gegaan op de voormalige lagere school, nu dorpshuis. De verbindingen die de dorpshuizen met zich meebrengen in een gemeenschap en de historie van de plekken zijn verbazingwekkend. Het mogelijk terugbrengen van historische waardevolle elementen die uit het onderzoek voortgekomen zijn worden met enthousiasme ontvangen tijdens de workshops, door de bestuursleden en gebruikers van de dorpshuizen.

'Elk dorpshuis heeft zijn eigen verhaal. Dat wordt niet alleen bepaald door de stenen, maar ook door de mensen en het landschap.'

Verduurzaming

Tijdens de eerste inventarisatieronde is duidelijk geworden dat er voor de meeste dorpshuizen nog een enorme verduurzamingslag te halen is. Tijdens de bezoeken blijkt dat de dorpshuizen wel willen verduurzamen, maar dat voor velen de grote financiële investeringen een fors probleem vormen. Een ander probleem waar tegenaan gelopen wordt is het eigenaarschap van de dorpshuizen. In veel gevallen is de gemeente eigenaar van het gebouw en de stichting slechts beheerder. De vraag of het reëel/wenselijk/realistisch is om van een stichting of vrijwilligersorganisatie te vragen dergelijke ingrijpende verbouwingen te coördineren en te bekostigen. Daarnaast ligt de prioriteit van de werkzaamheden door bestuursleden, waarvan de meesten vrijwilliger zijn, vooral bij het organiseren van activiteiten. Aan de andere kant, door de huidige stijging van de energiekosten wordt de behoefte om te verduurzamen alleen maar groter, dit blijkt uit de gesprekken.

'Het handhaven en aanpassen van bestaande gebouwen is in veel gevallen duurzamer dan sloop en nieuwbouw.'

Toekomst

Wanneer de vraag over de toekomst van de dorpshuizen gesteld wordt is deze niet altijd voor alle dorpshuizen even zeker. Enerzijds omdat de exploitatie met de stijgende energie- en onderhoudskosten moeilijker blijkt. Anderzijds omdat de dorpshuizen met hun programma constant moet inspelen op een veranderende omgeving. Een verduurzamingslag met energetische maatregelen en een optimalisatie van ruimtegebruik zouden hier een positieve invloed op kunnen hebben.

Voor het verduurzamen en het behoud van maatschappelijk vastgoed zijn zowel energetische maatregelen als het optimaliseren van het programma en de ruimtelijke indeling van de dorpshuizen noodzakelijk en onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zie onderstaand diagram.

Algemene aanbevelingen

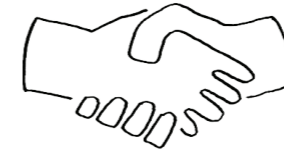
Activiteiten en ruimtegebruik

Uit de inventarisatie naar activiteiten en ruimtegebruik van de 10 dorpshuizen zijn onderstaande algemene aanbevelingen gedestilleerd. De aanbevelingen zijn voortgekomen uit de gesprekken met bestuursleden, beheerders en gebruikers van de dorpshuizen die zijn gevoerd tijdens de bezoeken en de workshops. De aanbevelingen bieden oplossingsrichtingen voor de problemen waar de dorpshuizen tegen aanlopen. De aanbevelingen zijn deels nieuw, maar gedeeltelijk ook oplossingen die door deelnemende dorpshuizen al ten uitvoer gebracht zijn. In de matrix is aangegeven welke aanbevelingen van toepassing kunnen zijn voor welke dorpshuizen en waar deze al ten uitvoer zijn gebracht.

1. Versterken cultuurhistorie

De pilot is ingezet vanuit het behoud en versterking van cultureel erfgoed.

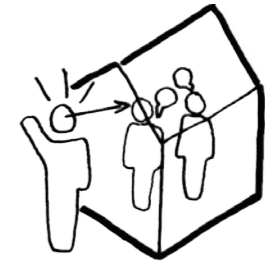

2. Samenwerken

Een aantal dorpshuizen, bijvoorbeeld De Kiel, heeft de stap naar samenwerking met de naastgelegen school al genomen. Andere dorpshuizen hebben hun wens hierover uitgesproken.

Aanleidingen:

- Door het veranderen van activiteit van beide partijen.
- Cultuurhistorisch waardevol gebouw in de omgeving interessanter dan eigen gebouw (deel).
- Eigen gebouw incidenteel te klein voor programma, samenwerking voor het incidenteel onder brengen van activiteiten.

3. Zichtbaarheid/Verbinding

Een aantal dorpshuizen geeft aan dat de zichtbaarheid van activiteiten vanaf de straat verbeterd moet worden, zoals in Wapse waar een relatief oudere gemeenschap woont. Om zo meer verbinding tussen het dorpshuis en de omgeving te creëren.

Aanleidingen:

- Wanneer het dorpshuis een gesloten karakter heeft.
- Het willen aantrekken van dorpsbewoners om de sociale cohesie te versterken.
- Interessant voor specifieke functies met klandizie.

Brinkhof, huidige entree met bibliotheek.

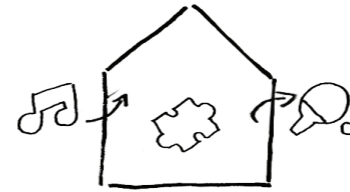
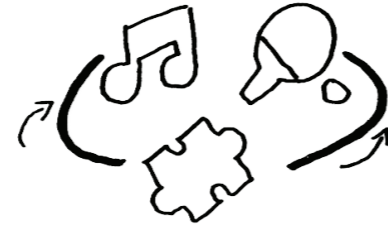
Schetsplan 'een zitkuil voor het dorp'. Met de sloop van de tussenruimte wordt de Binnenbrink een Buitenbrink.

Aanpassingsvoorstel Brinkhof te Norg (Cor Kalfsbeek, 1969) waarbij de 'huizen' los komen te staan en verschillende functies kunnen gaan bevatten (DAAD, 2014).

Algemene aanbevelingen

Activiteiten en ruimtegebruik

4. Dorpskamer

Gebruikers van de dorpshuizen geven aan dat het dorpshuis moet aanvoelen als een dorpskamer of een dergelijke ruimte dient te bezitten. Zoals in bijvoorbeeld in Dwingeloo waar de centrale ontmoetingsruimte mist en waar wel behoefte is aan een dergelijke ruimte die het verblijven in het dorpshuis stimuleert. Het creëren van een dergelijke ruimte gaat hand in hand met aanbeveling 5. verbetering interieur.

Aanleidingen:

- Fungeert als ontmoetingsruimte van het dorp om de sociale cohesie te versterken.
- Het aantrekkelijk maken van het dorpshuis voor bewoners en gebruikers.
- Interessant in combinatie met extern programma van het sociaal team.

5. Mengen activiteiten

Een aantal dorpshuizen, met name de dorpshuizen die niet over een centrale ontmoetingsruimte beschikken, benoemen de wens om verschillende activiteiten met elkaar te mengen. Dit kwam met name aan bod in Uffelte waar iedere activiteit zijn eigen ruimte heeft en deze amper met elkaar in contact komen. Dit kan interessant zijn om de volgende redenen:

- Het stimuleren van ontmoeten in het dorpshuis.
- Het dorpshuis als verblijfplaats en niet al instrument voor onderbrengen van verschillende activiteiten.
- Elke ruimte benutten, dus ook de verkeerruimten.
- Interessant in combinatie met extern programma als bibliotheek.

6. Verandering van activiteitenprogramma

Een aantal dorpshuizen lopen aan tegen het probleem dat ruimtes niet in gebruik zijn. Dit zien we in Witteveen waar de ruimtes te groot en daardoor financieel niet rond te krijgen voor de beoogde activiteiten. Aanleidingen:

- Nieuw activiteitenprogramma toevoegen wat beter passend is bij de bestaande ruimte.
- Nieuw activiteitenprogramma toevoegen wat bestaand programma kan versterken.
- Nieuw activiteitenprogramma toevoegen wat financieel meer oplevert.

7. Verbetering interieur

Bij een aantal dorpshuizen zoals bijvoorbeeld in De Kiel heeft men aangegeven niet tevreden te zijn met het interieur, het is moeilijk om tot een goed interieur te komen die voor verschillende activiteiten geschikt is. Zowel de aankleding als de ruimtelijke indeling komen hierbij aan bod.

Aanleidingen:

- Het flexibel gebruik van een ruimte.
- Het optimaliseren van indeling van het programma in het dorpshuis.
- Het aantrekken van meer en/of andere doelgroepen.
- Het terugbrengen van cultuurhistorische elementen in het interieur.

Aanpassingsvoorstel dorpshuis, Niehove waarbij door aanpassingen in het interieur er een flexibel te gebruiken ruimte ontstaat. (DAAD, 2017).

Algemene aanbevelingen

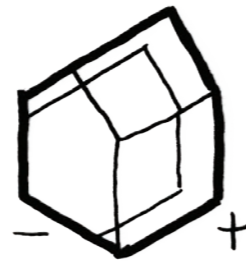
Activiteiten en ruimtegebruik

8. Verbetering buitenruimte

De buitenruimte heeft doorgaans invloed op de uitstraling van het dorps huis. Een aantal dorps huizen heeft een relatief grote buitenruimte en geeft aan dit te willen verbeteren, bijvoorbeeld in De Kiel, waar de buitenruimte voornamelijk uit verharding bestaat en waar ze wel willen vergroenen maar waar het onderhoud het probleem vormt. Het verbeteren van de buitenruimte is interessant om de volgende redenen:

- Buitenruimte gebruiken om zichtbaarheid van activiteiten in het dorps huis te vergroten.
- Buitenruimte creëren is aansluiting op het programma van het dorps huis.
- Het verduurzamen/vergroenen van de buitenruimte.

9. Verkleinen/Uitbreiden

Wanneer voorgaande ruimtelijke ingrepen niet leiden tot een beter ruimtegebruik kan er overgegaan worden naar het verkleinen of uitbreiden van het dorps huis. Verkleinen of uitbreiden kan interessant zijn vanwege onderstaande redenen:

- Delen van het dorps huis zijn niet langer geschikt voor het huidige programma en ruimtelijke ingrepen zijn dusdanig groot dat behoud niet langer rendabel is.
- Delen van het dorps huis zijn cultuurhistorisch niet van belang en dienen een dusdanig verduurzamingslag te ondergaan dat dit niet rendabel is.

Aanpassingsvoorstel dorps huis, Den Horn waarbij de buitenruimte wordt verduurzaamd door ruimte te maken voor groen en activiteiten.. (DAAD, 2017).

Uitkomsten
Activiteiten en ruimtegebruik - matrix

Adviezen	1. Versterken cultuurhistorie	2. Samenwerken	3. Zichtbaarheid/Verbinding	4. Dorpskamer	5. Mengen activiteiten	6. Verandering van activiteitenprogramma	7. Verbetering interieur	8. Verbetering buitenruimte	9. Verkleinen/Uitbreiden
Dorpshuizen									
1. Ons Dorpshuis te Paterswolde	verhaal versterken +++	combinatie 9. ++	combinatie 3. +	welzijnsfunctie +++		nieuwe invulling +++			voorkeur 6 +
2 De Pan te Vries	omgeving versterken +++		combinatie 9 +				optimaliseren +		
3 Over Entinghe te Dwingeloo	behouden +			combinatie 4 +	ontmoetingsplek +++		optimaliseren +		
4 De Stobbe te Darp	karakter terugbrengen +++	combinatie 6 +				nieuwe invulling +++			voorkeur 6 +
5 De Vlasbarg'n te Uffelte	karakter terugbrengen +++	naastgelegen programma +	met buiten +++		ontmoetingsplek +++			✓	
6 De Gowe te Dwingeloo-Geeuwenbrug	interieur terugbrengen +++						update +		
7 De Kiel te De Kiel	omgeving versterken +	naastgelegen programma ✓	combinatie 1 +				flexibiliteit +++	vergroenen +++	
8 Oens Huus te Wapse	ritme behouden +	naastgelegen programma +	met buiten +++	combinatie 3 +			update +	combinatie 3 +	vergroten +
9 De Tille te Witteveen	omgeving versterken +++		combinatie 9 +			nieuwe invulling +++		combinatie 9 +	voorkeur 6 +
10 Ons Dorpshuis te Zwinderen	terugbrengen +		met buiten +				✓		

+++ van toepassing   ++ potentieel van toepassing   + gerealiseerd   — niet van toepassing

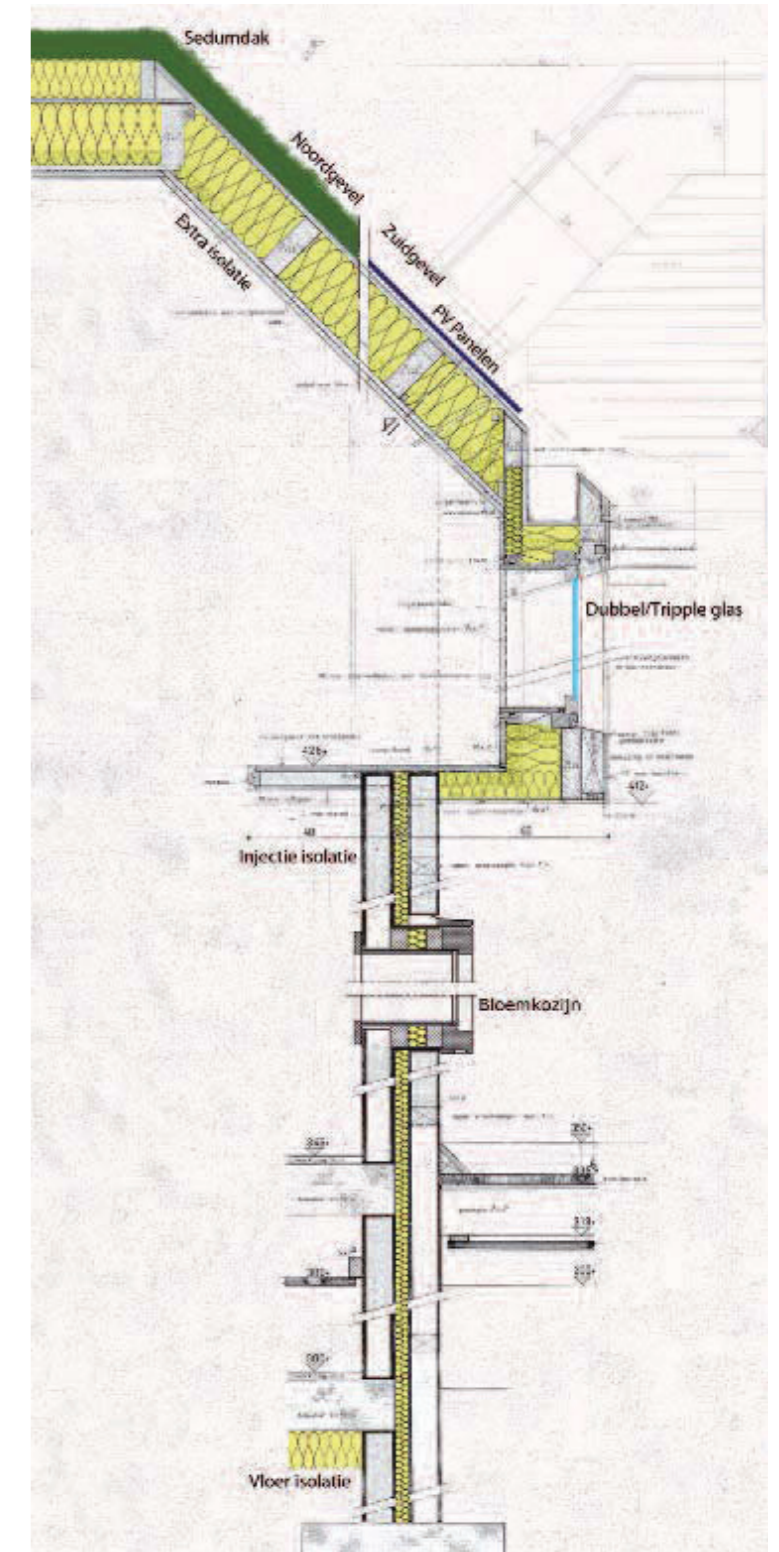
Algemene aanbevelingen

Energetische aspect

Hoewel de verduurzaming van een gebouw vaak om een maatwerkadvies vraagt, zeker wanneer er sprake is van erfgoedwaarden, kunnen er wel een aantal algemene aanbevelingen worden gegeven.

1. Investeren in de verduurzaming van een gebouw is financieel vrijwel altijd aantrekkelijk. Zeker met de huidige kosten voor gas en elektriciteit.
2. Voordat u begint met verduurzamen is het verstandig een plan op te (laten) stellen. Begin daarbij met de kwaliteiten en beschermde elementen van een gebouw. Wat is daardoor wel en niet mogelijk? Door dit als uitgangspunt te nemen kunt u de erfgoedwaarden versterken en loopt u ook sneller door een eventueel vergunningstraject. Alle maatregelen die u toepast hebben met elkaar te maken en sommige maatregelen zijn niet geschikt voor panden met erfgoedwaarden. Laat u hierover goed (onafhankelijk) informeren.
3. Kijk naar uw bestaande MJOP of de geplande onderhoudswerkzaamheden en maak hier koppelkansen. Wanneer bijvoorbeeld het platte dak moet worden vervangen neem dan gelijk de (extra) isolatie ervan mee.
4. Een grote en snelle winst is te behalen met het verduurzamen van de installaties. Denk hierbij aan ventilatiesystemen met warmteterugwinning en het opzetten van een hybride systeem van CV-ketels met een warmtepomp. Doordat er meer installaties aan het gebouw worden toegevoegd die meer stroom verbruiken is het wel verstandig dit te koppelen aan het zelf opwekken van stroom in de vorm van bijvoorbeeld zonnepanelen.
5. Wanneer u bouwkundige verduurzamingsmaatregelen heeft uitgevoerd aan uw gebouw, zoals bijvoorbeeld spouwmuurisolatie of het vervangen van glas, zorg er dan wel voor dat de ventilatie in het gebouw voldoet.
6. Let op dat de spouwmuurisolatie goed uitgevoerd wordt. Zogeheten lekken in de isolatie leiden tot koudebruggen en hier ontstaan vervolgens vochtproblemen. Laat daarom eerst de spouw controleren voordat u gaat isoleren.
7. Zeker bij panden met erfgoedwaarden waar er sprake is van bijvoorbeeld stucwerk, geglazuurde stenen en gevelde gevels moet er goed worden gekeken naar de dampdoorlatendheid. Het toevoegen van isolatie kan dit proces verstoren en zorgen voor vochtproblemen.
8. Warmtescans zijn een bekende methode om te kijken hoe het gesteld is met de isolatie van een gebouw. Het uitvoeren van deze scan is pas echt interessant na het toepassen van bouwkundige isolerende maatregelen. Hiermee kan je de 'lekken' opsporen en aanpakken. Een warmtescan uitvoeren voordat er isolerende maatregelen zijn toegepast heeft geen grote meerwaarde omdat de 'lekken' dan vrijwel het hele gebouw beslaan. Daarnaast is het belangrijk te weten dat een warmtescan maar een beperkte tijd van het jaar succesvol kan worden uitgevoerd. Er moet minstens 10 graden verschil zijn tussen binnen- en buitentemperatuur. Ook mag er geen verstoring door zonnestralen of neerslag zijn.
9. Indien het plaatsen van zonnepanelen op het gebouw niet wenselijk of niet mogelijk is, kijk dan eens naar kansen in de omgeving. Te denken valt aan bijvoorbeeld het plaatsen van zonnepanelen op een nabij gelegen boerenschuur of het maken van overdekte parkeerplaatsen waar zonnepanelen op worden geplaatst. Ook zou u kunnen denken aan het opzetten van een energiecoöperatie met de buurt.
10. Controleer voordat u maatregelen gaat uitvoeren welke subsidies er op dat moment beschikbaar zijn en met welke voorwaarden. Sommige subsidies hebben specifieke eisen voor het type isolatiemateriaal, het aantal verduurzamingsmaatregelen, een maximale subsidiabel aandeel etc. U kan een flink bedrag mislopen als u achteraf niet aan de voorwaarden voldoet.

Aanpassingsvoorstel Brinkhof te Norg (Cor Kalfsbeek, 1969) waarbij (DAAD, 2014).

■ De Brinkhof in Norg kan wat energieverbruik betreft goed verbeterd worden met na-isolatie van de vloeren ($R_c = 0,1 > 2,5 \text{ m}^2/\text{WK}$), de wanden ($R_c = 0,6 > 2,3 \text{ m}^2/\text{WK}$), het dak ($R_c = 2,0 > 4,6 \text{ m}^2/\text{WK}$) en de plaatsing van hoogwaardig glas ($U = 5,6 > 0,8$). Transmissieverliezen zullen hierdoor worden beperkt met ca 60 procent en met het toevoegen van isolatie zal de luchtdichtheid ook verbeteren. Met toepassing van PV-cellen op het dak kan een EPC van 1,2 worden bereikt.

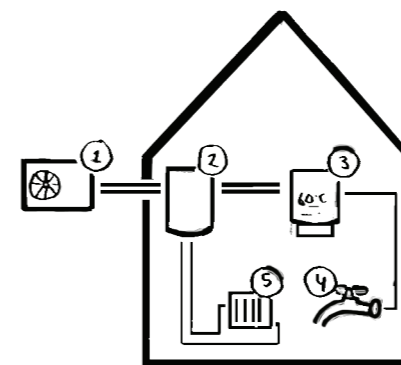
Algemene aanbevelingen

Energetische aspect

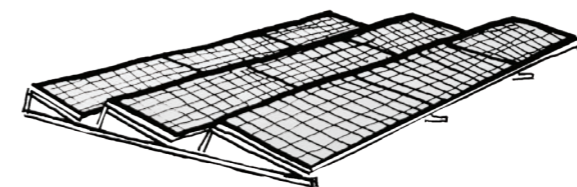
Quick Wins

Deze maatregelen zijn het 'laaghangende fruit' van de verduurzaming. Relatief eenvoudig en goedkoop met een snelle terugverdientijd.

1. Een goede eerste stap is de luchtdichtheid verbeteren van het gebouw. De investering is relatief laag en kan een behoorlijke besparing opleveren naast comfortverhoging. Let wel goed op dat u voldoende blijft ventileren.
2. Kijk kritisch naar bestaande apparatuur zoals koelkasten, vriezers etc. Wat heeft u echt nodig? Moet alle apparatuur altijd aan staan? Interessant voor dorpshuizen is de apparatuur rondom de bar. Indien het oudere apparatuur betreft kunnen dit behoorlijke stroomverbruikers zijn. Neem daarnaast de vervanging van de belangrijkste apparatuur mee in uw MJOP.
3. Een interessant voorbeeld van apparatuur in dorpshuizen met een relatief hoog stroomverbruik zijn de verwarmde biljarttafels. Gemiddeld hebben deze een vermogen van 600 Watt. Als hier geen schakelaar op zit dan is het gemiddelde jaarlijkse verbruik 3.500 kWh per jaar. Afhankelijk van uw stroomtarief kost het verwarmen van 1 biljarttafel tussen de € 750 en € 1500 per jaar. Wanneer het biljart uitschakelt wordt buiten gebruikstijden vermindert het verbruik met meer dan 50%. Een tijdschakelklok met weekprogramma kost tussen € 10 en € 40. De terugverdientijd van deze maatregel is slechts enkele weken.
4. Een bekende besparing is het vervangen van bestaande verlichting naar LED verlichting. Maar let ook op de armatuur, deze verbruikt namelijk ook stroom. Vervanging hiervan kan ook interessant zijn. Het koppelen van de verlichting aan bewegingssensoren kan ook een interessante besparing opleveren. Hierdoor worden alleen de ruimtes verlicht waar mensen aanwezig zijn.
5. Heeft uw dorpshuis al zonnepanelen? Kijk dan goed naar de jaarlijkse opbrengst van de zonnepanelen. Blijft deze achter op het reële vermogen? Laat deze, inclusief de omvormers, controleren door een gespecialiseerd bedrijf.
6. Een andere eenvoudige en goedkope maatregel die u zelf kunt uitvoeren is het isoleren van de leidingen en appendages, met name in ruimtes die niet of niet vaak verwarmd worden. Daarnaast is het aan te raden om radiatorfolie te plaatsen achter alle radiatoren die aan de buitenmuur grenzen. Ook als u de gevels al wel heeft geïsoleerd.
7. Er zijn meerdere systemen op de markt waarbij u via een app de temperatuur per ruimte kan regelen. Het andere voordeel hiervan is dat de beheerder op afstand kan controleren of de verwarming uitgeschakeld is na de laatste gebruiker en indien nodig deze op afstand alsnog uitschakelen. Hierdoor kan u slimmer met energie omgaan en daarmee kosten besparen.
8. Indien het nog niet (financieel) mogelijk is de installaties te verduurzamen, laat ze in ieder geval regelmatig nakijken, schoonmaken en opnieuw instellen bij verandering in gebruik van ruimtes. Zowel de verwarmingsinstallaties als de ventilatiesystemen. Laat daarbij ook de kanalen voor de ventilatie schoonmaken. Hier vindt vaak een behoorlijke ophoping van vuil plaats. Niet alleen zorgt dit voor een ongezond leefklimaat, de ophoping van vuil zorgt er ook voor dat de installatie harder moet werken om dezelfde prestatie te leveren.

Hybride systeem

Zonnepanelen

kierdichting

Opening ontmoetingscentrum De Veldkei, mei 1977 (Historische Vereniging Havelte e.o.)

INVENTARISATIE 10 PILOT DORPSHUIZEN

Cultuurhistorie

Programma en ruimtegebruik

Energetisch aspect

1 | Ons Dorpshuis te Paterswolde

EERSTE DORPSHUIS VAN DRENTHE

Ons Dorpshuis is het oudste dorps huis van Drenthe. Het is in eigendom van de gemeente Tynaarlo. De exploitatie is recent onverwacht overgenomen door de gemeente van de welzijnsorganisatie Trias. Het is een levendig dorps huis, waar activiteiten plaatsvinden. Het dorps huis is in beheer van 2 werknemers, waarvan één in zijn vrije tijd erg betrokken is en op vrijwillige basis werkzaamheden verricht. Het dorps huis is elke dag en bijna elke avond van de week geopend.

Huidig gebruik

De hoofdingang van het dorps huis ligt tussen het woonhuis en het later aangebouwde zaalgebouw. De entreehal verbindt de twee gebouwen, aan de linker zijde leidt deze naar de kleine ontmoetingsruimte met bar en keuken. Vanuit hier zijn de twee grote zalen bereikbaar die flexibel in gebruik zijn en met een flexibele wand met elkaar de verbinden. De grootste zaal heeft een vast toneel met bijbehorende kleedruimte die daarnaast in gebruik is voor vergaderingen. De ontmoetingsruimte staat in verbinding met de biljart op de verdieping. Aan de achterzijde van het zalengebouw liggen twee kleine ruimtes die verhuurd zijn aan Radio Tynaarlo.

In het woonhuis bevinden zich 3 ruimtes, een kantoorruimte voor de beheerder, een vergaderruimte en een hobbyruimte met keuken. Op de verdieping van het dorps huis zijn 3 ruimtes die doorgaans verhuurd zijn aan een extern programma echter op dit moment niet verhuurd zijn. Aan het woonhuis, in het nieuwste gebouwdeel zijn 4 ruimtes te vinden die in de verhuur zijn, waarvan drie als kantoorruimte aan een welzijnsorganisatie en een ander aan de plaatselijke Corso vereniging. Deze ruimte is daarnaast in overleg met de vereniging in gebruik voor vergaderingen.

Toekomstig gebruik

Het voortbestaan van het huidige programma van het dorps huis op deze plek is niet zeker. De verduurzaming van maatschappelijk vastgoed staat op de agenda vanuit de overheid, dit is voor de gemeente reden om voor het huisvesten van de activiteiten verschillende opties te onderzoeken. Uitkomst zal zijn, of aanpassen van het bestaande gebouw, of nieuwbouw op deze zelfde locatie, of nieuwbouw elders. De gebruikers zien de laatste twee niet als een optie omdat zij verbonden zijn met deze plek, het dorps huis heeft emotionele waarde voor hun. Daarnaast heeft het dorps huis het programma goed op orde en heeft het van de 10 pilot dorps huizen de meeste externe

WOONHUIS IN DORPSE ARCHITECTUUR

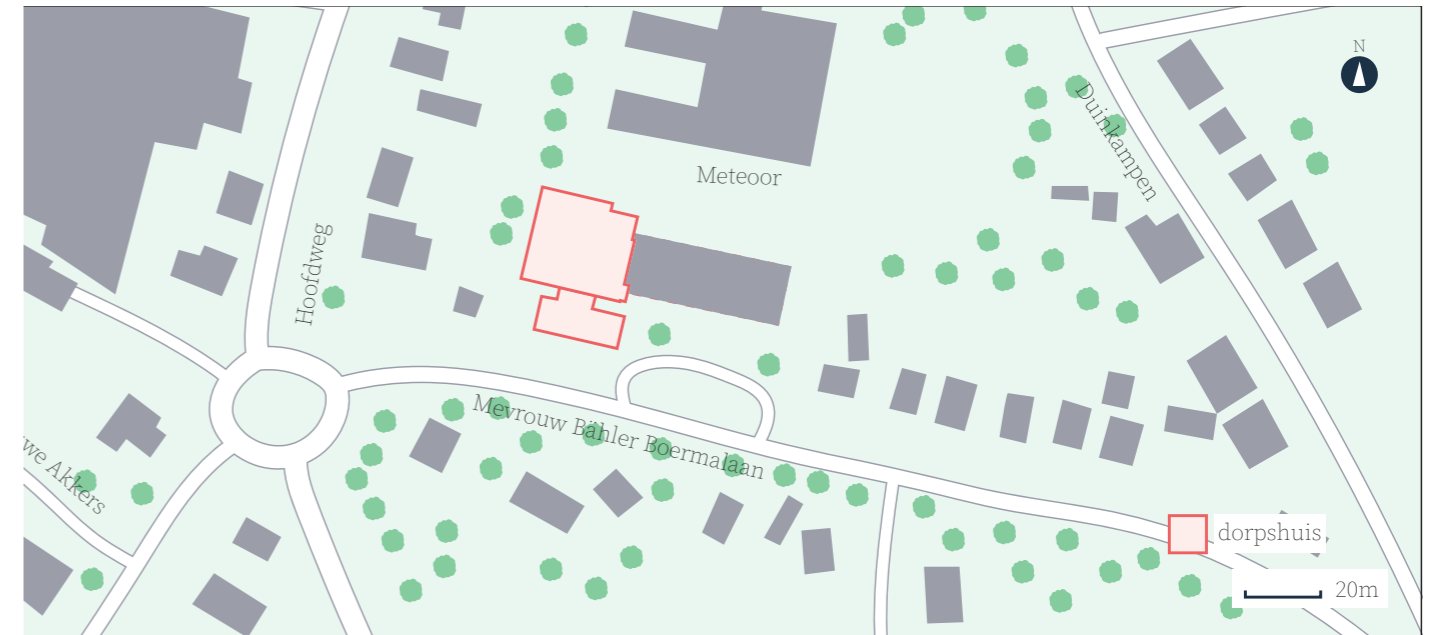
functies. Anderzijds is er op het gebied van onderhoud en verduurzaming weinig tot niets geïnvesteerd de afgelopen jaren door de vorige eigenaar. Deze investeringen zijn daardoor enorm.

Wensen

De huidige ruimtelijk indeling van het woonhuis is niet ideaal voor de verhuur van de ruimtes op de verdieping. De trap in het woonhuis is niet geschikt voor veelvuldig gebruik en is moeilijk begaanbaar voor mensen die slecht te been zijn. De trap dient te worden aangepast en/of er dient een nieuwe functie gezocht te worden voor de ruimtes op de verdieping.

Andere ruimtelijke wensen betreffen de centrale ontmoetingsruimte die aan de kleine kant is en de biljart ruimte op de verdieping die voor deze activiteit te klein is. Daarnaast is het serveren van koffie naar de vergaderruimtes niet ideaal omdat enkele daarvan aan de andere zijde van het dorps huis gelegen zijn.

Uit het gesprek met de gemeente blijkt dat de huidige welzijnsorganisaties passend is bij het dorps huis als een extern programma en dat dit gestimuleerd wordt vanuit de gemeente. Ideaal zou zijn dat hier een ontmoetingsruimte aan verbonden is om de welzijnsfunctie te versterken in het dorps huis en daarbij indirect in de gemeente.

1 | Ons Dorpshuis te Paterswolde

BASISGEGEVENS

Naam: Ons Dorpshuis
Adres: Mevrouw Bähler-Boermalaan 4,
9765 AP Paterswolde
Oorspronkelijke functie: complex met woonhuis en
uitbreiding zaalgebouw
Huidige functie: dorpshuis sinds 1915
Bouwjaar: onbekend, uitbreiding zaalgebouw (1959)
Architect: woonhuis onbekend, uitbreiding dorpshuis
(1959) architect D.J. Saal
Stroming: traditionalistisch,
Typologie: herbestemming woonhuis

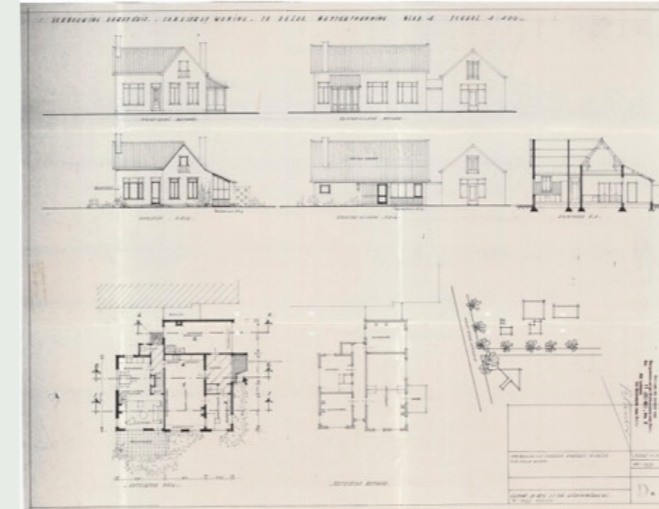
ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Paterswolde (tweelingdorp met het esdorp Eelde) kwam in de late middeleeuwen tot ontwikkeling met de ontginning van de noordelijk gelegen laagvenen. In de 18de en 19de eeuw lieten, in hoofdzaak Groninger, notabelen verschillende landhuizen bouwen. Daarnaast verrezen nieuwe boerderijen, verschillende kwekerijen en ruime huizen en villa's. Na de Tweede Wereldoorlog groeide het dorp uit tot forensenplaats en zijn vooral aan de westzijde uitbreidingen tot stand gekomen. De landgoederengordel van Eelde-Paterswolde vormt een beschermd dorpsgezicht.

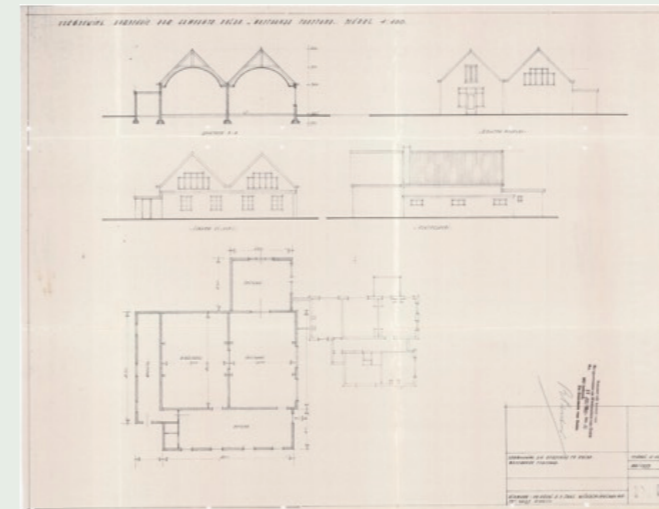
In deze gemeenschap werd in 1915 het eerste dorpshuis van Drenthe gesticht, Vereniging Ons Dorpshuis. Initiatiefnemer Gezina Bähler-Boerma behoorde met haar man Louis Bähler tot de gegoede burgerij, woonachtig in het landhuis Lemferdinge en met een uitgebreid netwerk. Zo is de huisvesting van het dorpshuis een voormalig woonhuis van J.E. Scholten. Het dorpshuis werd in 1919 inwendig verbouwd om een groter leslokaal te krijgen. In 1926 werd een leeszaal aan het huis gebouwd. In 1932 bouwde Ons Dorpshuis naast het dorpshuis een zakelijk-expressivistisch gymnastiekgebouw met badinrichting voor de gemeenschap. Aan dit gymnastiekgebouw werd ook een lokaal ten behoeve van de kleuterschool verbonden. In 1937 en in 1962 vonden tamelijk ingrijpende verbouwingen en uitbreidingen van Ons Dorpshuis plaats. Er kwam een nieuw gebouw met grote zaal en toneelpodium, en een nieuwe entree (architect D.J. Saal).

DORPSHUIS

Ons Dorpshuis te Paterswolde is te waarderen als ensemble met een 19-eeuws woonhuis en naoorlogse uitbreidingen van het type zaalgebouw. De entree is verplaatst naar de achterzijde van het gebouw. Het perceel is deels bestraat, met een tussenstuk van gazon en als bijzondere begroeiing een volwassen beuk. De aansluiting met de turnzaal en het naoorlogse dorpshuis-complex is in de huidige situatie rommelig dichtgezet met schuttingbladen en uitbreidingen.

Bestektekening uitbreiding zaalgebouw (1959)

Uitbreiding en wijziging interieur woonhuis (1959)

(Googlemaps Streetview)

1 | Ons Dorpshuis te Paterswolde

ALGEMEEN

Dorpshuis:	Ons Dorpshuis
Bouwjaar:	onbekend 1959 (uitbreiding zaalgebouw)
Dorpshuis sinds:	1915
Typologie:	Herbestemming woonhuis
Monument:	nee
Gemeente:	Tynaarlo
Plaats:	Paterswolde
Aantal inwoners 2021:	10.635 pers.
Bezit:	Gemeente Tynaarlo
Exploitatie:	Gemeente Tynaarlo
Werknemers in dienst:	ja
Fulltime-equivalent, (FTE):	2

PROGRAMMA

Openingstijden:	
Gebruik in dagdelen/week:	
<i>(ochtend/middag/avond = totaal 21)</i>	
Aantal activiteiten/verenigingen:	

Extern programma*:	ja
Aantal:	4

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO):	968 m ²
Aantal m² per inwoner:	0,1 m ²

Aantal gebruiksruiden:	16 stuks
Centrale ontmoetingsruimte:	ja
Gymzaal:	nee
Toneel:	ja

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

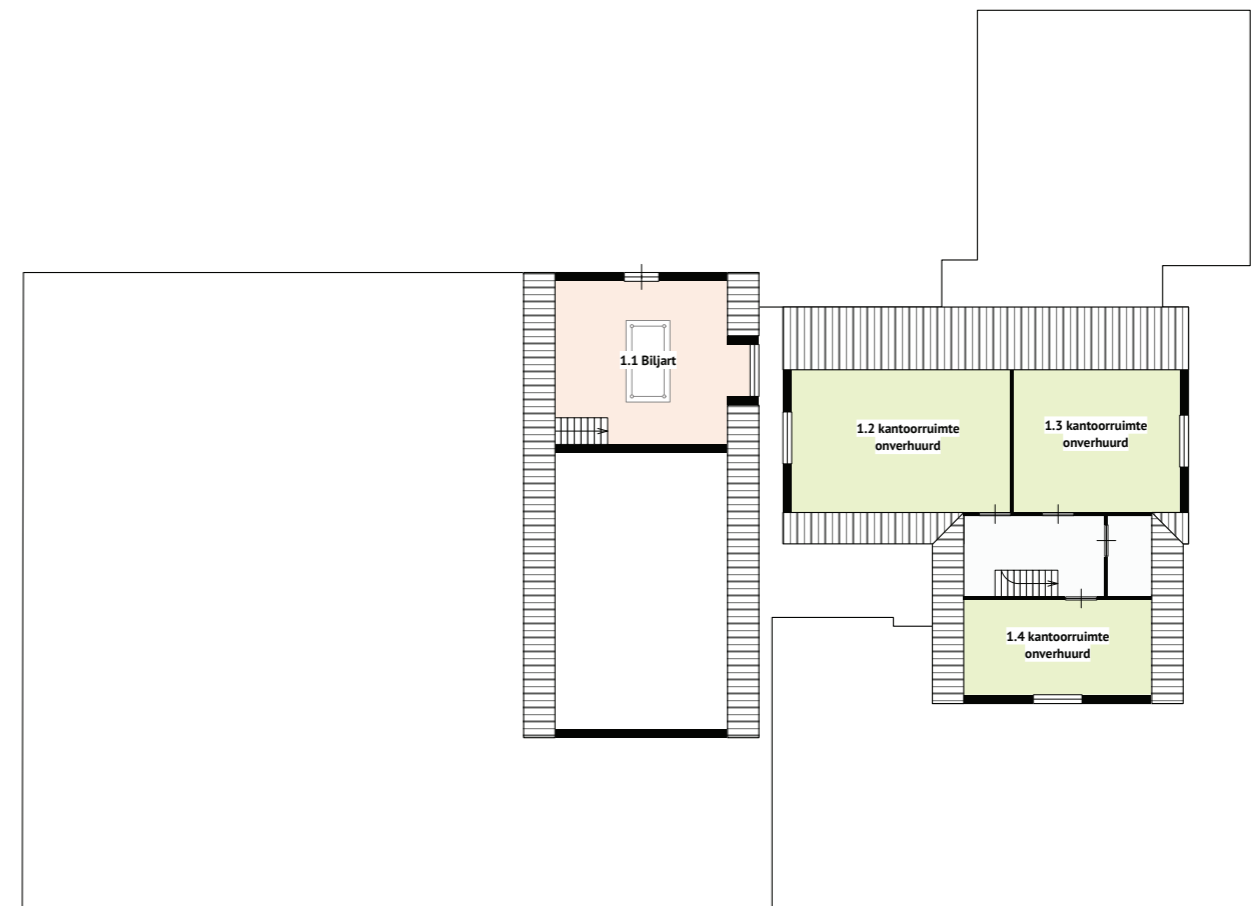
vloer-isolatie	Nee
gevel-isolatie	Nee
dak-isolatie	Deels
glas	Enkel, Dubbel en HR++

warmteopwekking	2 CV ketels
afgiftesysteem	Radiatoren
warmwater	Electrische boiler
ventilatie	Mechnische ventilatie
verlichting	TL, PL, Spaar en LED

PV	Nee
W _{piek} per paneel	
aantal panelen	
oriëntatie	

Energieverbruiken

gasverbruik	10815 m ³
elektraverbruik	30197 kWh[e]
opbrengst PV	0 kWh[e]

1 | Ons Dorpshuis te Paterswolde

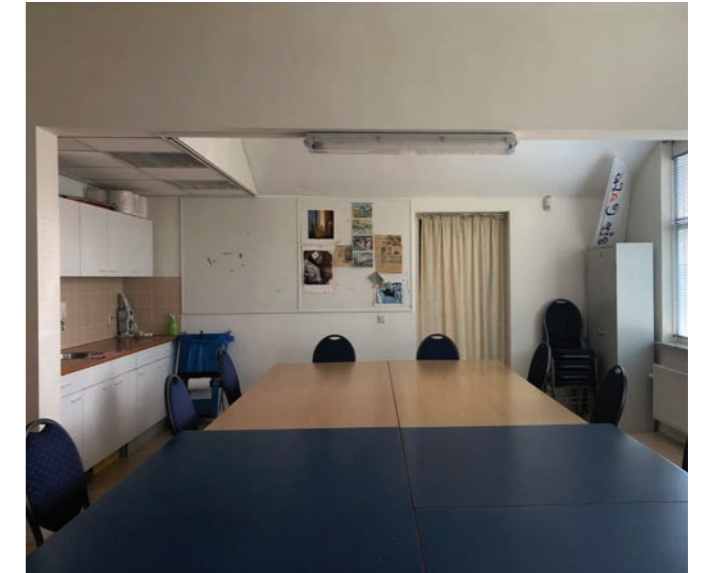
Entree dorpshuis.

Zijingang dorpshuis.

(0.3) Grote zaal met toneel.

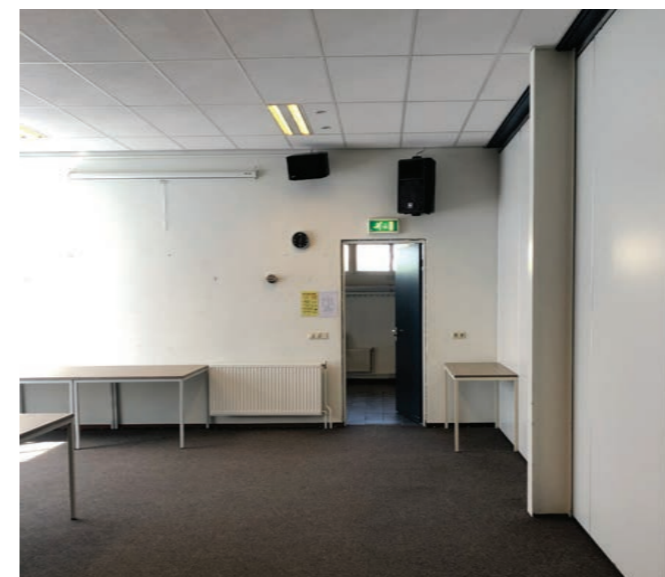
(0.8) Keuken/hobbyruimte.

Entreehal dorpshuis.

(0.1) Ontmoetingsruimte met bar.

(0.2) Vergaderruimte

(0.7) Vergaderruimte in voormalig woonhuis.

(1.1) Biljartruimte op de verdieping.

(0.12) Kantoorruimte sociaal team.

Entree voorzijde dorpshuis.

(1.2) Kantoorruimte verdieping.

1 | Ons Dorpshuis te Paterswolde

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis Ons Dorpshuis

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Luchtdichtheid verbeteren	- Diverse isolatiewerkzaamheden n.t.b.

Installatietechnische verbeteringen

- Hybride CV ketel /warmtepomp	- All-electric warmtepomp - Zuinige LED verlichting
--------------------------------	--

Eigen energieopwekking

- Plaatsen zonnepanelen	
-------------------------	--

Kansen vanuit de omgeving

- Zonnepanelen op AZC achter het dorpshuis	
--	--

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	7410 m3 gas	10339 m3 gas
besparing elektriciteit	-7171 kWh[e]	-69247 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 10.122	€ 8.691
rendement financieel [na 25 jaar]	12,5%	3,3%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	hybride warmtepomp plaatsen luchtdichtheid verbeteren plaatsen zonnepanelen
2050 +	diverse isolatiemaatregelen n.t.b. [30% besparing op verwarming] all-electric verwarming met warmtepompen verlichting energiezuinig met LED en intelligentie --

Toelichting

Uit het vergelijk ontstaat op de lange termijn voor beide varianten een gunstige exploitatie. In eerste instantie is gekeken naar een installatietechnische transitie waarbij vooral gekeken is naar verlaging van de energiekosten. Daarbij is in de variant voor 2030 gekeken naar een situatie van 50% hernieuwbare energie. Voor de variant 2050 is het streven om volledig aardgasvrij te zijn en 100% hernieuwbare energie bezitten.

Dit zou ook een groeimodel kunnen zijn waarbij de tussenstap voor een hybride warmtepomp mogelijk is. Indien gekozen wordt voor een volledig warmtepompsysteem zal de exploitatielast iets hoger uitvallen, omdat er dan ook geïnvesteerd moet worden in het verminderen van de energievraag [=isoleren] en aanpassing van het installatiesysteem.

Om daarna naar energieneutraal door te groeien worden een paar zonnepanelen toegevoegd.

Voor de investering van bouwkundige aanpak is een post opgenomen. De exacte invulling hiervan moet nader bepaald worden.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030	Variant 2050
1390	1685

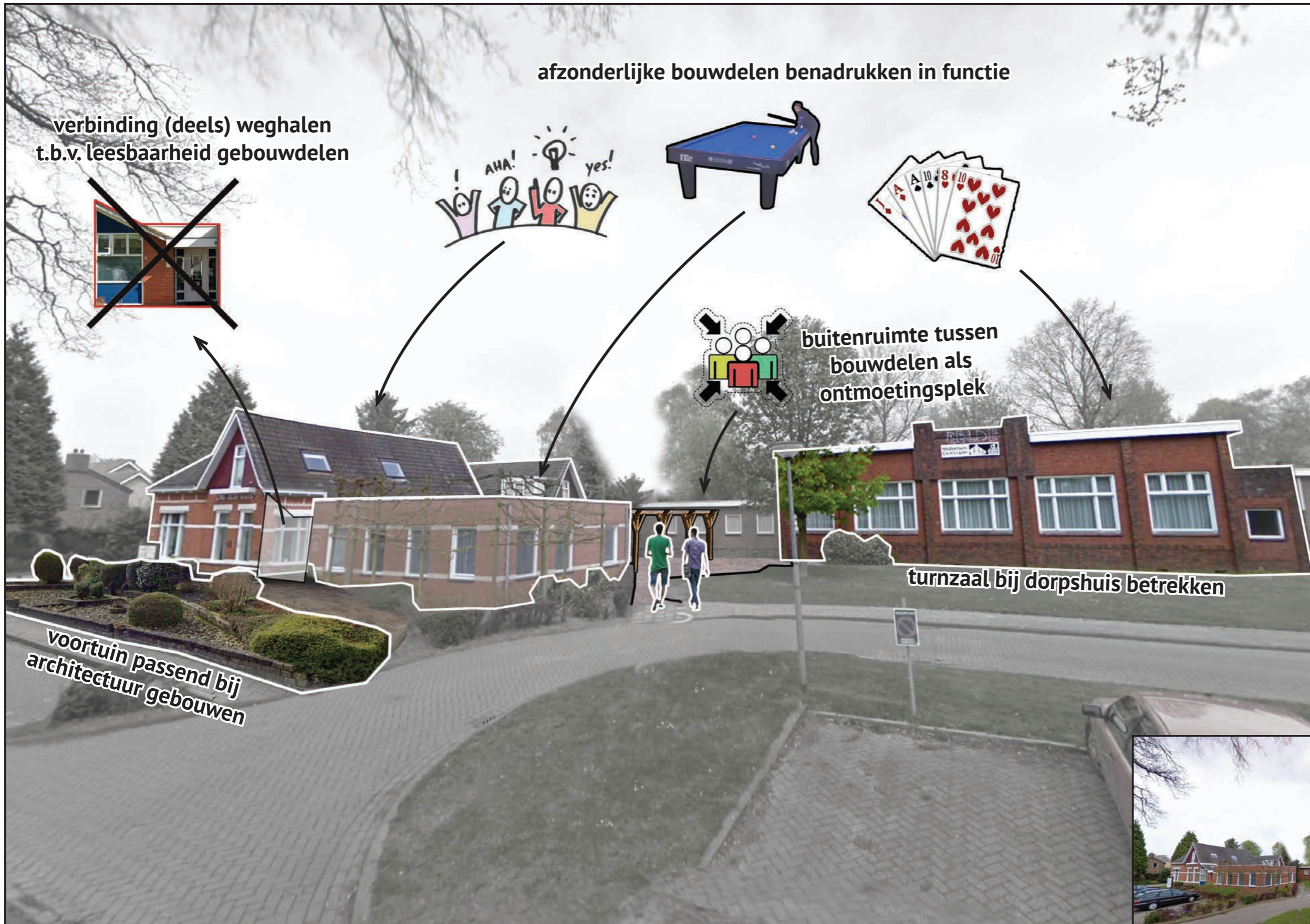
AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

200650	243150
--------	--------

01 | Ons Dorpshuis, Paterswolde

DA
AD

2 De Pan te Vries

BIJZONDERE DAKVORM

GROTE RAMEN

RIJKSMONUMENT

De pan is in eigendom van de gemeente Tynaarlo. De exploitatie is recent onverwacht overgenomen van de welzijnsorganisatie Trias. Het is een levendig dorpshuis, het bruisend centrum van Vries. Het dorpshuis is in beheer van 3 werknemers, waarvan er één reeds 20 jaar werkzaam is. Het is elke dag en bijna elke avond van de week open en in gebruik met uitzondering van zondag, dan is het incidenteel geopend. Het gebouw is in gebruik door ruim 45 verschillende clubs en verenigingen, wat het hoogste aantal activiteiten betreft van alle deelnemende dorpshuizen.

Huidig gebruik

Het dorpshuis bestaat uit een hal waar de voormalig klaslokalen via ontsloten zijn. De klaslokalen zijn flexibel in gebruik en zijn met elkaar te verbinden door middel van flexibele wanden waardoor het mogelijk is om het volledige dorpshuis tot één grote ruimte te maken. Daarnaast is er een kleine centrale ruimte waar een bar en kassa staan, die in verbinding staat met de biljartruimte. Via deze ruimte is de grootste zaal bereikbaar. Aan de achterzijde in het laatste aangebouwde deel van het gebouw bevinden zich kleine ruimtes met sanitair, installatieruimtes en de kantoorruimte van de beheerders. In de hal is een deur waarachter een trap die naar de verdieping leidt, hier bevindt zich een grote zolder over het gehele dorpshuis loopt. Deze ruimte is in gebruik als opslag omdat hier geen tweede vluchtroute is, wat maakt dat de ruimte niet geschikt is voor activiteiten.

Toekomstig gebruik

Wat betreft de activiteiten in relatie tot het ruimtegebruik heeft het dorpshuis alles goed op orde en zijn de grote zalen passend bij het huidige programma. De gemeente, eigenaar neigt ernaar om het pand te verkopen en de activiteiten anders onder te brengen, potentieel bij de sporthallen. De gebruikers zouden dit spijtig vinden omdat het pand waardevol voor hen is. Het kent geschiedenis en heeft emotionele waarde. Vanuit de overheid staat de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed op de agenda en dit is voor de gemeente in de gehele gemeente een grote opgave. Met name omdat dit een monument is en de gemeente als overheidsorganisatie geen recht heeft op subsidies in tegenstelling tot een particulier.

Wensen

De wensen van de gebruikers, zijn nu vooral gericht op het laten voortbestaan van het dorpshuis op deze plek. Hiervoor moet het dorpshuis een grote onderhouds- en verduurzamingslag maken. In het dorpshuis zijn veel vochtproblemen, het is weinig tot niet geïsoleerd, installaties zijn niet van deze tijd en de kapconstructie is aangepast waardoor de constructieve staat niet in orde is.

2 De Pan te Vries

BASISGEGEVENS

Naam: Dorpshuis De Pan
Adres: Nieuwe Rijksweg 4, 9481 AR Vries
Oorspronkelijke functie: Openbare Lagere School
Huidige functie: dorpshuis
Bouwjaar: 1915
Architect: W.O.D. Havermans
Stroming: Amsterdamse School
Typologie: herbestemming schoolgebouw

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Esdorp, ontstaan in de vroege middeleeuwen op de hogere zandgronden van het Drentse plateau. De structuur van de oude dorpskern met langgestrekte kerkbrink is lang behouden gebleven. Het dorp groeide uit langs de uitvalswegen en langs de in 1932 aangelegde Nieuwe Rijksweg. Na de Tweede Wereldoorlog kwamen uitbreidingen aan de west- en de zuidzijde. Vries is een beschermd dorpsgezicht.

De voormalige openbare lage school is ontworpen in 1915 in een aan de Amsterdamse School verwante stijl. Het gebouw ligt op de brink en is op dezelfde as gepositioneerd als het kerkgebouw. In 1929 werd de school uitgebreid. In de functie van dorpshuis is de entree verschoven van de Nieuwe Rijksweg naar de achterzijde. Aan de achterzijde kwam een uitbreiding met plat dak.

DORPSHUIS

Het voormalig schoolgebouw heeft een representatieve uitstraling door de centrale entree, gedecoreerde gevels en het brede schilddak. Het schilddak heeft verbijzonderde nokken, een dakruiter en dakkapellen. In de gevels zijn siermotieven in het metselwerk gecombineerd met pleisterwerk vanaf het kalf. De samengestelde ra-

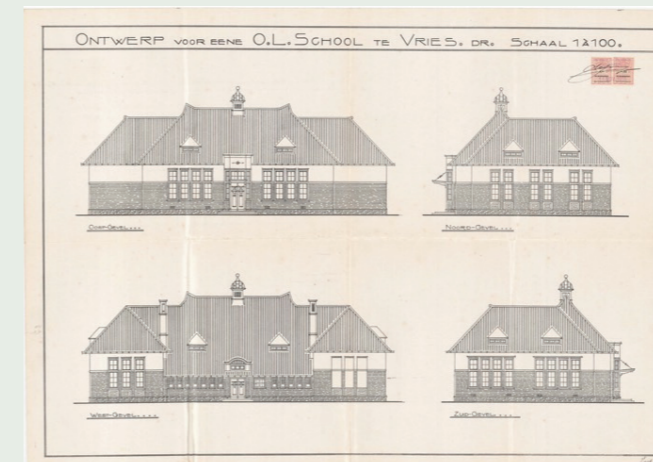
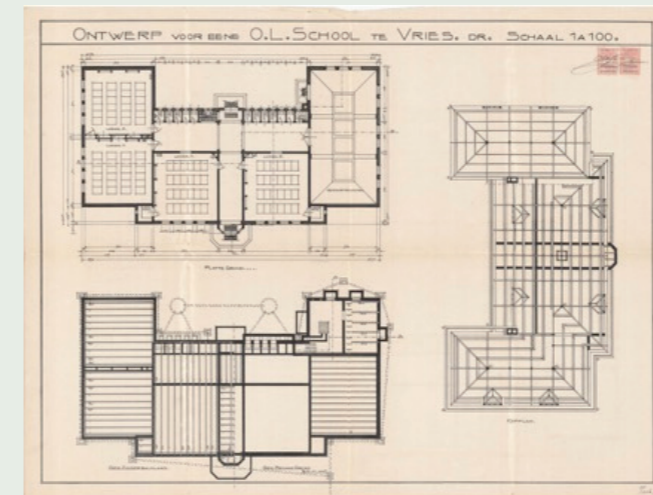
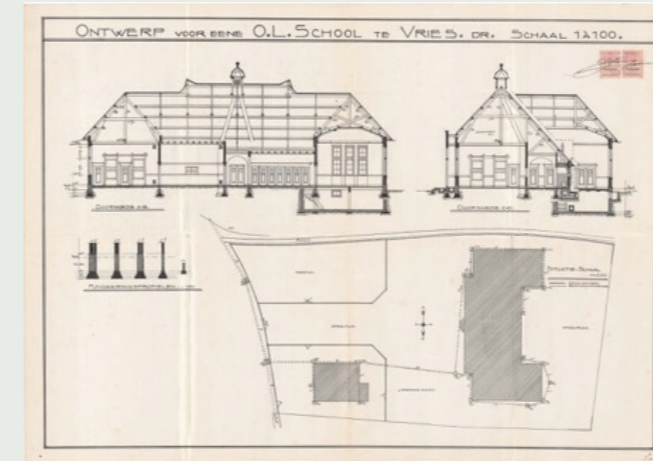
men hebben gietijzeren roede-verdeling en origineel hang- en sluitwerk en natuurstenen vensterbanken. De hoofdentree heeft een erker-achtige uitbouw met luifel met smeedijzeren trekstangen en een anagram OLS boven het bovenlicht.

WAARDERING EN ADVIES

Het dorpshuis Vries heeft de status van Rijksmonument. Voor ingrepen zoals zonnepanelen, monumentenglas en dergelijke zijn de richtlijnen van het Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed na te volgen. Ook is voor wijzigingen aan het gebouw een omgevingsvergunning nodig, waarmee behoud van bestaande kwaliteiten voldoende geborgd zou moeten zijn. Vertrek vanuit het beeldbepalend karakter en markeer de nieuwbouw met plat dak langs de achtergevel als eventueel te gebruiken oppervlak. Behoud de eenheid in gevels met gepleisterde kalf, de roede-verdeling in de vensters en het ruime dakschild met vormgegeven nokken, dakruiter en kapellen.

kerktoren en schoolgebouw op de brink (dekrantvantynaarlo.nl)

Bestektekeningen 'Ontwerp voor eene O.L. School te Vries' (1915)

2 De Pan te Vries

ALGEMEEN

Dorpshuis: Dorpshuis De Pan
Bouwjaar: 1915
Dorpshuis sinds: ca. 1970
Typologie: Herbestemming schoolgebouw
Monument: ja

Gemeente: Tynaarlo
Plaats: Vries
Aantal inwoners 2021: 4.045 pers.

Bezit: Gemeente Tynaarlo
Exploitatie: Gemeente Tynaarlo

Werknemers in dienst: ja
Fulltime-equivalent, (FTE): 2

PROGRAMMA

Openingstijden:
Gebruik in dagdelen/week:
(ochtend/middag/avond = totaal 21)
Aantal activiteiten/verenigingen:

Extern programma*: nee
Aantal: -

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO): 650 m²
Aantal m² per inwoner: 0,2 m²

Aantal gebruiksruidten: 9 stuks
Centrale ontmoetingsruimte: ja
Gymzaal: nee
Vast toneel: nee

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

vloer-isolatie	Nee
gevel-isolatie	Nee
dak-isolatie	Nee
glas	Enkelglas met grotendeels voorzetzamen
warmteopwekking	5 CV ketels
afgiftesysteem	Radiatoren
warmwater	Electrische boiler
ventilatie	Mechanische afzuiging, vrijwel geen natuurlijke ventilatie
verlichting	TL, PL, Spaar en LED
PV	Nee
W _{piek} per paneel	
aantal panelen	
oriëntatie	

Energieverbruiken

gasverbruik	10226 m ³
elektraverbruik	18095 kWh[e]
opbrengst PV	kWh[e]

5m

(0.2) Biljartruimte.

(0.3) Zaal 1.

(0.5 | 0.6) Zaal 3 en 4.

(0.8) Kantoorruimte beheerder.

(0.1) Ontmoetingsruimte met bar.

(0.9) Zaal 5.

Entreehal met tochtportaal.

Zolder.

Entree dorpshuis.

Entreehal dorpshuis.

Buitenruimte achter dorpshuis.

Achteringang dorpshuis.

2 De Pan te Vries

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis De Pan

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030

- Luchtdichtheid verbeteren
- Zolder/dakisolatie

Variant 2050

- Glasvervanging door hoogwaardig isolatieglas
- Vloerisolatie

Installatietechnische verbeteringen

- Ventilatiesysteem WTW gebruiksruimten [op zolder]

- Vervangen verlichting door LED en intelligente schakelingen

Eigen energieopwekking

- Plaatsing van 48 zonnepanelen 390Wp

- Aanvulling tot 84 zonnepanelen 390Wp

Kansen vanuit de omgeving

- Zonnepanelen op parkeerplaats achter het dorpshuis of het gemeentehuis vlakbij.

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	8201 m ³ gas	10697 m ³ gas
besparing elektriciteit	-7278 kWh[e]	-40772 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing per jaar [20 jaar]	€ 2.560	€ 440
rendement financieel [na 25 jaar]	1,0%	-0,8%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	hybride warmtepompen plaatsen
2023	zolder/dak isoleren
2023	WTW ventilatiesysteem
2023	48 PV panelen plaatsen
2050 +	volledig luchtwarmtepompen
2050 +	beglazing vervangen
2050 +	tot 84 PV panelen aanvullen

Toelichting

Uit het vergelijk ontstaat op de lange termijn voor beide varianten een gunstige exploitatie. In eerste instantie is gekeken naar een installatietechnische transitie waarbij vooral gekeken is naar verlaging van de energiekosten. Daarbij is in de variant voor 2030 gekeken naar een situatie van 49% hernieuwbare energie. Voor de variant 2050 is het streven om volledig aardgasvrij te zijn en 100% hernieuwbare energie bezitten.

Dit zou ook een groeimodel kunnen zijn waarbij de tussenstap voor een hybride warmtepomp mogelijk is. Indien gekozen wordt voor een volledig warmtepompsysteem zal de exploitatielast nagenoeg vergelijkbaar zijn met de huidige situatie.

De hogere afschrijving wordt veroorzaakt door extra investeringen die gedaan moeten worden om de gebouwschil te verbeteren en installatiekosten vanwege de transitie.

Door nog extra zonnepanelen toe te voegen aan het energieconcept is een energieneutrale status te behalen.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030

755

Variant 2050

1310

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

108800

189250

02 | De Pan, Vries

DA
AD

3 Over Entinghe te Dwingeloo

HERKENBAAR OPENBAAR GEBOUW GROTE RAMEN HOOGWAARDIG INTERIEUR

Het dorpshuis is in bezit van de gemeente en wordt op basis van erfpacht verhuurd aan de stichting Over Entinghe. Exploitatie ligt bij de stichting. Het dorpshuis leeft er zijn veel activiteiten voor jong en oud. Tijdens het bezoek stond er een file met auto's voor de deur. Hierin speelt het actieve bestuur en de gastvrijheid van de beheerster een grote rol.

Huidig gebruik

Het dorpshuis bestaat uit een entreehal met daaraan verschillende ruimtes. Een kantoorruimte die is verhuurd als werkplek, twee grote zalen die flexibel in gebruik zijn waarvan één met bar, keuken en vast toneel, een ruimte die is verhuurd aan de plaatselijke bibliotheek. In de entreehal bevindt zich de hal naar de verdieping waar drie ruimtes zijn, een kamer met biljart en twee kamers die verhuurd worden aan de plaatselijke historische vereniging, voor opslag en de jaarlijkse vergadering. Het dorpshuis heeft een tweede ingang waar ruimtes zijn die verhuurd worden aan de lokale kledingbank. Via deze zijde is de zolder van het dorpshuis bereikbaar die voornamelijk functioneert als installatieruimte echter voornamelijk bestaat uit onbenutte ruimte. De buitenruimte is in gebruik als parkeerplaats.

Toekomstig gebruik

Het erfpacht contract loopt dit jaar af. Het dorpshuis dient hiervoor een goed plan van aanpak voor de toekomst opstellen om dit te kunnen verlengen bij de gemeente. De gemeente ziet een mogelijkheid om het dorpshuis onder te brengen bij de sportvelden in het dorp. Om het gehele programma daar onder te brengen moet er nieuw bij gebouwd worden. Dit heeft niet de voorkeur voor het dorpshuis omdat het huidige gebouw historisch waardevol is en de ruimte passend is bij het huidige programma en de vele gebruikers. Daarnaast heeft het dorpshuis zijn programma goed op orde, doormiddel van een trosselactie zijn de activiteiten weer op gang gekomen.

Wensen

Wens van het dorpshuis is dat er een centrale ruimte op de begane grond komt die kan dienen als verblijfsruimte. Hier moeten plekken komen om te zitten, een boek te lenen bij de bibliotheek en deze te lezen. De biljart op de verdieping vinden gebruikers niet ideaal. Deze zit nu afgelegen en het is de wens om deze te betrekken bij de centrale ontmoetingsruimte. Daarnaast zijn de ruimtes op de verdieping nu verhuurd aan de historische vereniging waar weinig activiteit is terwijl het goede ruimtes zijn voor verhuur van werkplekken of als vergaderruimte.

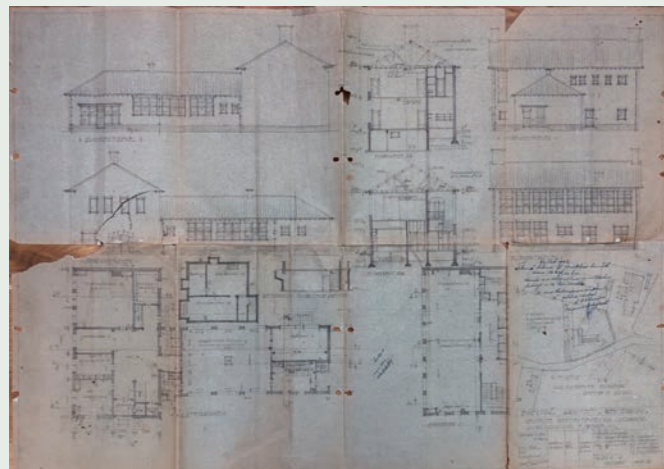
3 Over Entinghe te Dwingeloo

BASISGEGEVENS

Naam: Over Entinghe
Adres: Entingheweg 13, 7991 CB Dwingeloo
Oorspronkelijke functie: landbouwhuishoudschool
huidige functie: dorpshuis
Bouwjaar: 1954, uitbreidingen in 1975, 1988 en 1997
Architect: E. Kiestra
Stroming: traditionalisme
typologie: herbestemming schoolgebouw

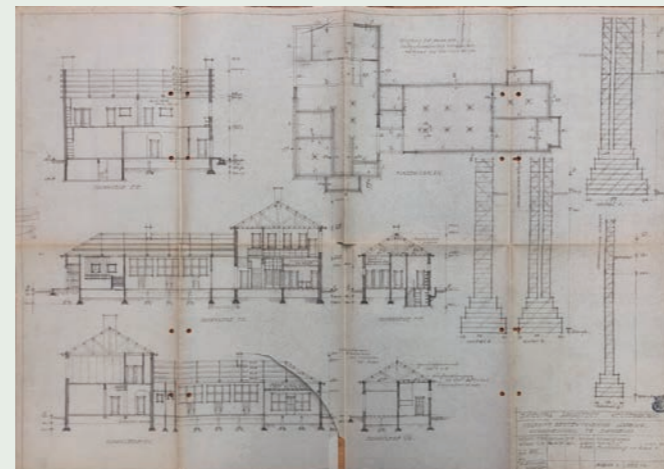
ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Het brinkdorp Dwingeloo ontstond in de vroege Middeleeuwen als boerennederzetting op de woeste gronden in het zuidwesten van Drenthe. De aanwezigheid van de Dwingelerstroom maakte het mogelijk de zandgronden te gebruiken als akker en grasland. Rond 1200 bestaat het dorp uit ongeveer 26 erven verspreid ten noorden en oosten van de brink, de plaats waar vanouds het vee werd samengebracht voor de nacht en de bevolking dus twee keer per dag samenkwam. In de veertiende eeuw kwam een deel van de gronden in adellijk bezit en ontstond een hof, het centrum van een groot landbouwbedrijf. Onderdeel van het adellijk bezit waren ook enkele boerderijen waaronder Batinge en Entinghe, in het beekdal van de Dwingelerstroom. Erfgenamen van de oorspronkelijke bezitters bouwden deze uit tot havezaten en de gronden van het oude hof werden verdeeld. De naam van het dorpshuis Over Entinghe verwijst naar de gelijknamige havezate, die aan het eind van de achttiende eeuw werd gesloopt. Het karakter van Dwingeloo zou tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw worden bepaald door boerderijen en woonhuizen verspreid rond de brink, die als de mooiste van Drenthe wordt bestempeld. Het dorp staat bekend om de radiotelescoop die in 1956 in gebruik werd genomen voor wetenschappelijke doeleinden. De telescoop staat op het Dwingelderveld, het grootste natte heidegebied van West-Europa, dat in 1991 werd uitgeroepen tot Nationaal Park.

DORPSHUIS

In de naoorlogse jaren groeit Dwingeloo langzaam tot een middelgroot dorp met bijbehorende voorzieningen. Een daarvan was de landbouwhuishoudschool, opgericht met als doel boerendochters voor te bereiden op hun toekomstige rol als boerin en huisvrouw. De school werd gebouwd net buiten het dorp op een kavel aan de weg naar Diever, de huidige Entingheweg. Architect van de school was Ebbing Kiestra, dit tot 1952 gemeentearchitect van het nabijgelegen Westerbork was. In dat jaar verhuisde hij naar Arnhem waar hij directeur-architect werd van het Coöperatieve Bouwbureau voor de Landbouw. Zijn affiniteit met het landelijk gebied blijkt uit zijn omvangrijke oeuvre dat voornamelijk uit boerderijen en dorpsbibliotheken bestaat. De school in Dwingeloo past goed in het landelijke karakter van het dorp, maar straalt toch ook enige voornaamheid uit als openbaar gebouw. Het gebouw zou ook een waterschapshuis of een klein gemeentehuis kunnen zijn, afgezien van de grote vensters op de verdieping die de aanwezigheid van lokalen verraden. De school werd meerdere keren verbouwd en uitgebreid aan de noordzijde. De hal en het trappenhuis zijn nog in oorspronkelijk staat en hebben een hoogwaardige afwerking met verblendstenen lambriseringen en betegelde vloeren. Vanaf 1988 is het in gebruik als multifunctioneel gebouw, zoals de functie dorpshuis toen werd aangeduid. De voormalige kookzaal werd omgevormd tot de algemene zaal, de voormalige directriekamer werd ruimte voor de muziekschool en het theorielokaal kreeg een functie als jeugdsoos. De laatste verbouwing vond plaats in 1997 naar ontwerp van architectenburo Van Ruth uit Dwingeloo. De grote zaal werd met aan de oostzijde met vier meter vergroot door de bestaande kap naar beneden door te trekken en te voorzien van drie steekkappen, waardoor dit deel wat meer een landelijk karakter heeft. In de bestaande kozijnen werd het raamhout vervangen door aluminium ramen met dubbel glas.

WAARDERING EN ADVIES

Het hoofdvolume van het gebouw is nog grotendeels herkenbaar als school door de grote ramen aan de zuidzijde, de fraai omlijste entree en de hoogwaardig afgewerkte hal en trappenhuis. Door de verschillende uitbouwen aan de achtergelegen laagbouw is de oorspronkelijke opzet enigszins vertroebeld en is voor een meer landelijke uitstraling gekozen. Vooral het hoofdvolume heeft hoge cultuurhistorische waarde vanwege de enigszins voorname uitstraling als publiek gebouw, het goed bewaarde interieur, de zeldzaamheid van dit specifieke bouwtype, maar ook vanwege de bijzondere oorspronkelijke functie als landbouwhuishoudschool, die sterk verbonden is met de naoorlogse ontwikkeling van de agrarische sector. Behoud van het gebouw draagt bij aan het verhaal over de naoorlogse dorpsontwikkeling van Drenthe. Het dorpshuis ligt aan de weg naar Diever en heeft veel ruimte rondom het gebouw. Hier liggen kansen voor verdere vergroening en de programmering van buitenactiviteiten. Op het terrein is al een ronde stenen tribune aanwezig. In zonnepanelen en dubbelglas is reeds voorzien.

3 Over Entinghe te Dwingeloo

ALGEMEEN

Dorpshuis:	Dorpshuis Over Entinghe
Dorpshuis sinds:	1987
Bouwjaar:	1954
Typologie:	Herbestemming schoolgebouw
Monument:	nee
Gemeente:	Westerveld
Plaats:	Dwingeloo
Aantal inwoners 2021:	4.168 pers.
Bezit:	Gemeente Westerveld/ Stichting Over Entinghe
Exploitatie:	Stichting Over Entinghe
Werknemers in dienst:	ja
Fulltime-equivalent, (FTE):	1,1

PROGRAMMA

Openingstijden:	
Gebruik in dagdelen/week:	13 <i>(ochtend/middag/avond = totaal 21)</i>
Aantal activiteiten/verenigingen:	20 verenigingen 10/maand activiteiten
Extern programma*:	ja
Aantal:	5

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO):	930 m ²
Aantal m² per inwoner:	0,3 m ²
Aantal gebruikruimten:	10 stuks
Centrale ontmoetingsruimte:	nee
Gymzaal:	nee
Toneel:	ja

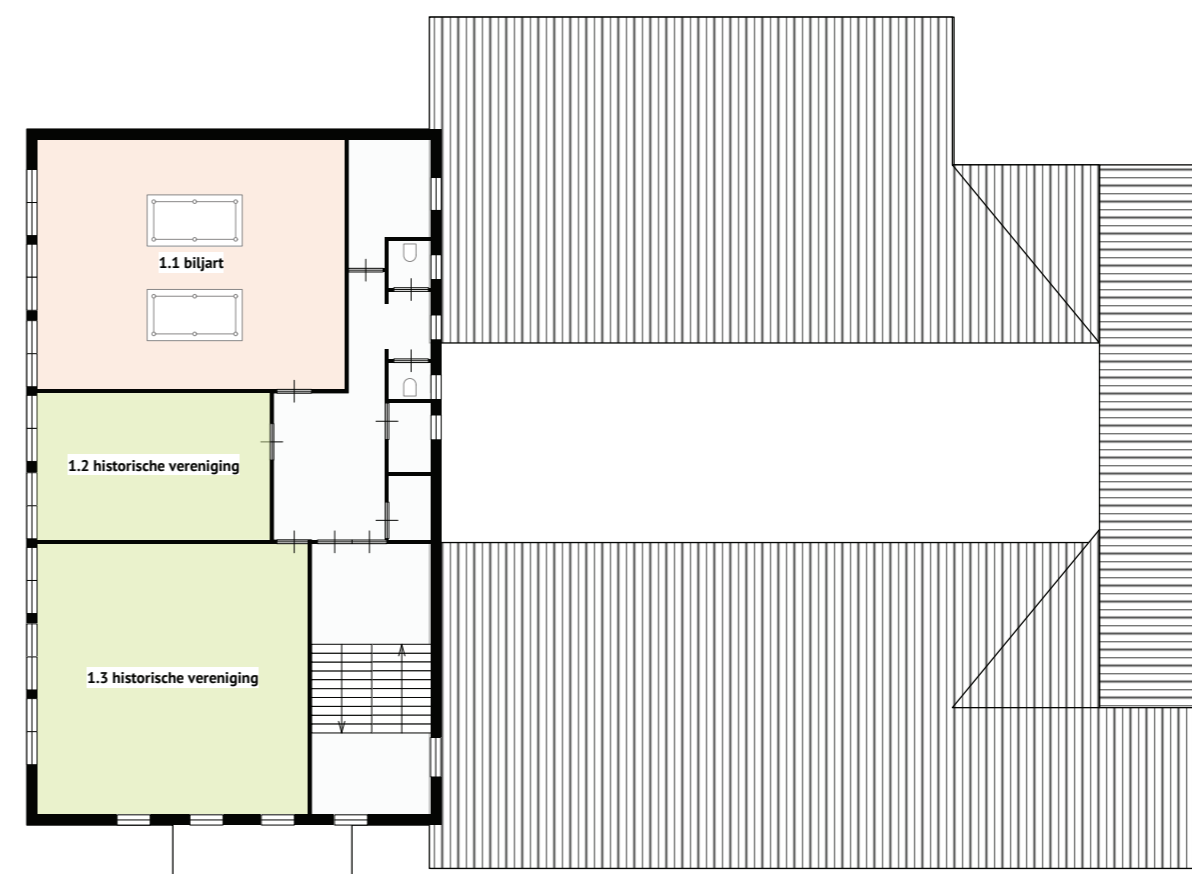
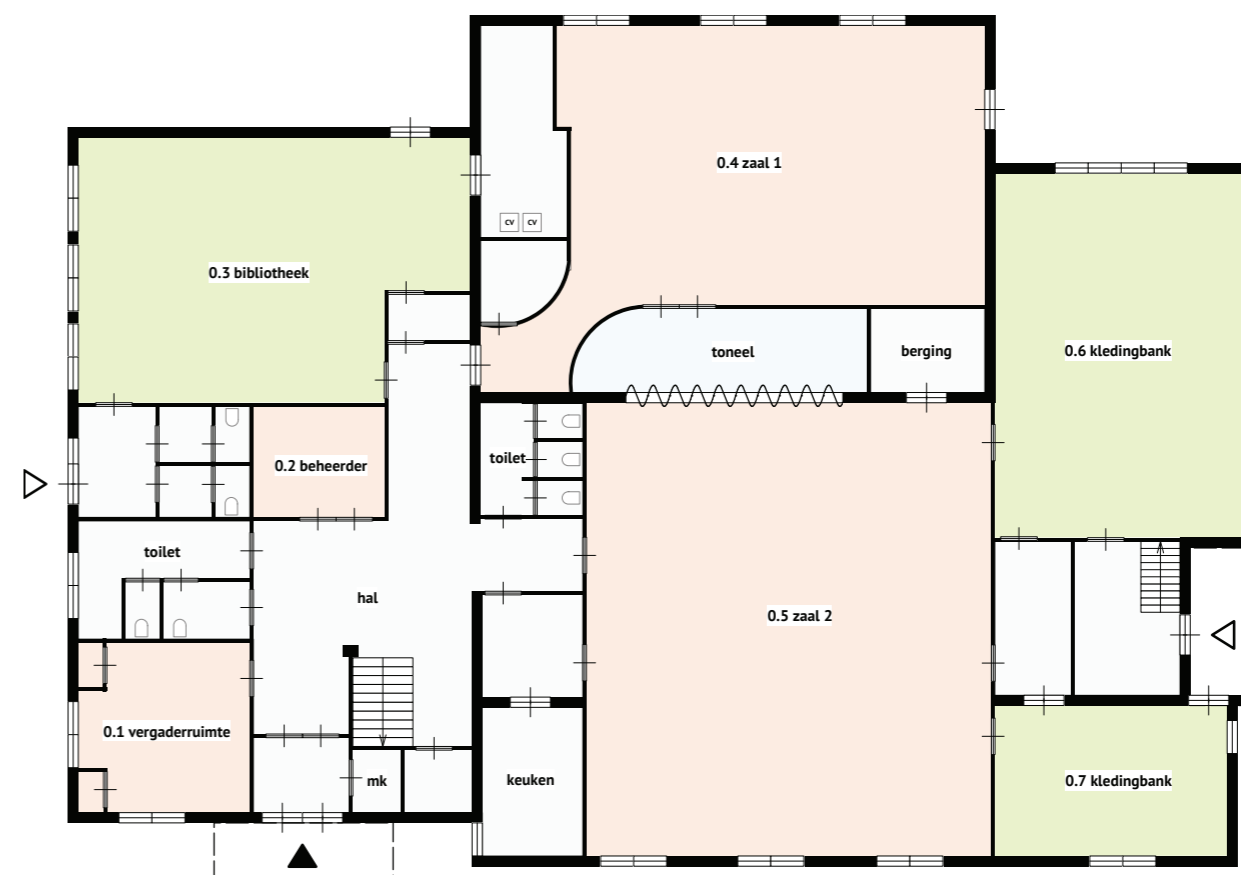
*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

vloer-isolatie	Deels
gevel-isolatie	Deels
dak-isolatie	Deels
glas	Dubbel en HR
warmteopwekking	3 CV ketels
afgiftesysteem	Radiator
warmwater	Electrische boiler en CV ketel
ventilatie	Mechanische afzuiging
verlichting	Grotendeels LED
PV	Ja
W _{piek} per paneel	250 Wp
aantal panelen	54
oriëntatie	Zuid-Oost

Energieverbruiken

gasverbruik	8743 m ³
elektraverbruik	18.482 kWh[e]
opbrengst PV	12.000 kWh[e]

5m

3 Over Entinghe te Dwingeloo

(0.3) Bibliotheek.

(0.4) Zaal 1.

(0.4) Sfeerverlichting zaal 1.

(0.5) Zaal 2.

(0.3) Bibliotheek.

(0.6) Kledingbank.

(1.1) Biljartzaal.

(1.2) Vergaderruimte historische vereniging.

Hal.

Trap naar verdieping in de hal.

Buitenruimte.

Entree kledingbank.

3 Over Entinghe te Dwingeloo

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis Over Entinghe

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Kierdichting - Dakisolatie verbeteren	- Spouw - Alle ramen minimaal HR++

Installatietechnische verbeteringen

- Isolatie pompen kelder - Minimaal een hybride warmtepomp-systeem voor verwarming	- Aanpassing afgiftesysteem - Balansventilatie in de zalen
---	---

Eigen energieopwekking

- Extra zonnepanelen plaatsen	
-------------------------------	--

Kansen vanuit de omgeving

- Samenwerking met naastgelegen winkels/kantoren of industrieterrein - Overdekte parkeerplaatsen met zonnepanelen	
--	--

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	10884 m ³ gas	14525 m ³ gas
besparing elektriciteit	-20516 kWh[e]	-35220 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 10.231	€ 8.192
rendement financieel [na 25 jaar]	10,0%	3,3%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	hybride warmtepomp plaatsen
2023	kierdichtig gebouw
2023	leidingen pompen isoleren
2030	ventilatiesysteem aanpassen
2030	dakisolatie verbeteren
2030	uitbreiding PV panelen tot ca 124 stuks
2050	alle ramen op HR++ niveau brengen
2050	alle-electric warmtepompsysteem
2050	ventilatiesysteem aanpassen
2050	LED verlichting + slimme schakelingen

Toelichting

Investeren in energiebesparing en verduurzaming loont erg goed bij dit gebouw. Op de lange termijn wordt er een aanzienlijke besparing in de exploitatie behaald tot gemiddeld ca 10.000 euro per jaar. Hiervoor moeten wel de noodzakelijke investeringen gedaan worden.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030	Variant 2050
1100	1460

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

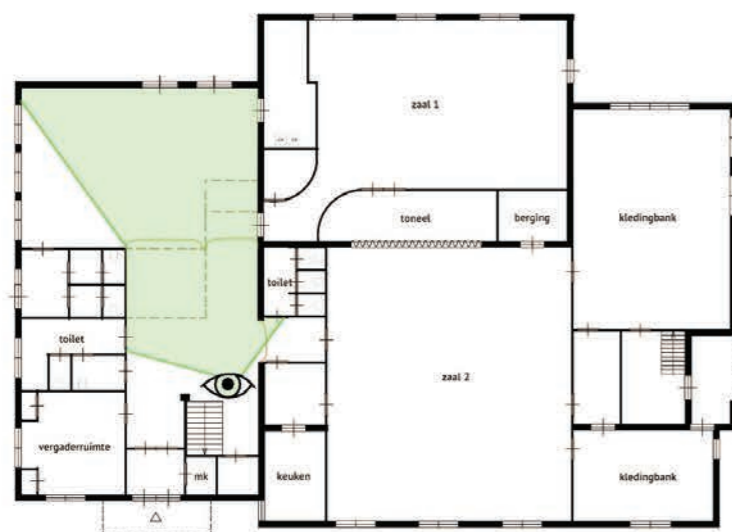
158700	210500
--------	--------

03 | Over Entinghe, Dwingeloo

Kern van de ingrepen:

Het creëren van een centrale ontmoetingsruimte op de begane grond. Door het verwijderen van wanden ontstaat één multifunctionele ruimte in plaats van afzonderlijke kamers.

DA
AD

4 De Stobbe te Darp

EENVOUDIG HOOFDVOLUME IN MODERNE JAS

De Stobbe is een dorpshuis in een klein dorp Darp. Het dorpshuis is in bezit van Welzijn Mensenwerk die ook de exploitatie doet. Het dorpshuis is relatief groot voor de omvang van het dorp. Het dorp werkt aan een nieuwe dorpsvisie waarin het dorpshuis ook in wordt meegenomen omdat de activiteit van het programma terugloopt.

Huidig gebruik

Het dorpshuis bestaat uit een entreehal waaraan verschillende ruimtes grenzen en die eindigt in de centrale ontmoetingsruimte. Aan weerszijden van de gang bevinden zich twee vergaderruimtes en een hobbyruimte met keuken. De centrale ontmoetingsruimte bestaat uit een deel biljart en beschikt over een bar met bijbehorende keuken. De ontmoetingsruimte grenst aan de gymzaal waartussen ene flexibele wand. Aan de zijkant van het dorpshuis is een tweede ingang die leidt naar de peuterspeelzaal die bestaat uit twee ruimtes waaronder één op de verdieping. De peuterspeelzaal heeft een buitenruimte die is ingericht met verschillende speeltoestellen.

Toekomstig gebruik

De toekomst van De Stobbe is onzeker. De plaatselijke basisschool is recent gesloten waardoor de gymzaal van het dorpshuis zijn voornaamste functie verliest en daarmee zijn recht op subsidie die hiermee verbonden was.

Wensen

Er dient een nieuwe invulling voor de gymzaal gevonden te worden. Daarnaast is het de wens dat er meer verbinding ontstaat tussen de activiteiten en de straat.

4 De Stobbe te Darp

BASISGEGEVENS

Naam: De Stobbe

Adres: Linthorst Homanstraat 22, 7973 KG Darp

Oorspronkelijke functie: dorps huis

Huidige functie: dorps huis

Bouwjaar: 1960

Architect: De Groot's Houtbouw

Stroming: modernisme

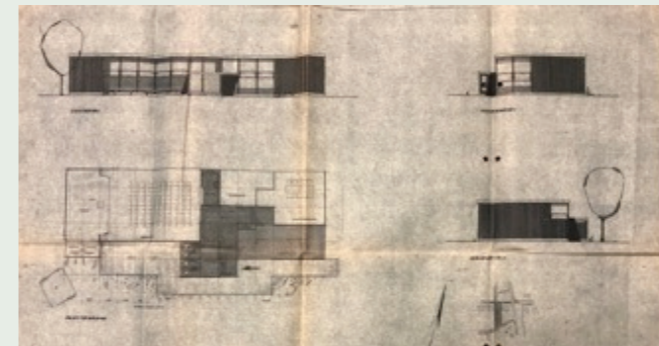
Typologie: gymzaaltype

Het Drentse dorp Darp kent een bewogen geschiedenis die nauw is verbonden met de Tweede Wereldoorlog. Het oude dorp werd in de oorlog ontruimd en de huizen werden afgebroken in verband met de aanleg van een Duits vliegveld. Het 'nieuwe' dorp werd pas in 1948 bebouwd. Op de plaats van de kerk kwam het dorps huis. Het dorps huis De Stobbe werd in 1961 feestelijk geopend door Jo Boer, directrice van Stichting Opbouw Drenthe. De oorspronkelijke volume had een rechthoekige grondslag met grote zaal met vast toneelpodium en een laagbouw met voorzieningen. In 1981 is het dorps huis uitgebreid tot aan de Linthorst Homanstraat.

De glaspuien in de gevels zijn door latere uitbreidingen verdicht, zodat het dorps huis een gesloten indruk krijgt. Het dorps huis, type gymzaal, heeft een grote, blinde gevelvlak van de gymnastiekzaal richting de smalle Bosweg. Hier liggen kansen om deze 'harde' overgangen te verzachten door o.a. groene gevels. Dit gevelvlak heeft een te grote schaal op een te geringe afstand vanaf de straat. Tegenover de Linthorst Homanstraat is een parkstrook en groen kruispunt, hier zou een kleine ingreep op de buitenruimte (groene verbinding) een groot effect kunnen hebben. De vele gevelvlakken zijn uitgevoerd in twee soorten metselwerk. De school heeft een afgeronde gevel. Gebruik bij dezes typologie zoveel mogelijk het hoger gelegen, ruim dakvlak van de gymzaal voor installaties en zonnepanelen. Isolatie kan in de spouwmuur, raamkozijnen kunnen bij vervanging aangepast worden (HR++glas).

De Stobbe (Google streetview)

De Stobbe, Darp: Fragment bestektekening (1960)

4 De Stobbe te Darp

ALGEMEEN

Dorpshuis: De Stobbe
Bouwjaar: 1960
Dorpshuis sinds: 1960
Typologie: Gymzaaltype
Monument: nee

Gemeente: Westerveld
Plaats: Darp
Aantal inwoners 2021: 605 pers.

Bezit: Welzijn MensenWerk
Exploitatie: Welzijn MensenWerk

Werknemers in dienst: nee
Fulltime-equivalent, (FTE): -

PROGRAMMA

Openingstijden:
Gebruik in dagdelen/week:
(ochtend/middag/avond = totaal 21)
Aantal activiteiten/verenigingen:

Extern programma*: ja
Aantal: 1

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO): 921 m²
Aantal m² per inwoner: 1,5 m²

Aantal gebruikruimten: 7 stuks
Centrale ontmoetingsruimte: ja
Gymzaal: ja
Toneel: ja

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

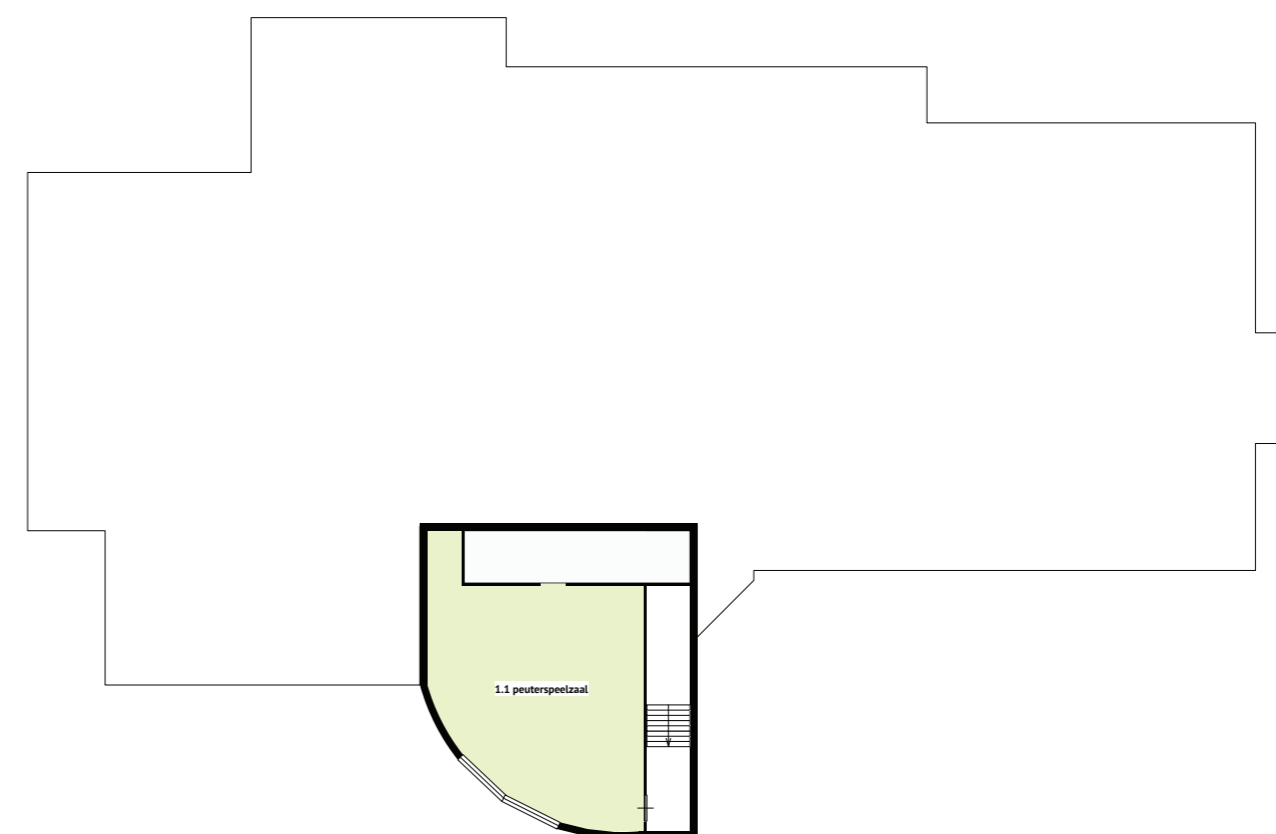
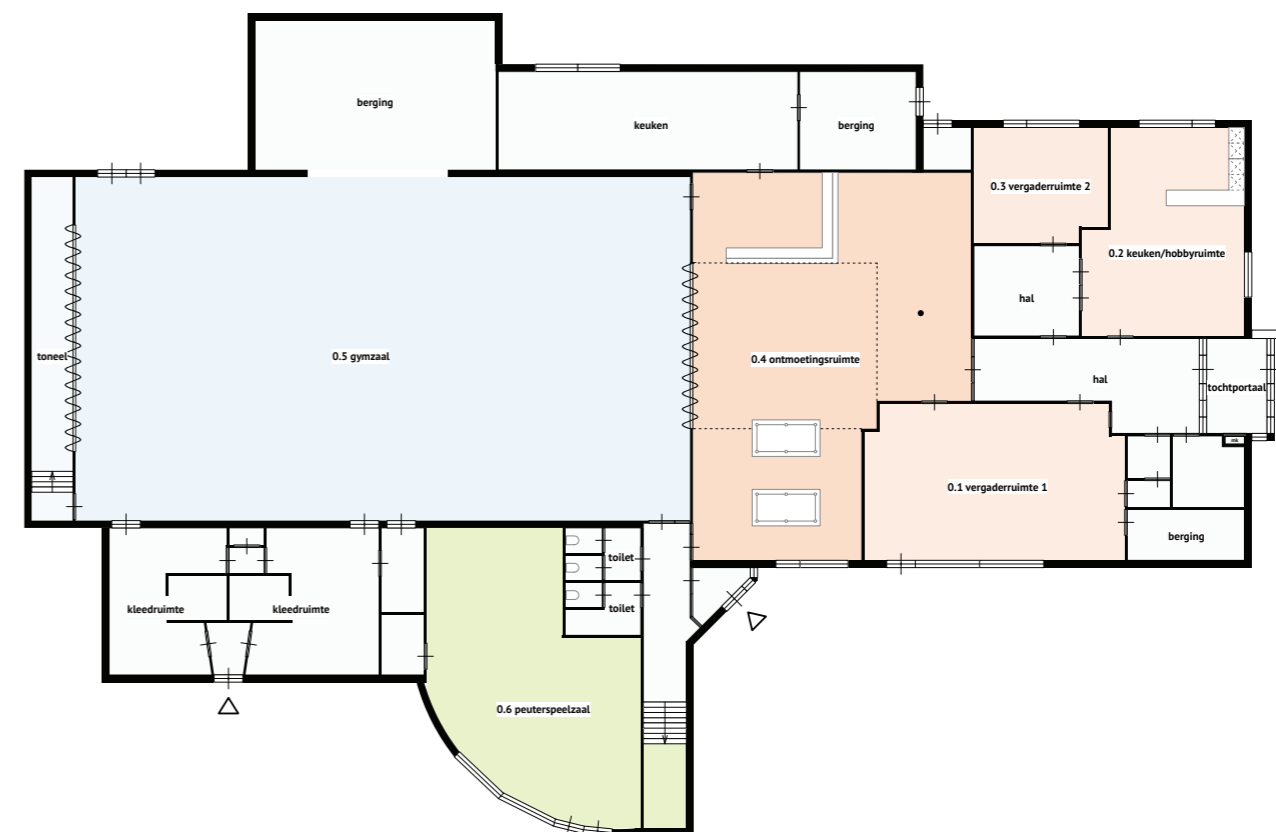
vloer-isolatie Ja
gevel-isolatie Ja
dak-isolatie Beperkt
glas Grotendeels dubbel

warmteopwekking 2 CV ketels en heteluchtinstallatie
afgiftesysteem Radiatoren en lucht
warmwater CV ketels en elektrische boiler
ventilatie Mechanische ventilatie beperkt
verlichting PL en TLD

PV Nee
W_{piek} per paneel
aantal panelen
oriëntatie

Energieverbruiken

gasverbruik 9472 m³
elektraverbruik 28120 kWh[e]
opbrengst PV kWh[e]

4 De Stobbe te Darp

Entreehal met tochtportaal.

Entreehal naar ontmoetingsruimte.

(0.1) Vergaderruimte 1.

(0.2) Keuken/hobbyruimte.

(0.3) Vergaderruimte 2.

(0.5) Gymzaal met vast toneel.

Entree peuterspeelzaal.

(0.6) Peuterspeelzaal.

(0.4) Ontmoetingsruimte met bar.

(0.4) Ontmoetingsruimte met biljart.

(0.5) Gymzaal met flexibele wand.

Buitenruimte peuterspeelzaal.

4 De Stobbe te Darp

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis De Stobbe

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030

- Luchtdichtheid verbeteren
- Isolatie verbeteren

Variant 2050

- Luchtdichtheid verbeteren
- Isolatie dak verbeteren
- Isolatie vloer verbeteren
- Beglazing naar HR++/triple glas

Installatietechnische verbeteringen

- Hybride warmtepomp op bestaande CV regelingen
- Deels verlichting moderniseren
- Verbeteren energiebeheer in gebruik

- All-electric opweksysteem warmtepomp
- Verbeteren afgiftesystemen
- Regelingen verbeteren
- Volledig LED + slim schakelen
- Energiebeheer in gebruik

Eigen energieopwekking

- PV panelen 49% neutraliteit

- PV panelen tot 100% neutraliteit

Kansen vanuit de omgeving

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	6926 m ³ gas	9578 m ³ gas
besparing elektriciteit	1883 kWh[e]	-51804 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 8.677	€ 11.175
rendement financieel [na 25 jaar]	7,1%	6,2%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	luchtdichtheid verbeteren
2023	isolatie verbeteren
2023	hybride warmtepomp
2023	regelingen CV verbeteren
2023	PV panelen 44 stuks
2029	verlichting moderniseren
2029	PV panelen 40 stuks
2050	all-electric warmtepomp
2050	verbeteren afgiftesysteem
2050	verlichting efficiënt LED
2050	PV panelen 20 stuks

Toelichting

Investeren in energiebesparing en tegelijkertijd de stap naar een transitie is voor vrijwel alle maatregelen aantrekkelijk. Uit de berekeningen volgt een aanzienlijke exploitatiewinst. Hierboven staat aangegeven welke volgorde gevolgd kan worden in de aanloop naar 2030 en 2050.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030

1245

Variant 2050

1545

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

179700

222700

04 | De Stobbe, Darp

DA
AD

5 De Vlasbarg'n te Uffelte

DYNAMISCHE COLLAGE VAN TIJDSLAGEN

De Vlasbarg'n is een levendig dorpshuis wat verschillende functies beslaat. Het is in bezit van de welzijnsorganisatie Welzijn Mensenwerk die ook de exploitatie in beheer heeft. De organisatie is erg betrokken bij het dorpshuis en het dorp en doet zijn best om het programma van het dorpshuis te vullen.

Huidig gebruik

Het dorpshuis bestaat uit een gezamenlijke ruimte met een bar met keuken, zitgelegenheid en biljarttafels. Er zijn verschillende ruimtes in het gebouw. Twee flexibel in te delen vergaderruimtes. Een creatieve ruimte met keuken. Een ruimte die op dit moment gebruikt wordt voor een poppenmuseum. Een voormalige peuterzaalruimte waar een lijstenmaker actief is. Daarnaast bezit het gebouw over een gymzaal met kleedruimtes die wordt gebruikt door sportclubs en de lokale basisschool. Daarnaast heeft deze ruimte een vast toneel die geïntegreerd is in een van de wanden van de gymzaal. De buitenruimte is op dit moment ingericht met beplanting en een deel verharding die met behulp van NL Doet wordt ingericht als terras met zitgelegenheid.

Toekomstig gebruik

Het dorpshuis heeft is qua gebruik, activiteiten en medegebruikt alles goed op orde, zowel financieel als het ruimtegebruik. Welzijn Mensenwerk is voortdurend op zoek naar nieuwe manieren om het programma van het dorpshuis in te richten. Zo blijkt uit de enquête dat er behoefte is aan samen eten en hiervoor is een activiteit opgestart om samen met bewoners te eten.

Wensen

Uit de enquête blijkt dat een flexibele indeling zou passen bij het dorpshuis. Het gebouw is nu verdeeld in verschillende ruimtes en elke vereniging of activiteit heeft als het ware zijn eigen ruimte. Interessant zou zijn om hier meer flexibiliteit in te brengen zowel in ruimtelijke indeling als de het verbinden van activiteiten.

Daarnaast blijkt er de wens om meer verbinding te creëren tussen de activiteiten binnen en mogelijk passerende dorpsbewoners op straat.

Tijdens het bezoek blijkt dat de trap naar de verdieping moeilijk begaanbaar is, deze is erg klein.

Achter het dorpshuis ligt een sport/evenementenveld met een apart gebouw met kleedkamers voor de lokale korfbalvereniging een wens vanuit het dorpshuis is om deze functie te betrekken bij het dorpshuis.

5 De Vlasbarg'n te Uffelte

BASISGEGEVENS

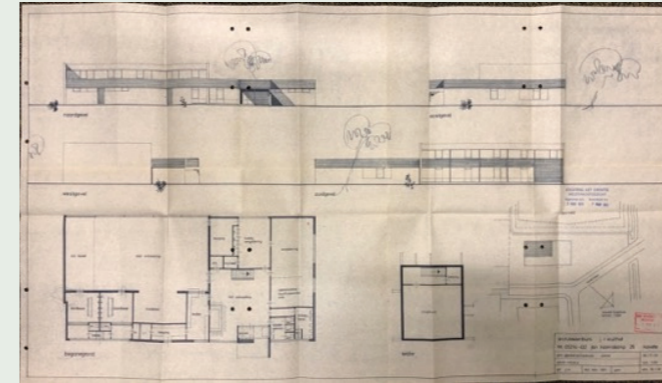
Naam: De Vlasbarg'n
Adres: Vijverlaan 2, 7975 BX Uffelte
Oorspronkelijke functie: dorpshuis
Huidige functie: dorpshuis
Bouwjaar: 1974
Architect: J.R. Kruithof
Stroming: modernisme
Typologie: gymzaaltype

De oprichting van een dorpshuis in het esdorp Uffelte kwam op gang na een gift van de provinciale diaconie van de hervormde gemeente Havelte in 1967. De behoefte naar een eigen dorpshuis was groot: 'Er wordt gecatechiseerd in het schoolgebouw, clubwerk geschiedt in een schoollokaal, vergaderruimte ontbreekt, begrafenissen vinden plaats vanuit een sportgebouw. Allerlei avonden moeten belegd worden in café-zaaltjes.'

In 1974 komt architect J.R. Kruithof met een ontwerp. Het dorpshuis heeft een grote zaal met los toneel, tevens sportzaal (toestellenberging) en een jeugdhonk. Het ontwerp heeft een rechthoekige plattegrond met grote zaal en laagbouw. In 1986 wordt er geschreven over plannen voor een uitbreiding door architect W. Germain. Uitbreidingen met lessenaarsdaken en zadeldakprofiel (achtergevel) omkransen het originele volume. Dit gymzaaltype heeft een verzameling zalen en sportvoorziening. Gebruik de platte daken en hoogteverschil hierbij om installaties en zonnepanelen een plek te geven met een zo weinig mogelijke zichtbaarheid vanaf de straat (zoals in de huidige situatie). De gevels en raamkozijnen zijn deels gemoderniseerd. Hier kan isolatie in de spouwmuur of buiten, en raamkozijnen bij vervanging aangepast worden met HR++glas.

De Vlasbarg'n (Google Streetview)

De Vlasbarg'n, Uffelte: Bestektekening, oorspronkelijk ontwerp met een gebalanceerde openheid en geslotenheid van de gevels (1974)

5 De Vlasbarg'n te Uffelte

ALGEMEEN

Dorpshuis: De Vlasbarg'n
Bouwjaar: 1974
Dorpshuis sinds: 1974
Typologie: Gymzaaltype
Monument: nee

Gemeente: Westerveld
Plaats: Uffelte
Aantal inwoners 2021: 1.270 pers.

Bezit: Welzijn MensenWerk
Exploitatie: Welzijn MensenWerk

Werknemers in dienst: ja
Fulltime-equivalent, (FTE): 1

PROGRAMMA

Openingstijden:
Gebruik in dagdelen/week:
(ochtend/middag/avond = totaal 21)
Aantal activiteiten/verenigingen:

Extern programma*: ja
Aantal: 2

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO): 1.286 m²
Aantal m² per inwoner: 1,0 m²

Aantal gebruikruimten: 7 stuks
Centrale ontmoetingsruimte: ja
Gymzaal: ja
Toneel: ja

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

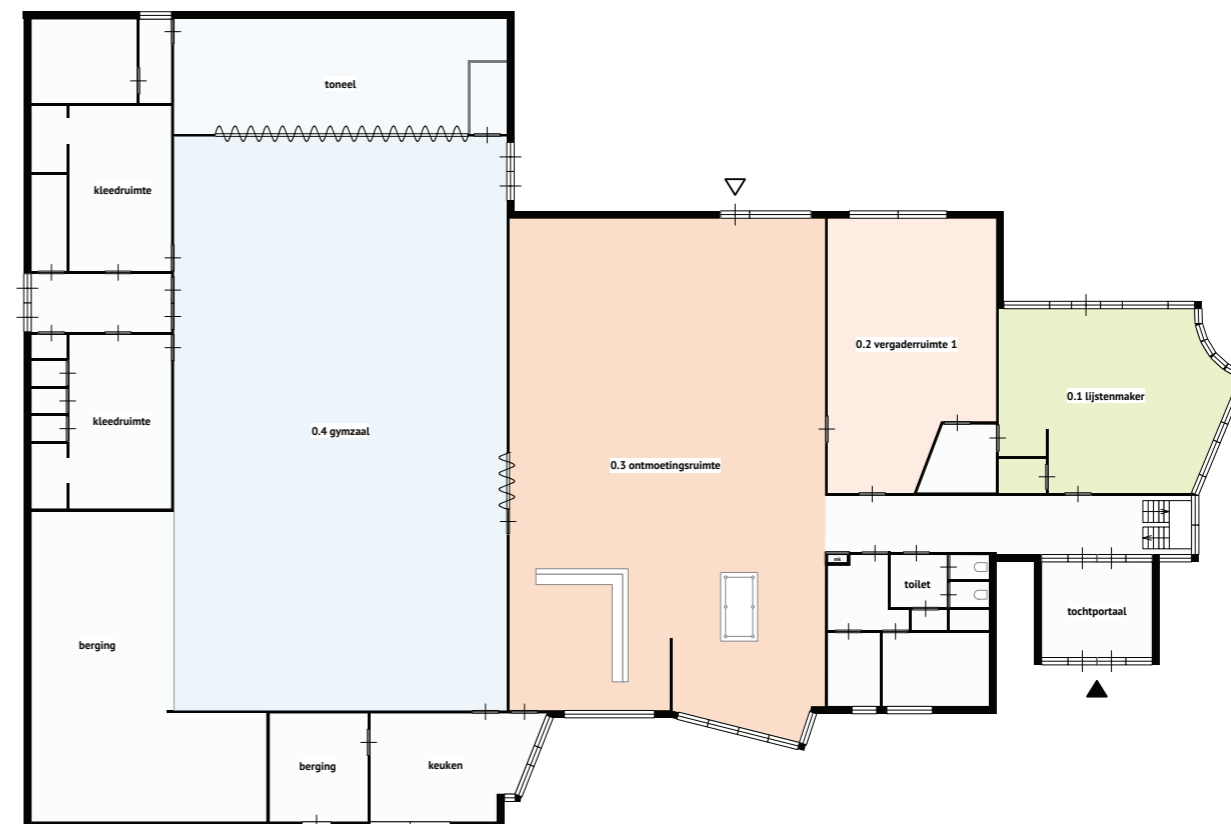
vloer-isolatie Volgens bouwjaar
gevel-isolatie Volgens bouwjaar
dak-isolatie Nee
glas Grotendeels dubbel, bovenverdieping enkel

warmteopwekking CV ketels
afgiftesysteem Radiatoren
warmwater CV ketels en close-in boilers
ventilatie Mechanische ventilatie
verlichting TLD, PL en LED

PV Ja
W_{piek} per paneel Onbekend
aantal panelen 48
oriëntatie Zuid en Zuid-West

Energieverbruiken

gasverbruik 7179 m³
elektraverbruik 13415 kWh[e]
opbrengst PV 7507 kWh[e]

5 De Vlasbarg'n te Uffelte

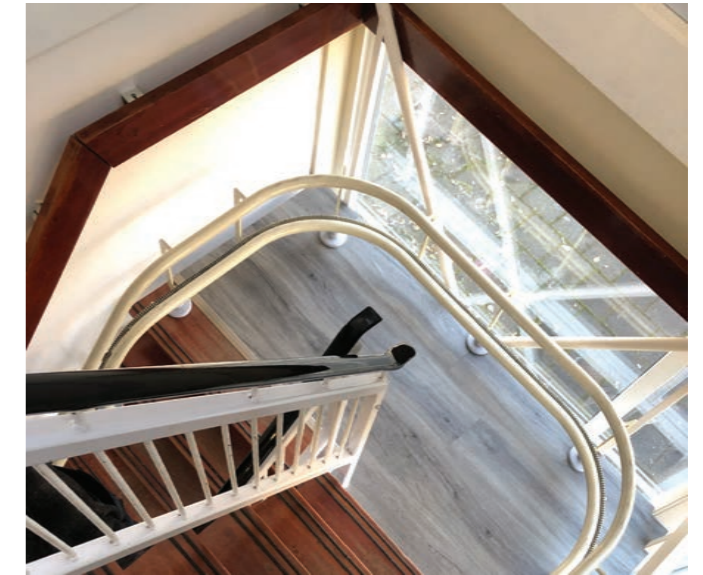
Entreehal met tochtportaal.

(0.1) Lijstenmaker.

(0.3) Ontmoetingsruimte met bar.

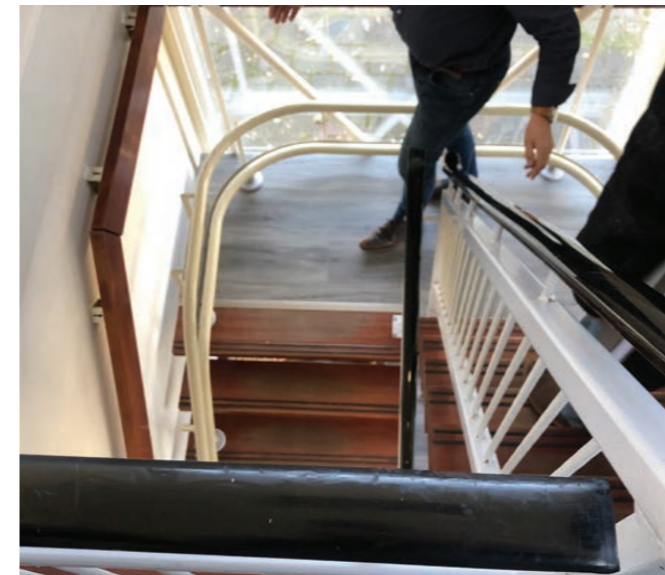
Trap naar verdieping.

(0.3) Ontmoetingsruimte met biljart.

(0.4) Gymzaal met vast toneel.

Trap naar verdieping.

Buitenruimte achter het dorpshuis.

(1.2) Vergaderruimte 2.

(1.3) Keuken/hobbyruimte.

Buitenruimte voor het dorpshuis.

Voorgevel vanaf parkeerplaatsen.

5 De Vlasbarg'n te Uffelte

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis De Vlasbarg'n

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
<ul style="list-style-type: none"> - Kierdichting verbeteren - Spoumuurisolatie verbeteren 	<ul style="list-style-type: none"> - Dakisolatie verbeteren - Beglazing/kozijnen verbeteren

Installatietechnische verbeteringen

<ul style="list-style-type: none"> - Hybride warmtepomp 25kW - Aanpassingen installatiesysteem 	<ul style="list-style-type: none"> - All-electric warmtepomp 50kW - Afgiftesysteem/installatie aanpassen - Modernisering LED + intelligente schakelingen - Warmwatervoorziening sport wijzigen naar all electric.
--	---

Eigen energieopwekking

<ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiding PV met 10800 Wpiek 	<ul style="list-style-type: none"> - Uitbreiding PV met nog eens 3600 Wpiek
--	--

Kansen vanuit de omgeving

--	--

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	5544 m ³ gas	7714 m ³ gas
besparing elektriciteit	-7206 kWh[e]	-22671 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 4.701	€ -3.572
rendement financieel [na 25 jaar]	5,9%	-3,1%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	kierdichting verbeteren
2023	spoumuurisolatie
2023	hybride warmtepompsysteem 25kW
2030	uitbreiding PV systeem 10800Wpiek
2050	dakisolatie verbeteren
2050	modernisering LED + intelligentie
2050	warmwatervoorziening naar warmtepompboilers
2050	verdere uitbreiding PV met 3600Wpiek

Toelichting

De stap naar 2030 kan direct ingezet worden en biedt veel kansen om de exploitatielast te verminderen, mede door de hoge energieprijzen. Een verdere verbetering naar 100% energieneutraal vergt behoorlijke investeringen en zal de exploitatielast verhogen op de langere termijn door met name extra afschrijvingen, rente etc.

Nog niet in de TCO berekeningen opgenomen zijn te verkrijgen subsidies [ISDE]. Op de afschrijvingen zal dit niet zoveel effect hebben. Het verlaagd uiteraard wel de investeringen. De subsidie kan oplopen naar enkele duizenden euro voor dit gebouw, afhankelijk van de omvang van de maatregelenpakketten.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

	Variant 2030	Variant 2050
	655	815

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

	94300	117850
--	-------	--------

05 | De Vlasbarg'n, Uffelte

DA
AD

6 De Gowe te Geeuwenbrug

OERTYPE DRENTSE LAGERE SCHOOL MET RODE PANNEN

De Gowe is een dorpshuis in een klein dorp Geeuwenbrug. Het is in bezit van de welzijnsorganisatie Welzijn Mensenwerk die samen met het dorp de exploitatie in beheer heeft. In het dorp zijn geen andere openbare functies, het dorpshuis vormt daarom het hart van het dorp waar de kleine gemeenschap graag bijelkaar komt.

Huidig gebruik

Het dorpshuis bestaat uit een entreehal waaraan de grote zaal verbonden, deze heeft een bar en met een flexibele wand is het vaste podium te verbinden met de ruimte. Aan de achterzijde van het gebouw is een kleine zaal te vinden die wordt gebruikt als dorpsbibliotheek en vergaderruimte.

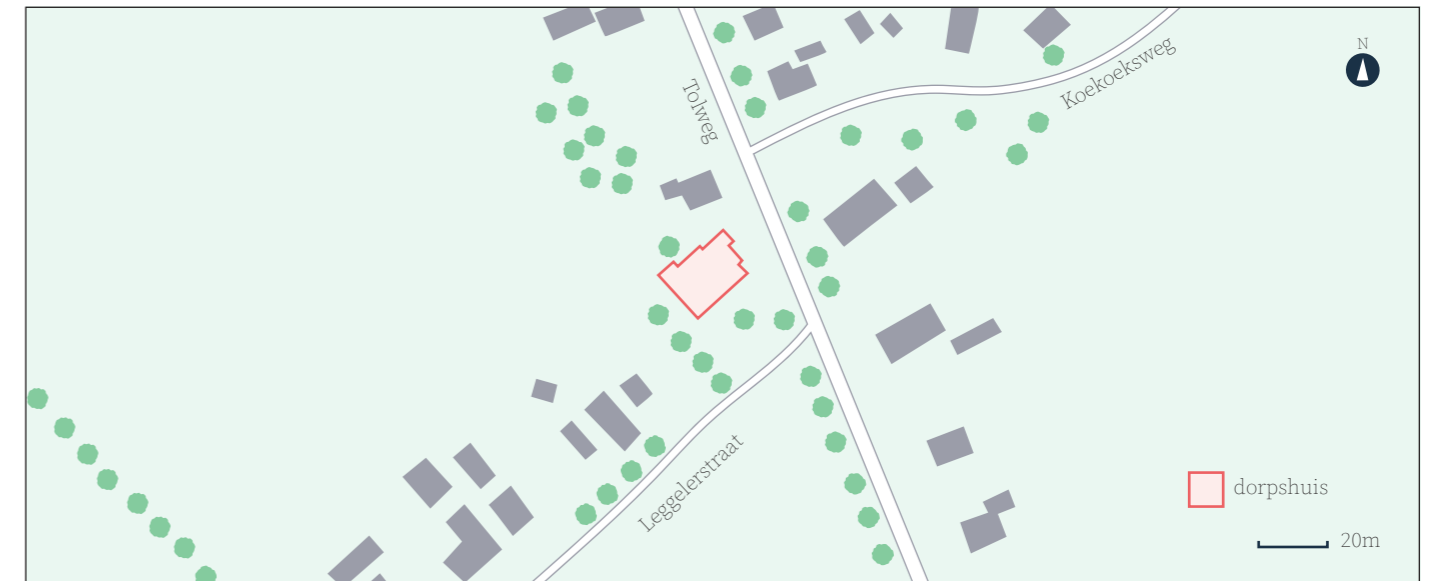
Toekomstig gebruik

Het dorpshuis is de enige ontmoetingsplek van het dorp, waarbij de doelgroep tot 40 jaar ook bijeenkomt. Deze doelgroep wordt gemist bij de andere deelnemende pilot dorpshuizen.

Wensen

Het dorpshuis heeft hiervoor een kroegfunctie gehad. Het interieur van de kroeg is voor een groot deel nog aanwezig. Wanneer het gebouw binnengegaan wordt, is het als een stap terug in de tijd. Achter de huidige lambrisering bevinden zich de oorspronkelijke geglazuurde tegels, de wens van Welzijn Mensenwerk is om deze op den duur weer in het zicht te brengen. Gebruikers lijken dit niet erg het interieur zoals het nu is goed te vinden, ze staan open voor een kleine veranderingen.

Uit de workshop komen de historische dakkapellen naar voren waarbij de wens uitgesproken wordt dat het terugbrengen hiervan de uitstraling van het gebouw ten goede zal komen.

6 De Gowe te Geeuwenbrug

BASISGEGEVENS

Naam: De Gowe
Adres: Tolweg 1,
7991 TD Dwingeloo-Geeuwenbrug
Oorspronkelijke functie: Openbare Lagere
School
Huidige functie: dorpshuis
Bouwjaar: 1930
Architect: onbekend
Stroming: traditionalistisch
Typologie: herbestemming schoolgebouw

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

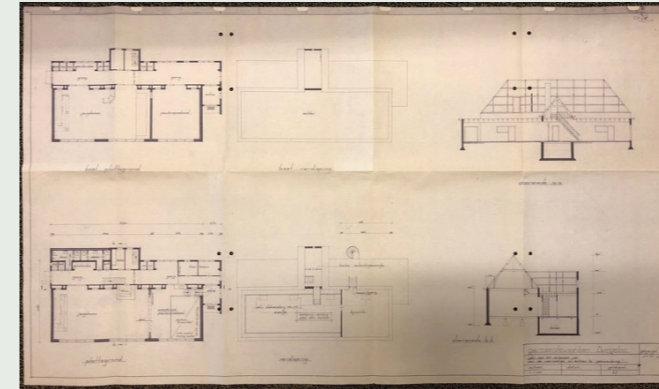
Geeuwenbrug vormt een kanaaldorp ontstaan na de aanleg van de Drentse Hoofdvaart (1767-1780) en de parallel daaraan gelegen Rijksweg Assen-Meppel. Na 1850 breidde het dorp zich in noordelijke richting uit langs de Vaart en langs de haaks daarop gelegen Tolweg. Het dorpshuis aan de Tolweg te Geeuwenbrug is een voormalige openbare lagere school uit 1930. In 1980 heeft het gemeentebestuur het pand verkocht aan Stichting buurthuis Geeuwenbrug. Al eerder was de voormalige school in gebruik als jeugdsoos, en ook een periode als café-buurthuis.

DORPSHUIS

Voormalig drieklassige gangenschool met onderwijzerswoning op een hoekperceel van de Tolweg en de Leggelerstraat. Het buurthuis is teruggelegd op het groen perceel en wordt omzoomd door een haag. Uitbreidingen zijn aan de achterzijde geplaatst. Vanaf de hoofdweg is het hoofdvolume van schoolgebouw met ruim dakschild bedekt met oranje pannen en drie klaslokalen met samengestelde kozijnen met schuifvensters met roede-verdeling. De dakkapellen zijn verdwenen.

WAARDERING EN ADVIES

Het schilddak als uniform, doorlopend vlak kan als ondergrond dienen voor zonnepanelen, mits gezoneerd gepaatst (zoals reeds het geval). Zonnepanelen in rode kleur (of in maatvoering van dakpannen) zullen de contrastwerking van de huidige panelen verzachten. Bij vervanging van HR++glas en kozijnen is het van belang om de roede-verdeling in de schuifvensters te behouden. Installaties en zonneboilers zoveel mogelijk uit het zicht verplaatsen. Isolatiemaatregelen het liefst aan de binnenkant en onder de kap of vloering indien mogelijk.

Plan voor het verbouwen van de voormalige o.l. school te Geeuwenbrug, Gemeentewerken Dwingeloo, 1983

Provinciale Drentsche en Asser Courant, 02-12-1930 (Delpher)

Detail raam met roede-verdeling (heopa.nl)

6 De Gowe te Geeuwenbrug

ALGEMEEN

Dorpshuis:	De Gowe
Bouwjaar:	1930
Dorpshuis sinds:	?
Typologie:	Herbestemming
schoolgebouw	
Monument:	nee
Gemeente:	Westerveld
Plaats:	Dwingeloo-
Geeuwenbrug	
Aantal inwoners 2021:	220 pers.
Bezit:	Welzijn MensenWerk
Exploitatie:	Welzijn MensenWerk/ Bewoners
Werknemers in dienst:	nee
Fulltime-equivalent, (FTE):	-

PROGRAMMA

Openingstijden:	
Gebruik in dagdelen/week:	
<i>(ochtend/middag/avond = totaal 21)</i>	
Aantal activiteiten/verenigingen:	

Extern programma*:	nee
Aantal:	-

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO):	303 m ²
Aantal m² per inwoner:	1,4 m ²

Aantal gebruiksruidten:	2 stuks
Centrale ontmoetingsruimte:	ja
Gymzaal:	nee
Vast toneel:	ja

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

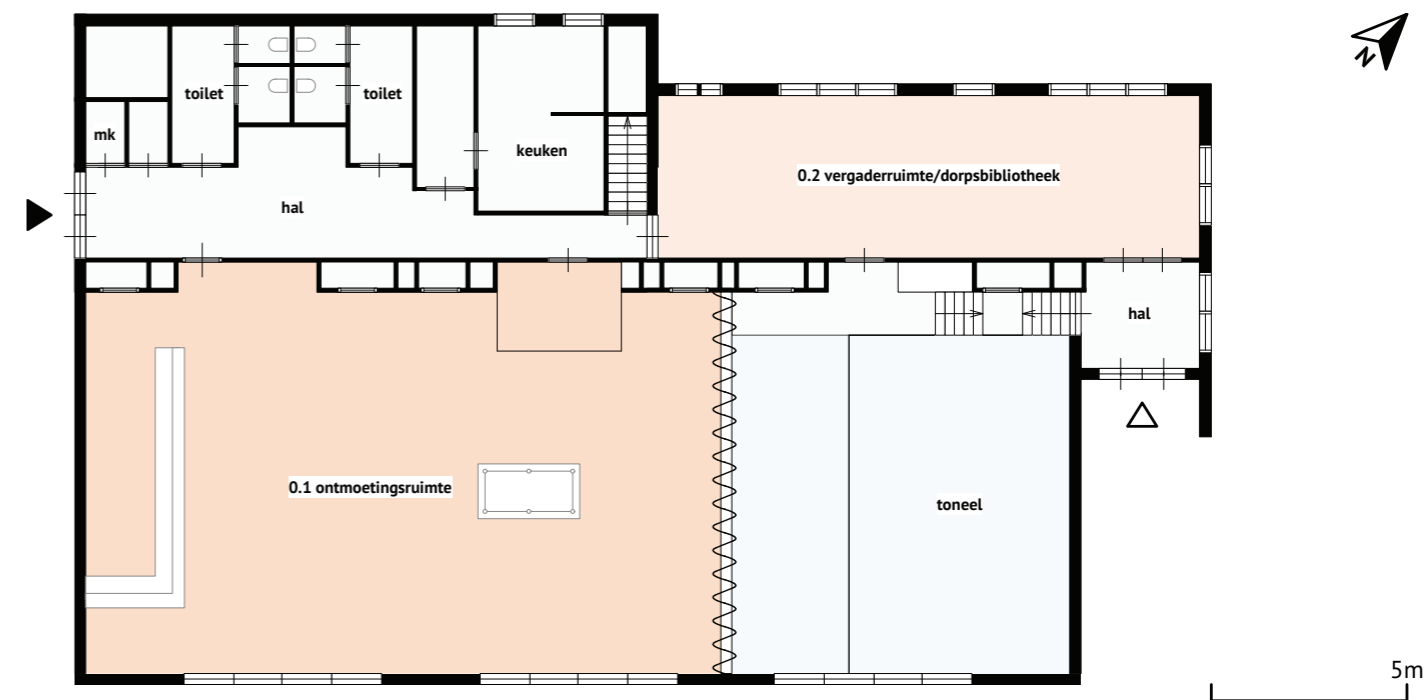
vloer-isolatie	Nee
gevel-isolatie	Nee
dak-isolatie	Grotendeels nageisoleerd
glas	Grotendeels HR++, rest enkel

warmteopwekking	CV ketel
afgiftesysteem	Radiatoren
warmwater	CV ketel en close-in boiler
ventilatie	Box ventilator
verlichting	TL8 en PL

PV	Ja
W _{piek} per paneel	Onbekend
aantal panelen	12
oriëntatie	Zuid-Oost

Energieverbruiken

gasverbruik	2336 m ³
elektraverbruik	5740 kWh[e]
opbrengst PV	999 kWh[e]

6 De Gowe te Geeuwenbrug

Entreehal.

Keuken.

(0.1) Ontmoetingsruimte met biljart.

(0.2) Vergaderruimte/dorpsbibliotheek.

Berging met originele tegels.

Digitaal bord in hal met opbrengst van de zonnepanelen.

(0.1) Ontmoetingsruimte met flexibele wand.

Voorgevel dorpshuis.

6 De Gowe te Geeuwenbrug

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis De Gowe

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Vloerisolatie - (spouw)Muurisolatie	- Verbeteren dakisolatie - Verbeteren kozijnen en glasvervanging naar hoogwaardig glas

Installatietechnische verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Hybride warmtepomp - Inregelen installatie + zoneregeling	- All-electric warmtepomp - Aanpassing installatie afgiftesysteem - Modernisering licht naar LED + regelingen

Eigen energieopwekking

Variant 2030	Variant 2050
- PV tot 49% energieneutraal	- PV tot 100% energieneutraal

Kansen vanuit de omgeving

Variant 2030	Variant 2050
- Een overdekte parkeerplaats waar zonnepanelen op geplaatst kunnen worden.	

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	2338 m ³ gas	3117 m ³ gas
besparing elektriciteit	-1551 kWh[e]	-10404 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 2.201	€ 631
rendement financieel [na 25 jaar]	4,3%	-0,3%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	vloerisolatie
2023	spouwmuurisolatie
2023	hybride warmtepomp
2023	inregelen installaties + zoneregeling
2030	PV tot 49% energieneutraal
2050	verbeteren dakisolatie
2050	all- electric warmtepomptechniek
2050	moderniseren en verbeteren afgiftesysteem gebouw
2050	modernisering naar LED verlichting en intelligentie
2050	PV tot 100% energieneutraal

Toelichting

Financieel blijkt een directe verbetering van de isolatiekwaliteit en een hybride warmtepomp direct een besparing in de exploitatie opleveren. Omdat er meerdere maatregelen genomen kunnen worden kan hiervoor momenteel nog steeds ISDE subsidie aangevraagd worden en zal naar alle waarschijnlijkheid een paar duizend euro bedragen. Met dit voordeel is niet gerekend in de TCO, maar zal dit pakket nog aantrekkelijker maken. Voor de stap naar volledig aardgasvrij en energieneutraal moeten nog extra investeringen gedaan worden. Dit zou in de volgende vervangingscyclus tegen 2050 kunnen plaatsvinden.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030	Variant 2050
275	340

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

39850	49550
-------	-------

06 | De Gowe, Dwingeloo-Geeuwenbrug

DA
AD

7 De Kiel te De Kiel

NUCHTERE EENVOUD

De Kiel is een klein dorps huis in een kleine gemeenschap. Het dorps huis is in eigendom van de inwoners van het dorp. Geldstromen komen uit dorp en stichting waar het dorps huis bij betrokken is. Het dorps huis wordt relatief veel gebruikt voor de grootte van het gebouw.

Huidig gebruik

Het dorps huis ligt relatief ver van de straat en heeft een grote buitenruimte aan de voorkant die dient als parkeerplaats. Deze wordt niet alleen gebruikt door het dorps huis echter ook door de school, naastgelegen B&B's en dagjesmensen die willen fietsen. Het dorps huis bestaat uit een entree met aansluitende toiletten in een aanbouw aan het oorspronkelijke gebouw. In het oorspronkelijke gebouw bevindt zich een zaal met een bar. Via deze ruimte is aan de achterzijde een besloten buitenruimte bereikbaar. Naast het gebouw staat een basisschool, waar les wordt gegeven aan 15 leerlingen in samenwerkingsverband met de school in Schoonoord. Wanneer er meerdere activiteiten tegelijk gehouden worden in het dorps huis is er de mogelijkheid om uit te wijken naar het schoolgebouw. Het schoolplein ligt achter de basisschool en achter het dorps huis. Deze buitenruimte wordt gebruikt door de school, het dorps huis en het dorp. De buitenruimte voor de school wordt weinig tot niet gebruikt.

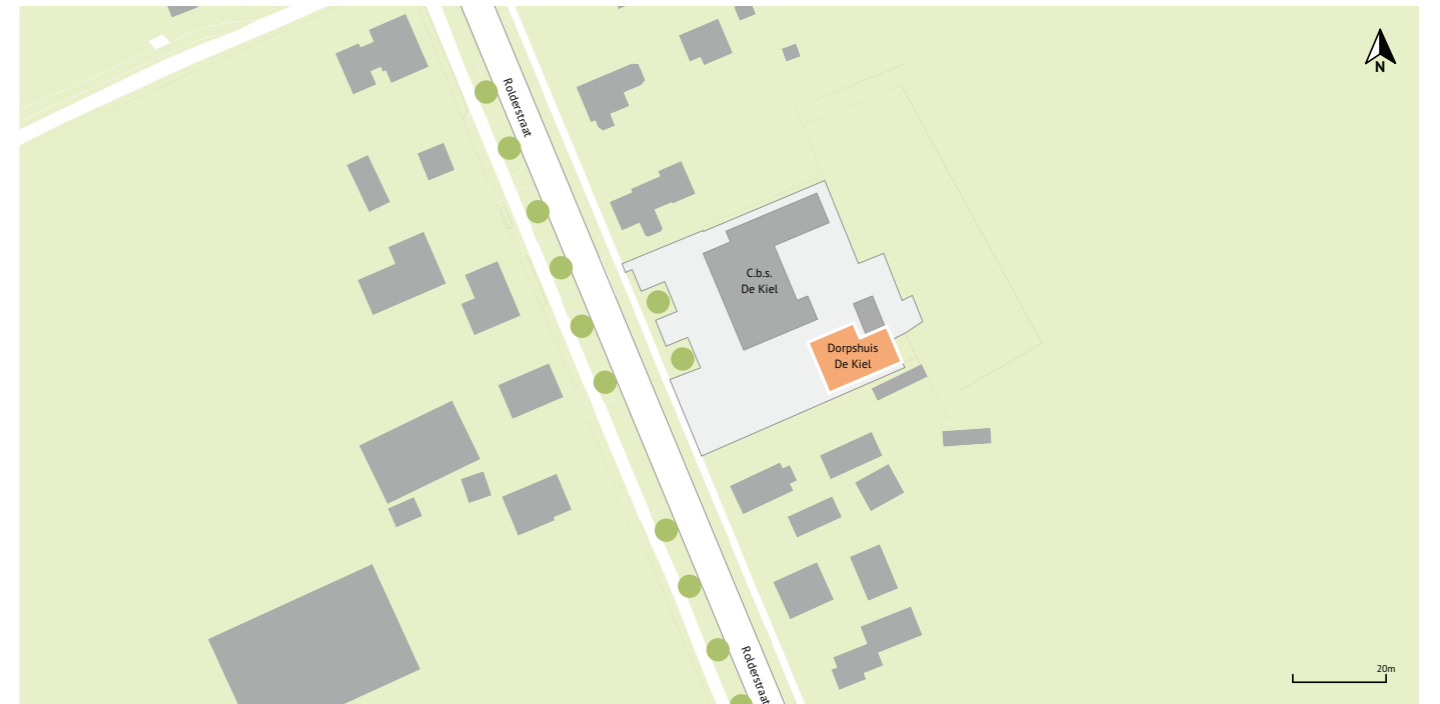
Toekomstig gebruik

Op dit moment worden veel activiteiten georganiseerd in het dorps huis. Uitgaande van 21 dagdelen per week, is het dorps huis in gebruik voor de helft van deze dagdelen. Het gebruik van het dorps huis lijkt in de toekomst niet veel te veranderen. Wel is het de vraag wat de toekomst is van de school en eventueel het betrekken van dit gebouw bij het dorps huis.

Wensen

Grootste wens die naar voren komt is de verbetering van het interieur. De kleine zaal dient flexibel in gebruik te zijn voor verschillende activiteiten.

Daarnaast is de grote buitenruimte nu parkeerplaats, het dorps huis wil deze vergroenen echter dit dient op een dergelijke manier te gebeuren dat er weinig onderhoud nodig is. Het onderhoud ligt namelijk bij de vrijwilligers.

7 De Kiel te De Kiel

BASISGEGEVENS

Naam: De Kiel

Adres: Rolderstraat 16, 7849 PC De Kiel

Oorspronkelijke functie: kleuterschool

Huidige functie: dorpshuis sinds 1988

Bouwjaar: 1938

Architect: Bouwbedrijf Hoving

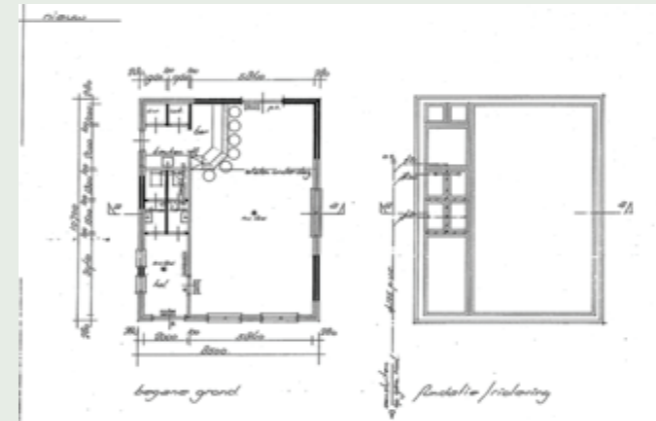
Stroming: traditionalistisch

Typologie: herbestemming schoolgebouw

Het voormalig kleuterschooltje uit 1938 vormt een ensemble met de naastgelegen openbare lagere school (1937). Bij het samengaan van kleuterklas en het schoolgebouw, waar dorpshuisactiviteiten in een leegstaand lokaal plaatsvond, vond een uitruil plaats met de kleuterschool. Het dak kan (en wordt) als drager van zonnepanelen gebruikt en de raamkozijnen zijn vervangen tijdens de functieverandering in 1988. Behoud de muren zoveel mogelijk als ensemble met de school. Hier liggen kansen om de stenige buitenruimte te verzachten door een groen landschapsonwerp.

De Kiel (Google streetview)

De Kiel: Fragment bestektekening: 'Verbouw school tot dorpshuiscentrum' (1988)

7 De Kiel te De Kiel

ALGEMEEN

Dorpshuis:	De Kiel
Bouwjaar:	1938
Dorpshuis sinds:	1988
Typologie:	Herbestemming schoolgebouw
Monument:	nee
Gemeente:	Coevorden
Plaats:	De Kiel
Aantal inwoners 2021:	275 pers.
Bezit:	Bewoners
Exploitatie:	Bewoners
Werknemers in dienst:	nee
Fulltime-equivalent, (FTE):	-

PROGRAMMA

Openingstijden:	
Gebruik in dagdelen/week:	
<i>(ochtend/middag/avond = totaal 21)</i>	
Aantal activiteiten/verenigingen:	

Extern programma*:	nee
Aantal:	-

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO):	108 m ²
Aantal m ² per inwoner:	0,4 m ²
Aantal gebruiksruidten:	2 stuks
Centrale ontmoetingsruimte:	ja
Gymzaal:	nee
Vast toneel:	nee

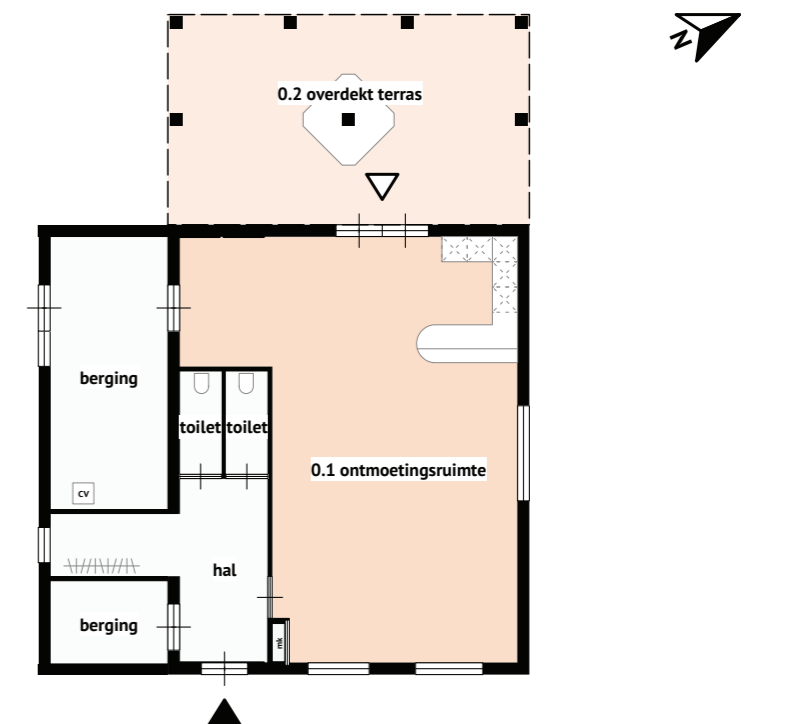
*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

vloer-isolatie	Deels
gevel-isolatie	Deels
dak-isolatie	Deels
glas	Grotendeels HR++, rest enkel
warmteopwekking	CV ketel
afgiftesysteem	Radiator
warmwater	CV ketel
ventilatie	Mechanische ventilatie handgeschakeld
verlichting	PL, TLD, LED
PV	Ja
W _{piek} per paneel	250
aantal panelen	19
oriëntatie	Zuid en West

Energieverbruiken

gasverbruik	2029 m ³
elektraverbruik	2369 kWh[e]
opbrengst PV	3700 kWh[e]

7 De Kiel te De Kiel

(0.1) Ontmoetingsruimte.

(0.1) Ontmoetingsruimte met bar.

(0.1) Bergruimte in ontmoetingsruimte.

(0.2) Overdekte buitenruimte.

Entreehal.

Garderobe.

Route naar buitenruimte achter dorpshuis.

Entree dorpshuis.

Buitenruimte achter schoolgebouw.

Buitenruimte achter schoolgebouw.

Buitenruimte achter dorpshuis.

Hal van naastgelegen schoolgebouw.

7 De Kiel te De Kiel

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis De Kiel

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Spouwmuurisolatie - Verbeteren kierdichting	- Dakisolatie

Installatietechnische verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Hybride warmtepomp	- All-electric warmtepomp/invertersysteem - Modernisering LED

Eigen energieopwekking

Variant 2030	Variant 2050

Kansen vanuit de omgeving

Variant 2030	Variant 2050

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	1114 m ³ gas	1555 m ³ gas
besparing elektriciteit	-2226 kWh[e]	-7150 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 506	€ 201
rendement financieel [na 25 jaar]	4,2%	0,3%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	spouwmuurisolatie
2023	kierdichting verbeteren
2023	hybride warmtepomp
2030	uitbreiding PV naar 49% energieneutraal
2050	dakisolatie goed verwerken aan onderzijde dak
2050	all-electric invertersysteem met koelmogelijkheid
2050	uitbreiding PV naar 100% energieneutraal

Toelichting

Financieel blijkt een directe verbetering van de isolatiekwaliteit en een hybride warmtepomp direct een besparing in de exploitatie opleveren. Voor de stap naar volledig aardgasvrij en energieneutraal moeten nog extra investeringen gedaan worden. Dit zou in de volgende vervangingscyclus tegen 2050 kunnen plaatsvinden.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030	Variant 2050
155	200

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

22700	28850
-------	-------

07 | De Kiel, De Kiel

voorbeeldgebruik 1: vergaderruimte

Voorstel ingrepen:

- verlaagd plafond weghalen, dak in het zicht
- multifunctionele verlichting
- gordijnen t.b.v. verbergen opslag stoelen en tafels
- versterken binnen-buiten relatie

DA
AD

voorbeeldgebruik 2: feestzaal

8 Oens Huus te Wapse

TEGEN ELKAAR GESCHOVEN DOOSVORMEN

Oens Huus behoort tot de grote dorpshuizen die meedoen aan deze pilot. Het dorpshuis in bezit en beheer van de stichting Dorpshuis Drenthe. De gemeenschap in het dorp bestaat voornamelijk uit ouderen, die zeer betrokken zijn bij het dorpshuis. Dit blijkt ook uit de enquête die uitgezet is die de meeste respons kreeg voor Oens Huus.

Huidig gebruik

Het dorpshuis bestaat nu uit een gezamenlijke bijeenkomstruimte in het midden van het gebouw met een bar. Die elke zondag als 'snackbar' functioneert waar dorpsbewoners graag gebruik van maken.

Aangrenzend liggen twee vergaderruimtes, een kleine en een grote, de grote is flexibel en kan betrokken worden bij de bijeenkomstruimte. Op dit moment wordt hier veel gebruik van gemaakt. Aangrenzend aan de bijeenkomstruimte ligt de biljartruimte die met een flexibele wand te betrekken is. De gymzaal grenst aan de bijeenkomstruimte. Deze wordt gebruikt door sportverenigingen, de muziekvereniging, de bso en door de plaatselijke basisschool. Aansluitend zijn kleedkamers die binnenkort worden gerenoveerd. Daarnaast wordt deze ruimte gebruikt voor toneel en muziek/feestavonden waarbij gebruik wordt gemaakt van een flexibel podium.

Wanneer er grote evenementen of activiteiten gehouden worden in de bijeenkomstruimte wordt kan de flexibele deur naar de sportzaal geopend worden om zo extra ruimte te creëren.

Aan de rechterzijde is een ruimte voor de bso. Deze heeft een eigen entree. De buitenruimte wordt hierdoor opgedeeld omdat de bso een afgesloten buitenruimte heeft.

Aan de rechterachterzijde is een berging. Deze wordt gebruikt door verenigingen, horeca en de bso. De ruimte is niet verwarmd.

Aan de linkerzijde naast de entree is een uitbouw die dient als kleedkamers voor de sportvelden. Naast het hoofdgebouw staat een schuur die dient voor opslag voor de sportvelden. De voetbalvereniging uit Diever maakt hier in de winter gebruik van omdat deze verwarmd is. De ruimte wordt niet beheerd door de beheerder van het dorpshuis.

Toekomstig gebruik

Wapse is een hechte gemeenschap met veelal oudere bewoners. De toekomst van het dorpshuis is daarom niet zeker omdat de gebruikersgroep vergrijsd.

Wensen

Uit de enquête en het gesprek blijkt daarom ook dat er behoefte is aan dagbesteding en activiteiten voor ouderen. Een aansluitend terras zou gewenst zijn. Er is sprake geweest voor een aanbouw aan de grote vergaderzaal. Dit zou de gewenste ruimte opleveren waarbij bij grote evenementen de gymzaal niet gebruikt hoeft te worden. Naast het dorpshuis liggen de sportvelden. De sportclubs hebben hier hun eigen opslagruimte en kantine. Er is nu al een samenwerking tussen deze partijen echter dit zou kunnen worden versterkt.

8 Oens Huus te Wapse

BASISGEGEVENS

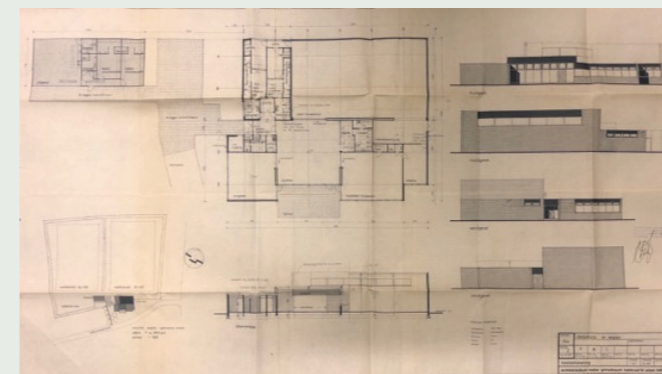
Naam: Oens Huus
Adres: Haarsmastraat 2
Oorspronkelijke functie: dorpshuis
Huidige functie: dorpshuis
Bouwjaar: 1976
Architect: Architectenburo Walter Grötzebauch
Stroming: modernisme
Typologie: gymzaaltype

Het dorpshuis kent een groot dakoppervlak van platte daken en hoogteverschil. Het is geschikt om installaties en zonnepanelen een plek te geven met een zo weinig mogelijke zichtbaarheid vanaf de straat. De gevels en raamkozijnen zijn deels gemoderniseerd. Hier kan isolatie in de spouwmuur of buiten, en raamkozijnen bij vervanging aangepast worden met HR++glas.

In het esdorp Wapse werd in 1976 het dorpshuis geopend. Architect Walter Grötzebauch uit het Noord-Brabantse Asten tekende voor een modernistisch ontwerp, tot ontevredenheid van de welstand. Het dorpshuis 'valt in deze omgeving volledig uit de toon'. Het advies was om de vormgeving, omschreven als 'stedelijk-kubistisch', te verzachten met de 'introduktie van de schuine lijn, zoals die afleesbaar is aan de dorpsse, met kapvormen gedekte, elementen in de omgeving.' De schuine lijn kwam er niet, evenals bij latere uitbreidingen. Het modernistisch ontwerp valt juist op doordat het goed behouden is. Met name in de zuidgevel opent het dorpshuis zich naar de straat, de overige gevels zijn meer gesloten. In 2002 werd het dorpshuis uitgebreid met een vergroting van de ontmoetingsruimte door architect J.R. Kruithof, architect van het dorpshuis te Havelte.

Oens Huus, Wapse (Google Streetview)

Bestektekening dorpshuis Wapse (1975)

8 Oens Huus te Wapse

ALGEMEEN

Dorpshuis: Dorpshuis Oens Huus
Bouwjaar: 1976
Dorpshuis sinds: 1976
Typologie: Gymzaaltype
Monument: nee

Gemeente: Westerveld
Plaats: Wapse
Aantal inwoners 2021: 505 pers.

Bezit: Stichting Dorpshuis
Drenthe
Exploitatie: Stichting Dorpshuis
Drenthe

Werknemers in dienst: ja
Fulltime-equivalent, (FTE): 2,5

PROGRAMMA

Openingstijden:
Gebruik in dagdelen/week:
(ochtend/middag/avond = totaal 21)
Aantal activiteiten/verenigingen:

Extern programma*: ja
Aantal: 1

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO): 937 m²
Aantal m² per inwoner: 1,9 m²

Aantal gebruiksruiden: 2 stuks
Centrale ontmoetingsruimte: ja
Gymzaal: nee
Toneel: nee

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

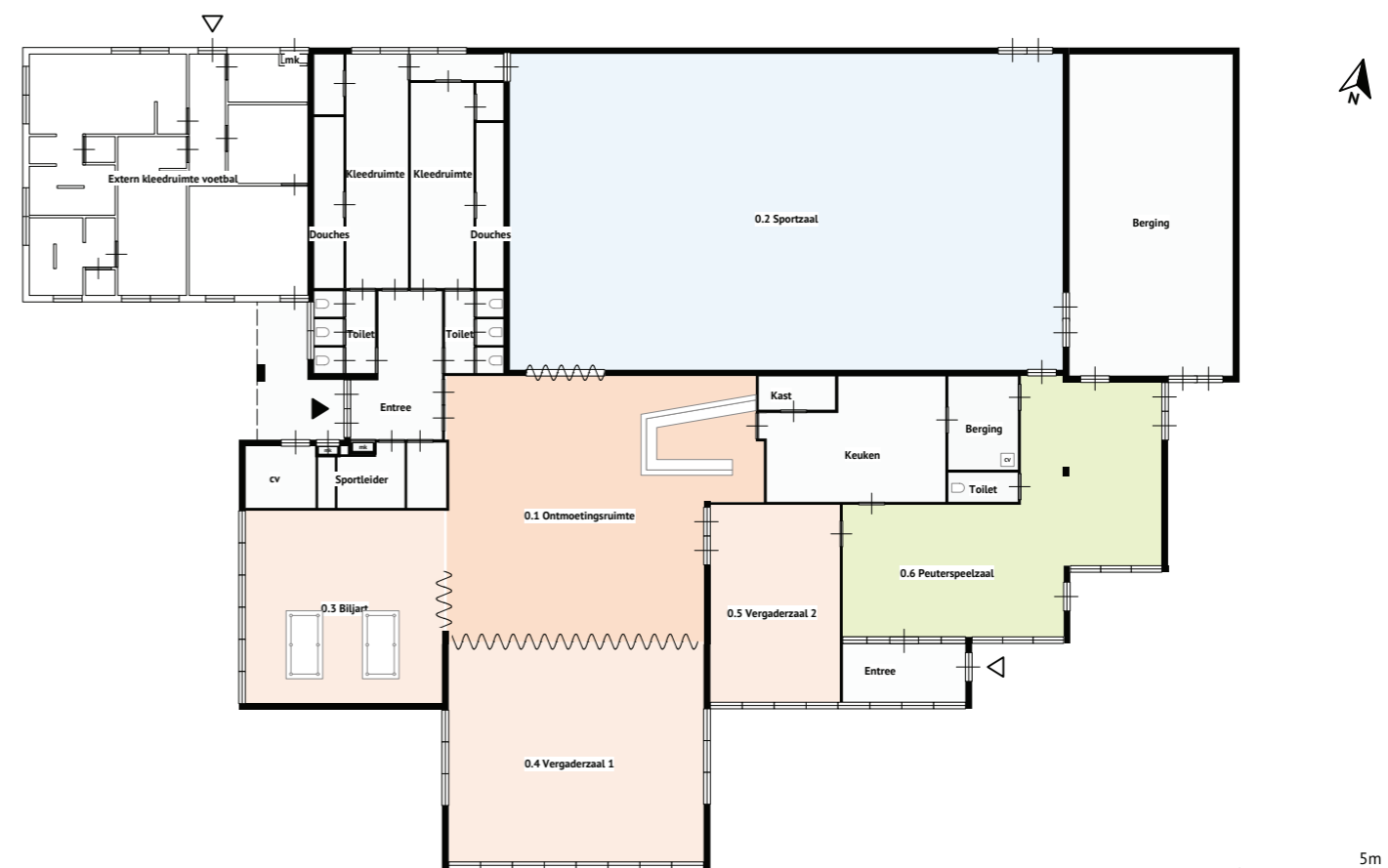
vloer-isolatie: Alleen vergaderzaal
 gevel-isolatie: Ja
 dak-isolatie: Grotendeels
 glas: HR en HR++

warmteopwekking: CV ketel en warme lucht installatie
 afgiftesysteem: Radiator en lucht
 warmwater: CV ketel en heatpipes
 ventilatie: Mechanische ventilatie
 verlichting: LED

PV: Ja
 W_{piek} per paneel: 250
 aantal panelen: 122
 oriëntatie: Zuiden

Energieverbruiken

gasverbruik: 9740 m³
 elektraverbruik: 15944 kWh[e]
 opbrengst PV: 16723 kWh[e]

8 Oens Huus te Wapse

(0.3) Biljartruimte.

(0.5) Vergaderzaal 2.

(0.6) Peuterspeelzaal.

Entree.

(0.4) Vergaderzaal 1.

(0.1) Flexibele wand naar gymzaal.

(0.6) Peuterspeelzaal.

(0.1) Ontmoetingsruimte met bar.

Buitenruimte met afscheiding tussen dorps huis en peuterspeelzaal.

Achterzijde dorps huis grenzend aan sportveld.

Naam dorps huis.

Berging achter dorps huis voor sportveld.

8 Oens Huus te Wapse

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis Oens Huus

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Luchtdichtheid verbeteren	- Algemene bouwkundige verbeteringen

Installatietechnische verbeteringen

- Hybride warmtepompsysteem	- All-electric warmtepompsysteem - Aanpassing afgiftesysteem LED lichtsysteem modernisering
-----------------------------	---

Eigen energieopwekking

- Zonnepanelen laten controleren en eventueel uitbreiding PV tot 49% energieneutraal.	- Uitbreiding PV tot 100% energieneutraal.
---	--

Kansen vanuit de omgeving

--	--

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	8565 m ³ gas	11917 m ³ gas
besparing elektriciteit	-15131 kWh[e]	-33719 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 8.042	€ 8.077
rendement financieel [na 25 jaar]	14,3%	6,0%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	luchtdichtheid verbeteren
2023	hybride warmtepomp
2030	uitbreiding PV tot 49% energieneutraal
2050	algemene bouwkundige verbeteringen energie
2050	all electric warmtepompsysteem
2050	aanpassing afgiftesysteem
2050	LED lichtsysteem moderniseren
2050	uitbreiding PV tot 100% energieneutraal

Toelichting

Investeren in energiebesparing en verduurzaming loont erg goed bij dit gebouw. Op de lange termijn wordt er een aanzienlijke besparing in de exploitatie behaald tot gemiddeld ca 8.000 euro per jaar. Hiervoor moeten wel de noodzakelijke investeringen gedaan worden.

	Variant 2030	Variant 2050
 AANTAL BOMEN [nodig om CO ₂ om te zetten]	915	1205
 AANTAL KILOMETERS [per jaar]	132150	174000

08 | Oens Huus, Wapse

DA
AD

9 De Tille te Witteveen

UNIEK KAPPENLANDSCHAP   KLEINSCHALIG   HERBERGZAAM

De Tille Witteveen valt in deze pilot onder de grote dorpshuizen, het is het grootste dorpshuis van de gemeente Midden-Drenthe. Het dorpshuis heeft een levendige dorpshuisfunctie met veel activiteiten en actieve vrijwilligers. Het dorpshuis heeft relatief veel externe functies.

Huidig gebruik

Het dorpshuis is een voormalig school met verschillende klaslokalen grenzend aan een centrale ontmoetingsruimte. In de klaslokalen bevinden zich de volgende programma's; fysio, yoga, ZZPers en jeugdsoos. Het dorpshuis heeft meerdere ingangen, zo is via één van de ingangen de fysio apart te bereiken. De klaslokalen worden verhuurd en daarnaast ook gebruikt voor grote evenementen. Op de verdieping bevindt zich een klaslokaal, gelegen boven de voormalig peuterzaal, die op dit moment leeg staat net als enkele ander klaslokalen op de begane grond. Het dorpshuis heeft een gymzaal die in gebruik is door verschillende sportclubs. Het dorpshuis heeft een aula die kan worden gebruikt bij uitvaarten. Een andere ruimte wordt in de toekomst ingericht als familiekamer.

Toekomstig gebruik

Het dorpshuis draait goed wat betreft activiteiten en evenementen. De verhuur van de lokalen is en blijft lastig, het dorpshuis is daarom te groot voor het huidige programma. Daarnaast heeft het dorpshuis een verduurzamings- en onderhoudsslag te slaan.

Wensen

Uit de enquête en het gesprek blijkt dat de klaslokalen op dit moment moeilijk te verhuren zijn en dus ook niet in gebruik zijn. Doordat de klaslokalen een grote omvang hebben en verhuurd worden per m² prijs, is de huurprijs relatief hoog. De huurprijs is gebaseerd op een inschatting van kosten en baten van een langere tijd geleden. Een nieuwe inschatting van kosten en baten is nodig. Een andere invulling van de klaslokalen zou ook een mogelijkheid zijn.

9 De Tille te Witteveen

BASISGEGEVENS

Naam: dorpshuis De Tille
Adres: Mej. A. Talmaweg 2, 9439 PE Witteveen
Oorspronkelijke functie: school, dorpshuis en gymzaal De Tille
Huidige functie: dorpshuis
Bouwjaar: 1980
Architect: R. Visser
Stroming: structuralisme
Typologie: gymzaaltype

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Het ontginningsdorp Witteveen uit 1926 is ontstaan op initiatief van de ontginningsmaatschappij N.V. het Landschap Drenthe. Het dorp kreeg in 1928 een eigen buurthuis (Centrale Vereniging). Het is onbekend tot wanneer dit buurthuis gefunctioneerd heeft. In 1980 ontwerpt architect Ruurd Visser, oud-werknemer van Cor Kalfsbeek, een multifunctioneel gebouw. De bouwtekening spreekt van 'school, dorpshuis en gymzaal De Tille'. Tot 2012 was het in gebruik als basisschool. Nu vormt het naast dorpshuis onder andere een peuterspeelzaal, jeugdsoos, kindercentrum, kapsalon en fitness.

DORPSHUIS

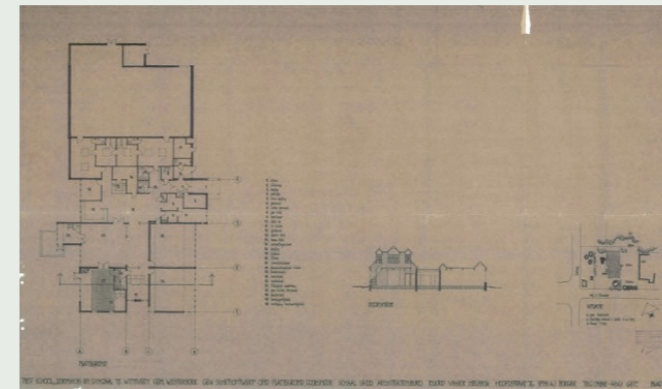
Het multifunctioneel gebouw heeft een gymzaal met een langgerekt voorgebouw. In de bestektekening is de gedeeltelijke verdieping op de laagbouw niet te zien, maar de uitwerking is consequent toegepast (naar waarschijnlijkheid door Visser). Het bitumen dak heeft afwisselend doorgaande zadeldaken en platte dakvlakken. De voorgevel (kopgevel) geeft een afwisselend beeld van zadeldak en plat dak, glaspuien en blinde gevels. De gevels zijn gemetseld, de zadeldaken en verdieping op de laagbouw hebben trespapanelen. De originele kozijnindeling is aan de straatzijde behouden; hier zie je kozijnen met een middenstijl, langs de centrale as van het zadeldak. Bij de zijgevels zijn deze middenstijlen verdwenen waardoor de ritmering van de gevels iets verzwakt is.

WAARDERING EN ADVIES

De oriëntatie van de langgerekte zadeldaken zijn niet optimaal voor de plaatsing van zonnepanelen. Gebruik bij voorkeur het hoge, platte dak van de gymzaal achter het complex. Hierbij is wel de vraag of de constructie van het dak geschikt is als drager. In eerste instantie blijkt dit niet geschikt, voor een dergelijke ingreep zou de dakconstructie verstrekt moeten worden. Bij vervanging van HR++glas en kozijnen ligt een kans om eenheid terug te brengen. Bij het vooraanzicht zijn de middenstijlen behouden die de verticale as van het zadeldak volgen. De ritmiek hierbij is typerend voor de hoofdopzet. In de zijgevel (met aluminium kozijnen) is deze detaillering verdwenen. Benut bij gevelinstallatie de spouwmuren. Dakisolatie het liefst aan de binnenkant oplossen of kijken of de zadeldaken hiervoor beschikbaar zijn. Het ontworpen daklandschap is kwetsbaar voor ingrepen op het dak. Gebruik bij voorkeur een sedumdak als duurzaamheidstoepassing. Ook voor deze oplossing speelt de vraag of de dakconstructie geschikt is. Warmtepomp: Gebruik bij voorkeur het hoger gelegen volume van de gymzaal. Groene gevels: bij voorkeur op de grote, hoge (bijna) blinde muren van de gymzaal ter verhoging van de biodiversiteit. Er is een verschil in waardering van het hoofdgebouw (met kopgevel aan de straatzijde) en bijbehorend ontworpen daklandschap, en het achtergelegen groter volume van de gymzaal. Hier zijn ook kansen voor de grote, gemetselde geveloppervlakken.

Zicht op de lokalen en entree

Ontwerptekening voor de bouw van een 'school, dorpshuis en gymzaal' van architect Ruurd Visser (1980)

9 De Tille te Witteveen

ALGEMEEN

Dorpshuis:	Dorpshuis De Tille
Bouwjaar:	1980
Dorpshuis sinds:	1980 gedeeltelijk, 2015 volledig
Typologie:	Gymzaaltype
Monument:	nee
Gemeente:	Midden-Drenthe
Plaats:	Witteveen
Aantal inwoners 2021:	563 pers.
Bezit:	Gemeente Midden-Drenthe
Exploitatie:	Stichting Dorpshuis Witteveen
Werknemers in dienst:	nee, 100% vrijwilligers.
Fulltime-equivalent, (FTE):	-

PROGRAMMA

Openingstijden:	flexibel, aangepast aan gebruik
Gebruik in dagdelen/week:	ca. 18 <i>(ochtend/middag/avond = totaal 21)</i>
Aantal activiteiten/verenigingen:	ca. 15
Extern programma*:	ja
Aantal:	1

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO):	1.485 m ²
Aantal m² per inwoner:	2,6 m ²
Aantal gebruiksruidten:	12
Centrale ontmoetingsruimte:	ja
Gymzaal:	ja
Toneel:	opbouwbaar

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

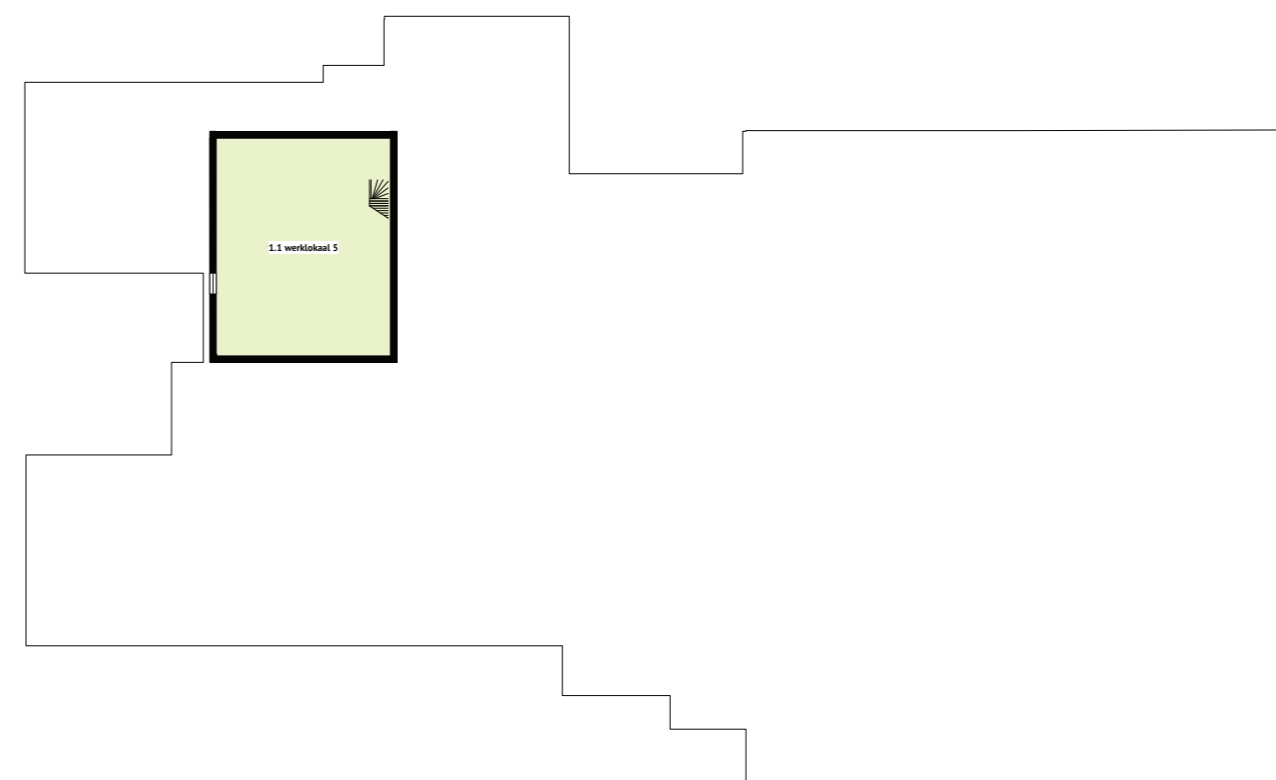
vloer-isolatie	Volgens bouwjaar
gevel-isolatie	Volgens bouwjaar
dak-isolatie	Volgens bouwjaar
glas	Grotendeels HR++, rest enkel

warmteopwekking	CV ketels
afgiftesysteem	Radiatoren en vloerverwarming
warmwater	CV ketel en gasboiler
ventilatie	Mechanische ventilatie
verlichting	LED

PV	Nee
W _{piek} per paneel	
aantal panelen	
oriëntatie	

Energieverbruiken

gasverbruik	11087 m ³
elektraverbruik	18933 kWh[e]
opbrengst PV	kWh[e]

9 De Tille te Witteveen

(0.1) Ontmoetingsruimte.

(0.5) Werklokaal 4.

(0.6) Fysio sportruimte

(0.10) Jeugdsoos.

Gevel dorpshuis met verdieping.

Zijgevel dorpshuis.

Zijingang t.b.v. fysio.

Buitenruimte t.p.v. hoofdingang.

(0.11) Gymzaal

(1.1) Werklokaal 5 op de verdieping.

Buitenruimte achter dorpshuis.

Achtergevel dorpshuis.

9 De Tille te Witteveen

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis Oens Huus

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030

- Luchtdichtheid verbeteren

Variant 2050

- Algemene bouwkundige verbeteringen

Installatietechnische verbeteringen

- Hybride warmtepompsysteem

- All-electric warmtepompsysteem
- Aanpassing afgiftesysteem
LED lichtstelsel modernisering

Eigen energieopwekking

- Zonnepanelen laten controleren en
eventueel uitbreiding PV tot 49%
energieneutraal.

- Uitbreiding PV tot 100%
energieneutraal.

Kansen vanuit de omgeving

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	8565 m ³ gas	11917 m ³ gas
besparing elektriciteit	-15131 kWh[e]	-33719 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 8.042	€ 8.077
rendement financieel [na 25 jaar]	14,3%	6,0%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	luchtdichtheid verbeteren
2023	hybride warmtepomp
2030	uitbreiding PV tot 49% energieneutraal
2050	algemene bouwkundige verbeteringen energie
2050	all electric warmtepompsysteem
2050	aanpassing afgiftesysteem
2050	LED lichtstelsel moderniseren
2050	uitbreiding PV tot 100% energieneutraal

Toelichting

Investeren in energiebesparing en verduurzaming loont erg goed bij dit gebouw. Op de lange termijn wordt er een aanzienlijke besparing in de exploitatie behaald tot gemiddeld ca 8.000 euro per jaar. Hiervoor moeten wel de noodzakelijke investeringen gedaan worden.

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030

915

Variant 2050

1205

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

132150

174000

09 | De Tille, Witteveen

DA
AD

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

SOBERE VOORNAAMHEID   SCHILDDAK   SYMMETRIE

Ons Dorpshuis is een klein dorps huis in een kleine gemeenschap. Dit dorps huis heeft een bijzondere constructie wat betreft beheer in combinatie met een externe functie, horecafunctie. De beheerders van het dorps huis wonen aan de achterzijde van het dorps huis en combineren het beheer met horeca. Deze constructie wordt niet tegengekomen bij de andere pilot dorps huizen echter blijkt goed te werken.

Huidig gebruik

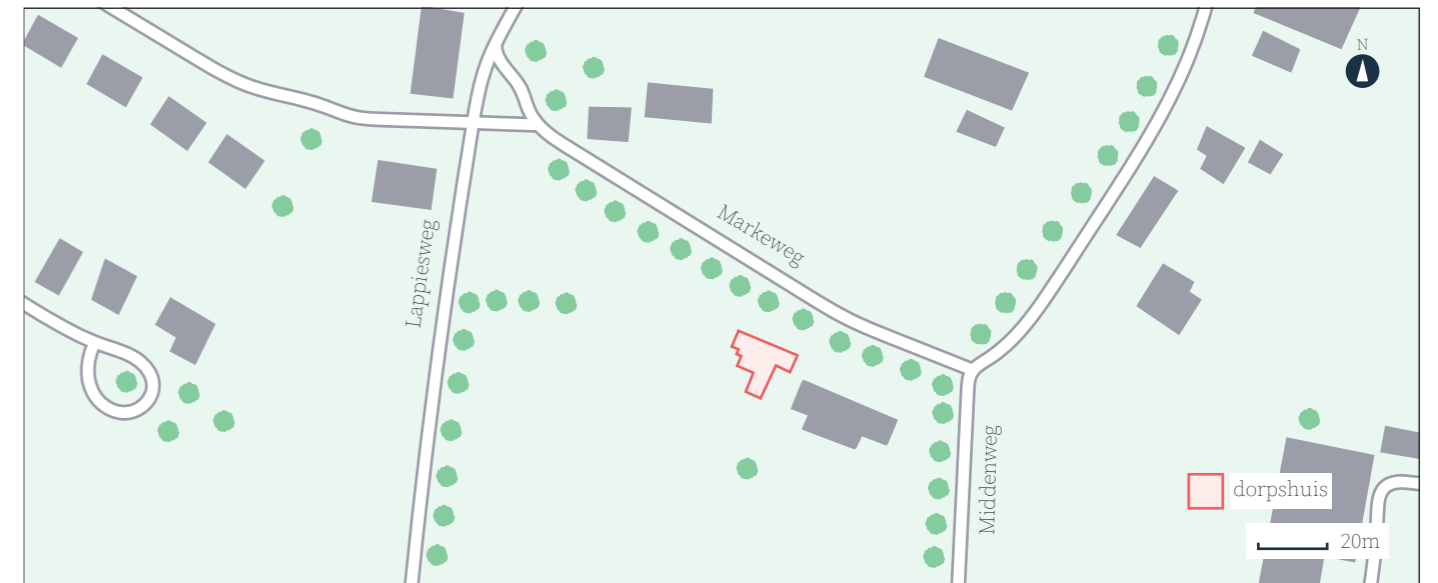
Het dorps huis heeft een entreehal en vanuit daar kom je in de grote zaal/ontmoetingsruimte, deze heeft een bar met aansluitende keuken. Voor het dorps huis bevindt zich een buitenruimte die wordt gebruikt als terras. Aan de achterzijde en op de verdieping van het dorps huis bevindt zich de woning van de beheerder met hun eigen buitenruimte aan de achterzijde.

Toekomstig gebruik

Het dorps huis is recent geheel verbouwd waarbij het verduurzaamd is en het interieur gelijktijdig meegenomen is. De sfeer van het gebouw is daarom aangenaam. Dit alles is gerealiseerd met een donatie van een betrokken dorpsbewoner die geld heeft nagelaten na zijn overlijden. Het dorps huis wordt veelal gebruikt voor verjaardagen van dorpsbewoners. Er is veel betrokkenheid vanuit het dorp en het dorps huis fungeert als de dorpskamer van het dorp. Wanneer deze betrokkenheid wordt doorgezet zal de toekomst van het dorps huis positief.

Wensen

Het dorps huis fungeert goed onder andere door een fijne sfeer. De beheerder geeft dat een vast bord waarin het dorps huis met mogelijkheid voor koffie wordt aangegeven aan de doorgaand weg gewenst is.

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

BASISGEGEVENS

Naam: Stichting Ons Dorpshuis
Adres: Markeweg 16, 7864 TH Zwinderen
Oorspronkelijke functie: schoolmeesterwoning
Huidige functie: dorpshuis sinds 1957
Bouwjaar: 1902
Architect: onbekend
Stroming: traditionalistisch
Typologie: herbestemming woonhuis

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Esdorp zonder kerk, ontstaan in de vroege middeleeuwen op de hoger gelegen zandgronden van het Drents Plateau. Het dorp heeft essen aan het noorden en aan de zuidzijde en een ruime veelhoekige brink. Na de aanleg van de Verlengde Hoogeveense Vaart in 1850-'51 groeide Zwinderen langs die vaart uit in westelijke en noordoostelijke richting. De schoolmeesterwoning uit 1902 en het naastgelegen schoolgebouw liggen langs de hoofdweg nabij de dorpskern.

DORPSHUIS

Sinds 1957 is de voormalig schoolmeesterwoning in gebruik als dorpshuis. Het middenganghuis uit 1902 werd hiervoor uitgebreid met zijgebouwen en opnieuw ingedeeld met een zaal met podium, vergaderruimtes en een bibliotheek. In 1959 werd de achterzijde uitgebreid en kwamen op de verdieping de dakkapellen. De detaillering in metselwerk en roedeverdeling bij de ramen zijn bewaard gebleven. De oorspronkelijke schoorstenen op de nokken zijn verdwenen. Het dorpshuis heeft in 2018 een grondige verbouwing en verduurzaming gehad, waarbij veel verduurzamings- en isolatiemaatregelen al zijn doorgevoerd.

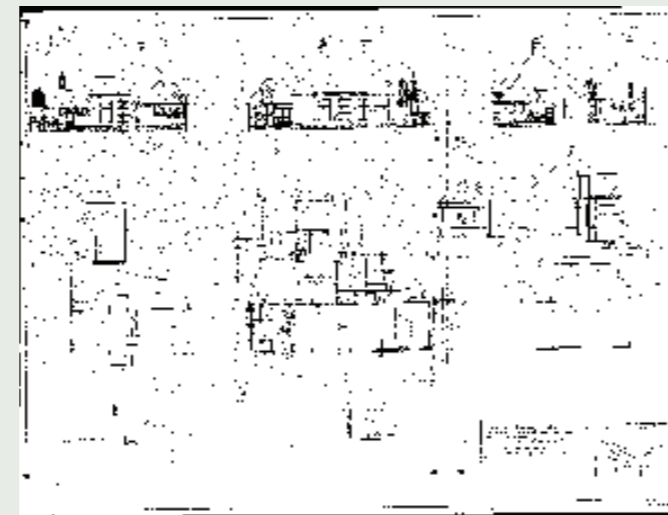
WAARDERING EN ADVIES

Het dakoppervak aan de achterzijde staat goed georiënteerd voor het plaatsen van zonnepanelen en is hierdoor niet zichtbaar vanaf de straat. Behoud de indeling van de schuifvensters met roedeverdeling bij de vernieuwing van glas- en kozijnwerk.

De ventilatieroosters doen afbreuk aan het geheel, maar ze zijn gelijkmatig verdeeld over de vijf kozijnen zodat de symmetrische opzet is behouden.

Verwerk isolatiemaatregelen aan de binnenzijde van de gevels wegens behoud van het buitenmetselwerk, indien mogelijk ook in de kap (of vliering).

Een zonneboiler kan een plaats krijgen aan de achterzijde en achteruitbouw van het dorpshuis. Een warmtepompinstallatie zou weggewerkt kunnen worden in een 'roosteren' schoorsteen. Op deze manier zouden de ooit aanwezige schoorstenen op de beide nokken hersteld kunnen worden.

Bestektekening met links het oorspronkelijk volume van de onderwijzerswoning en in het midden de uitbreiding voor de herbestemming naar dorpshuis (1957)

Het dorpshuis werd in 2018 grondig verbouwd en verduurzaamd (afbeelding: www.bokd.nl)

Interieur

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

ALGEMEEN

Dorpshuis:	Dorpshuis Ons
Dorpshuis	
Bouwjaar:	1902
Dorpshuis sinds:	1957
Typologie:	Herbestemming
schoolmeesterswoning	
Monument:	nee
Gemeente:	Midden-Drenthe
Plaats:	Zwinderen
Aantal inwoners 2021:	255 pers.
Bezit:	Stichting Dorpshuis
Drenthe	
Exploitatie:	Bestuur Dorpshuis
Werknemers in dienst:	ja
Fulltime-equivalent, (FTE):	1

PROGRAMMA

Openingstijden:	
Gebruik in dagdelen/week:	
<i>(ochtend/middag/avond = totaal 21)</i>	
Aantal activiteiten/verenigingen:	

Extern programma*:	ja
Aantal:	1

RUIMTEGEBRUIK

Bruto vloeroppervlak (BVO):	163 m ²
Aantal m² per inwoner:	0,6 m ²

Aantal gebruiksruidten:	1 stuks
Centrale ontmoetingsruimte:	ja
Gymzaal:	nee
Vast toneel:	nee

*ruimtes die verhuurd worden en daarnaast niet gebruikt kunnen worden door anderen, bijv. een winkel.

ENERGIE

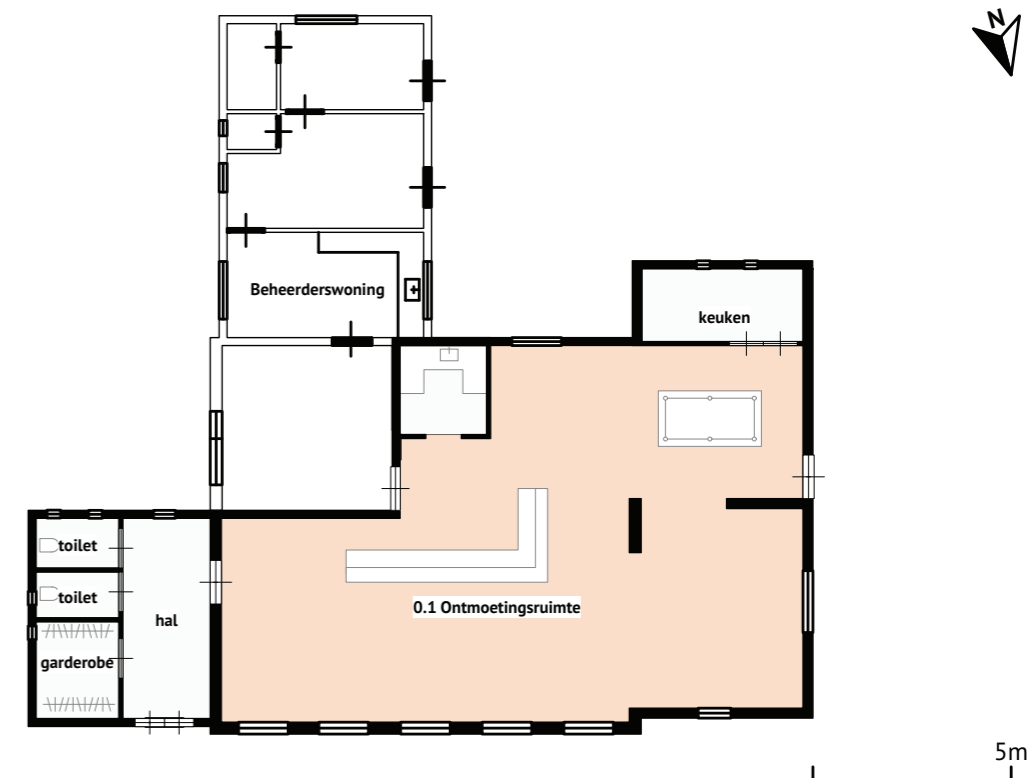
vloer-isolatie	Ja
gevel-isolatie	Ja
dak-isolatie	Ja
glas	Grotendeels HR++, rest enkel glas

warmteopwekking	CV ketel
afgiftesysteem	Vloerverwarming
warmwater	CV ketel
ventilatie	Mechanische ventilatie
verlichting	LED

PV	Ja
W _{piek} per paneel	Onbekend
aantal panelen	20
oriëntatie	Zuiden

Energieverbruiken

gasverbruik	3631 m ³
elektraverbruik	7788 kWh[e]
opbrengst PV	2561 kWh[e]

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

Voorgevel dorpshuis.

Entree dorpshuis.

(0.1) Ontmoetingsruimte.

(0.1) Ontmoetingsruimte met bar.

Biebkast naast entree dorpshuis.

Enteehal.

Keuken.

Naastgelegen voormalig schoolgebouw.

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

Toekomstgerichte besparingsmaatregelen

dorpshuis Ons Dorpshuis

Bouwkundige verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
	- Enkel glas vervangen door HR++

Installatietechnische verbeteringen

Variant 2030	Variant 2050
- Hybride warmtepomp 6kW	- All electric warmtepompsysteem 12kW

Eigen energieopwekking

Variant 2030	Variant 2050
- Extra PV 580Wpiek tot 100% energieneutraal	- Extra PV 2350Wpiek tot 100% energieneutraal

Kansen vanuit de omgeving

Variant 2030	Variant 2050
- A37 Zonneroute	

Advies-Toelichting

Samenvatting resultaten

	Variant 2030	Variant 2050
besparing gas	1392 m ³ gas	1989 m ³ gas
besparing elektriciteit	-3026 kWh[e]	-12182 kWh[e]
gemiddelde kostenbesparing [20 jaar]	€ 943	€ 1.524
rendement financieel [na 25 jaar]	4,4%	7,1%

Voorgesteld stappenplan maatregelen

2023	hybride warmtepomp plaatsen
2030	extra PV toevoegen [direct tot niveau 2050]
2050	enkel glas vervangen [entreegebied+sanitaire ruimten]
2050	all-electric verwarmingssysteem [warmtepomp]

Toelichting

Het huidige gebouw is recentelijk verbouwd en direct voorzien van een goede isolatieschil en laag temperatuur verwarming. In principe zijn de juiste randvoorwaarden aanwezig om zonder ingrijpende aanpassingen over te schakelen naar volledig all-electric. Dit is een overweging en is op de lange termijn de beste investering. In de overzichten hebben we ook de tussenvariant naar 2030 inzichtelijk gemaakt. Deze is in principe financieel niet de meest gunstige (in het rendement en directe besparing op de lange termijn).

AANTAL BOMEN
[nodig om CO₂ om te zetten]

Variant 2030	Variant 2050
230	285

AANTAL KILOMETERS
[per jaar]

Variant 2030	Variant 2050
33450	41150

10 | Ons Dorpshuis, Zwinderen

DA
AD

Bijlage

Activiteiten/evenementen/funcities per dorpshuis

---

1 Ons Dorpshuis

Wekelijks

Toneel
Biljart

Extern

Corso
Radio Tynaarlo
Sociaal team

2 De Pan

Wekelijks

Toneel
Biljart
Dansgroep

Jaarlijks

Vogelshow

3 Over Entinghe

Wekelijks

Overentinghe:

Koffie-inloop
Klaverjassen
Cursusavonden
Theateravonden
Culturele avonden

Volksdans

Vergaderen

Shantykoor

Gemengd popkoor

Gemengd zangkoor

Kinderclub

Kaarten

Toneel

SOD (Stichting Ouderenbeleid Dwingeloo):

Biljarten

Gym

Volksdansen

Soos

Tai Chi

Dieverbridge

Muzieklessen

Drentse volksdansgroep

Volksdansgroep

De Zonnebloem (bijeenkomsten voor mensen met een handicap)

Cotton Club

Pilates

Yoga en Mindfulness

Lotus trainingen

Trombosedienst, bloedprikken

Tweewekelijks/maandelijks

Klaverjassen

Cultureel zondagmiddag programma

Zondagmorgen kinderprogramma

Jeugdsoos

Lezingen

Cabaret/feestavond

Jaarlijks

Kindertheaterfestival

Extern

Historische vereniging

Kledingbank Westerveld

Bibliotheek

4 De Stobbe

Wekelijks

(eet) café

Danslessen

Kook-bak club kinderen

Vergaderen

Biljart

Jaarlijks

Rommelmarkt

Extern

Kinderdagverblijf

5 De Vlasbarg'n

Wekelijks

Filmhuis

Bibliotheek

Kaarten

Dorpinloop

Biljart

Sport

Gymlessen basisschool

Extern

Lijstenmaker

Poppenmuseum

6 De Gowe

Wekelijks

Biljart

Toneel

Dorpsbibliotheek

7 De Kiel

Wekelijks

Handwerk club

Schilders groep

Schietclub

Nuver-Fit (sportgroep)

Schoonmaak beurt

Tweewekelijks/maandelijks

Kielse Wichter

Zanggroep

Crea club

Reparatie café

Dorpsborrel

Winteravonden

Kinderclub

Zaalverhuur vieringen

Vergaderingen:

verenigingen

stichting

werkgroepen:

activiteiten

informatie

leuk

onderhoud

zorg

duurzaamheid

herziening dorpsvisie

kinderclub

gemeente

Jaarlijks

Cursus hartreanimatie/bediening AED

Rommelmarkt

Seizoen opening

Nieuwjaarsvisite

Stemlokaal

8 Oens Huus

Wekelijks

Volleybal

Zaterdagborrel

Zaalvoetbal (seizoensgebonden)

Biljart

Vergaderen

Zondagmiddag café

Toneel

Workshops

Tweewekelijks/maandelijks

Feestavonden

Jaarlijks

Rommelmarkt

Verkiezingen

Begravenissen

9 De Tille te Witteveen

Wekelijks

Jeugdsoos

Toneel

Dorpscafe/kamer

Vergaderen

Yoga

Tweewekelijks/maandelijks

Evenementen

Sport

Jaarlijks

Begravenissen (aula en familiekamer)

Extern

Huur kantoorruimte

Fysiotherapie

10 Ons Dorpshuis te Zwinderen

Wekelijks

Vergaderen

Workshops

Yoga

Biljart

Café

Toneel

Tweewekelijks/maandelijks

Viering verjaardagen

